

Проект!

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ
ЗА РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДНИЯ СЕКТОР
ДО 2015 Г.

М а й 2 0 0 4

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на основните термини	4	6
ВЪВЕДЕНИЕ	7	
ПЪРВА ЧАСТ	9	56
I. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ВРЪЗКА С ДРУГИ ДОКУМЕНТИ	9	13
1. Основни принципи	9	10
2. Хармонизация с други национални стратегии и програми	10	13
II. ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ВОДНИЯ СЕКТОР	14	21
1. Достижения и силни страни	14	16
2. Проблеми и слаби страни	16	19
3. Възможности	19	20
4. Заплахи	20	21
III. SWOT-АНАЛИЗ НА ВОДНИЯ СЕКТОР	21	24
IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ	25	28
1. Дългосрочна стратегическа цел на страната в областта на водния сектор	25	26
2. Цели и индикатори	26	28
V. ПОЛИТИКИ И ПРИОРИТЕТНИ ДЕЙНОСТИ В ОБЛАСТТА НА ВОДНИЯ СЕКТОР	29	55
1. Политика по управление на водите на основата на естествените речни басейни	29	39
2. Политика по собствеността	39	44
3. Политика за управление и стопанисване на публичната инфраструктура в областта на водите	44	45
4. Политика по финансиране	45	48
5. Приоритетни действия за реализация на политиките	49	55

VI. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА	56	
ВТОРА ЧАСТ	1	93
I. СЪСТЯНИЕ НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ	1	38
II. ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ В ОБЛАСТТА НА ВОДНИЯ СЕКТОР	39	53
III. АНАЛИЗ НА ОТРАСЛИТЕ И ЕЛЕМЕНТИТЕ ВЪВ ВОДНИЯ СЕКТОР	54	93

СПИСЪК НА ОСНОВНИТЕ ТЕРМИНИ

Воден сектор е секторът, чрез който се осъществява политиката за осигуряване на вода за населението и икономиката на страната.

Отрасъл във водния сектор е отделна област на стопанската дейност, която ползва природна вода и/или генерира отпадъчни води.

Услуги във водния сектор са всички услуги, предоставяни от държавата за домакинствата, обществените институции или за всяка икономическа дейност, свързани с осигуряване на вода като природен ресурс и осигуряване на заустването на отпадъчните води.

Басейново управление на водите е интегрираното управление на водите на основата на естествените речни басейни.

Възвращаемост на разходите за водни услуги е пълното възвръщане на разходите за предоставяне на водните услуги включително разходите за ресурса и опазване на околната среда.

Икономически регулатор на водния сектор е регулиране на цената на водната услуга чрез таксите за водоползване и таксите за замърсяване на водите.

Водоснабдителна система е съвкупност от довеждащи и разпределителни водопроводи и съоръжения, чрез които се извършва добиване на природни води, пречистване и/или обеззаразяване до необходимите качества и доставяне до потребителите.

Канализационна система е съвкупност от канализационни проводи, колектори и съоръжения чрез които се извършва отвеждане на отпадъчните води, пречистване до необходимите качества и заустването им в съответния воден обект.

Хидромелиоративна система е съвкупност от съоръжения, технически средства и оборудване за добиване, съхраняване, доставка и разпределяне на водата за напояване на земеделските култури и за събиране и отвеждане на излишни води от преовлажнени земеделски земи с цел поддържане на подходящ водновъздушен режим на почвата.

Хидроенергийна система е система от съоръжения за използване на енергията на водата.

Трансгранични води са повърхностни или подземни води които обозначават, пресичат или се намират на границата между две или повече държави; случаите когато трансграничните води се вливат пряко в морето, тези трансгранични води завършват в права линия, пресичаща устието им между точките, намиращи се върху линията на ниската вода по бреговете им.

Воден обект е постоянно или временно съсредоточаване на води със съответни граници, обем и воден режим, в земните недра или в естествено или изкуствено създадени форми на релефа, включително реки, коригирани реки, устия на реки, дерета, водохранилища, заедно с

принадлежащите им земи, както и вътрешни морски води и териториалното море.

Питейно-битовото водоснабдяване на населените места и селищните образувания е приоритетна хуманитарна дейност предназначена за задоволяване на основни жизнени потребности на населението.

Глобално изменение на климата е изменение на климатичните фактори въздействащи върху естествения хидрологичен цикъл.

Водни ресурси са повърхностни и подземни води, намиращи се във водните обекти, които се използват или могат да бъдат използвани.

Водностопански отношения са отношенията възникнали в процеса на дейностите на лицата, свързани с ползването, възстановяването опазването на водите и водните обекти.

Възобновяеми ресурси са ресурсите, които естествено се възстановяват или чрез специални дейности могат да бъдат изцяло или частично възстановени и за които се счита за доказано, че се възстановяват с темпове, съпоставими с темповете на тяхната експлоатация.

Влажна зона е район включващ езера, блата, мочурища, торфища или други водни площи, независимо дали са естествени или изкуствени, постоянни или временни с вода която е статична или течаща, прясна, полу-солена или солена, включително морска вода, чиято дълбочина или отлив не прехвърля 6,0 м.

Добра земеделска практика е земеделска практика, която осигурява устойчиво земеделие и осигурява опазването на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници.

Еутрофикация е обогатяване на водата с азотни и фосфорни съединения, при което се предизвиква усилен растеж на водорасли и други форми на висша водна растителност и като резултат се поражда нежелано нарушаване на равновесието на намиращите се във водата организми, както и влошаване на качеството на водите.

Замърсяване е прякото или непряко въвеждане в резултат от човешка дейност във въздуха, водата или земята на вещества или топлина, които могат да бъдат вредни за човешкото здраве или за качеството на водните екосистеми или на сухоземните екосистеми, директно зависещи от водните екосистеми. То има за резултат щети върху материалната собственост или влошава състоянието или пречи на местата за отпочиване и развлечения или други легитимни начини за използване на околната среда.

Заустване на отпадъчни води е въвеждане във водните обекти с отпадъчни води на топлина и вещества, които са в обхвата на тази наредба, с изключение на: а) изхвърляне на материали от драгажна дейност; изхвърляния от кораби в териториалните води на течни и твърди отпадъчни материали; б) изхвърляне от кораби в териториални води на течни и твърди отпадъчни материали.

Изкуствен воден обект е повърхностен воден обект, създаден чрез дейността на човека.

Водоползване е водочерпене, когато водата се отнема от реки, повърхностни или подземни резервоари и се връща след употреба в естествения воден обект, консумиране, когато водата се черпи, но не се връща в обекта и не е на разположение за последваща употреба и ползване, когато употребата ѝ на място за навигация риболов; рекреационни цели; обезвреждане на отпадни води или за производство на хидрокинетична енергия.

Индивидуални емисионни ограничения са стойностите за веществата и показателите за качество на отпадъчните води, определени в разрешителните за ползване на водните обекти за заустване на отпадъчни води.

Комплексно разрешително е индивидуален административен акт, предоставящ разрешение за експлоатация на определена инсталация или на дадена част от нея при определени условия, които гарантират съответствието на инсталацията с изискванията на глава седма. Едно разрешително може да се отнася до една или повече инсталации (или до части от различни инсталации), които са разположени на една и съща площадка и са експлоатирани от един и същ оператор.

Силно модифицирано водно тяло е повърхностно водно тяло, съществено видоизменено в резултат от физични промени от човешка дейност.

Управление на водите - включва дейностите по използване, опазване и възстановяване на водите, както и дейностите по предпазването от вредното им въздействие.

ВЪВЕДЕНИЕ

Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор (НСУРВС) предвижда обществено отговорна, планова, открита и предсказуема политика в областта на управление на водите, тяхното рационално, ефективно и пестеливо използване и справедливото им разпределение за населението и икономиката на страната, както и опазването и възстановяването на качеството на водните ресурси.

Управлението на водният сектор¹ е установяване на такова управление на водите, чрез което да бъдат задоволени потребностите от вода в необходимото количество и качество както за осигуряване на живота и здравето на населението, така и за производството на селскостопанска продукция за промишлеността, транспорта и енергетиката, при осигуряването на условия за възпроизводството и развитието на водните екосистеми.

Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор е рамкова стратегия за интегрирано управление на водите в духа на Рамковата директива на ЕС за политиката на общността в областта на водите..

При разработването на НСУРВС са отчетени резултатите и изводите от направеното в изпълнение на предишните стратегически и програмни документи, както и направените за целта проучвания и анализи, свързани с решаването на проблемите за управление на водите и целия воден сектор. В Стратегията са взети предвид: ангажиментите на страната ни свързани с присъединяването към Европейския съюз и свързаното с това управление на трансграничните води при защита на националните интереси; осигуряването на вода на всички граждани и стопански субекти; осигуряване на социално поносима цена на предоставяните услуги за населението; постиженията и проблемите в други области, свързани с водния сектор.

Предлаганата стратегия е в съзвучие с направените заключения на 12-тата сесия на Комисията на ООН по устойчиво развитие проведена от 14 до 30 април 2004 г., които акцентират върху необходимостта от по-големи усилия в световен мащаб за постигане на целите на ООН на хилядолетието по отношение на водата, санитарните условия и населените места, и по-конкретно:

- постигане на целите на интегрираното управление на водните ресурси до 2005г. и 2015 г. и особено разработването на национални планове за интегрирано управление на водите;
- взаимовръзката между водите като ресурс и санитарните мерки в цялостния контекст на управлението на природните ресурси и важността

¹ по смисъла на Рамковата директива за водите на ЕС

на взимане на решения в тази област, съобразени с технологичните, културните и финансови характеристики на отделните страни;

- включването на проблемите на управлението на водите, отпадъчните води и населените места в националните стратегии за развитие.

А. ПЪРВА ЧАСТ

І. ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ВРЪЗКА С ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

1. Основни принципи

Република България е възприела основните начала и принципи на политиката за управление на водите, поставени с Директива 2000/60/ЕС на Европейския парламент и на съвета, установяваща рамката за действията на Общността в областта на политиката по отношение на водите.

При формулиране на основните принципи за осъществяване на рационалното използване на водните ресурси Р.България се ръководи изцяло от поставената цел за постигане на максимално съответствие между провежданата политика на управление на водите в страната и възприетите принципи на устойчива политика за водите на Европейската общност, залегнали в ДИРЕКТИВА 2000/60/ЕС, а именно:

- Провеждане на координирана и интегрирана политика за водите в Република България на ниво министерства с ясно разписани отговорности в съответствие със сроковете и изискванията на Рамковата Директива по водите с цел възприемане и доразвиване на общи принципи и структури за опазване и постигане на устойчиво използване на водите;
- Осигуряване на подходяща координация между отделните министерства и със съседните страни за контрол в речните басейни на трансгранични въздействия от използването на водите. По този начин страната ще отговори и на задълженията, които е поела по международни конвенции за опазване и използване на трансгранични водни течения, както и за опазване на пряко зависимите от тях водни екосистеми, сухоземни екосистеми и влажни зони;
- Определяне на речния басейн като основна единица за съвместно управление на водните ресурси (повърхностни и подземни).
- Постигане на устойчиво водоползване и опазване на водните ресурси при спазване на принципа за подобряване на екологичното състояние на повърхностните води и осигуряване на добро състояние на подземните води;
- Предприемане на превантивни действия, за приоритетно отстраняване на екологичните щети при техния източник
- Пълно въвеждане на принципа “замърсителят плаща” и възвращаемост на пълните разходи за услуги във водния сектор, включително разходите за опазване на околната среда и за ресурса води;
- Въвеждане на икономически регулатори, целящи насърчаване на устойчивото използване на водите и водната среда;

свързани с водите, с цел задоволяване на потребностите и запазване на водното богатство за следващите поколения.

Отрасловите министерства, териториалните общности и стопанските структури осъществяват функции свързани с използването на водите в рамките определени от Общата стратегия и политика на Министерство на околната среда и водите.

За реализиране на пълноценно управление, основано на демократични принципи и участие на обществеността се създават и съответните органи с координиращи и консултативни функции.

В изпълнение на поставените задачи от Стратегията от 1997г. за единно управление на водите в Република България – институционални аспекти, бяха изпълнени следните стъпки:

- Концентрираха се функциите, отговорностите и информацията за управление на водните ресурси и качеството на водите в Министерство на околната среда и водите.

- В Министерство на околната среда и водите се съсредоточиха функциите по разрешаване на ползването водните ресурси от отрасловите министерства, териториалните общности и стопанските структури ;

- Укрепи се басейновото ниво на управление на водите главно чрез създадените и кадрово обезпечени към 31.12.2003 г. басейнови дирекции;

- Създадоха се и функционират координиращи и консултативни органи – Висш консултативен съвет по водите и басейнови съвети, включващи представители на обществеността, водоползвателите, научни и неправителствени организации, като предпоставка за интегрирано и балансирано управление на водите.

- Създадоха се нормативна основа, практическа организация и финансови механизми за събиране на такси за водоползване и ползване на водни обекти и реинвестирането им в приоритетни дейности на водния сектор.

Друг важен стратегически документ в областта на водния сектор е приетата през 2001 г. от Правителството **Национална програма за необходимите мерки в условията на тенденция към засушаване, във връзка с установените промени в климата и свързаното с това намаляване на възпроизводството на естествения хидрологичен цикъл след 1980 г.**

В нея са анализирани състоянието на ресурса и проблемите във водния сектор, начертани са главните направления за действие, както и свързаните с тях нормативни, организационни и инвестиционни мерки. Времевия хоризонт на програмата е 2010 г., а основните цели са: запазване на водните ресурси; преодоляване на кризите във водоснабдяването; осигуряване вода за напояване; формиране на знания

и съзнание за икономия на водни ресурси. За постигане на тези цели е разработен подробен план за действие.

Предвидените в програмата средства са индикативни и включват Държавния бюджет, външни източници, НФООС (сега Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда) и средства на предприятията.

До момента програмата се изпълнява основно от МОСВ, което финансира чрез ПУДООС изграждането на малки водоснабдителни обекти, канализационни колектори и пречиствателни станции (годишно около 20 млн.лв.) и частично от МЗГ.

През 2001 г. Правителството прие Стратегия по околна среда и план за действие 2000-2006 г., в която е засегнат и водния сектор. Поради характера на стратегията и определените цели свързани с сектор "Вода" в нея са включени основно мерки кореспондиращи с Националната програма за необходимите мерки в условията на тенденция към засушаване.

Не на последно място следва да се отбележи, че вече втора година МОСВ разработва пилотен програмен бюджет насочен към резултата, в който ясно са определени политиката, целите, програмите и дейностите чрез които ще бъде постигната основната полза за обществото – осигуряване на достатъчно количество и с необходимото качество вода за населението и икономиката на страната. В тези разработки са посочени ясно и партниращите институции – МРРБ, МЗГ, МЕЕР, общините и др.

Освен тези основополагащи стратегически документи въпроси свързани с водния сектор намират отражение в редица отраслови стратегии и програмни документи като например: **Националната стратегия ИСПА – сектор околна среда, Енергийната стратегия, Национален план за развитие на земеделието и селските райони, Националният план за регионално развитие** и редица други.

Важно значение за развитие на водния сектор имат и документите свързани с поетите ангажименти от Р.България в процеса на присъединяване към ЕС. Така например приетите от Правителството Програми за прилагане на директивите на ЕС задават стриктно рамките за изграждане през годините на канализация и пречиствателни станции за отпадни води в населени места над 2000 е.ж. и решаване на въпросите с определени химически замърсители.

В НСУРВС са анализирани посочените до тук документи и направените изводи служат за основа при формулирането на целите и политиките за осъществяване на бъдещото развитие.

II. ИЗВОДИ ОТ АНАЛИЗА НА СЪСТОЯНИЕТО НА ВОДНИЯ СЕКТОР

На основата на анализите на състоянието на водите, институционалното устройство, прилаганите административни и икономически подходи за управление и нормативната база на водния сектор и на състоянието на водностопанските отрасли са изведени най-важните достижения и силни страни и проблеми и слаби страни отнасящи се до водния сектор. Представени са и възможностите, от които страната може и трябва да се възползва като потенциал за постигане на целите на стратегията. Очертани са заплахите, които могат да се окажат пречка за постигане на устойчиво, интегрирано и ефективно управление на водите и следва да бъдат предотвратени.

1. Достижения и силни страни

1.1. Състояние на водите и водностопанските системи и съоръжения

- Продължава тенденцията на трайно подобрене в качеството на повърхностните води, подземните и крайбрежните морски води
- Оттокът на повърхностните водни ресурси е достатъчен за обезпечаване на питейно-битовото водоснабдяване на страната
- Съществува трайна тенденция за нарастване дела на пречистваните отпадъчни води от населените места, преобладаваща част от които се пречистват освен механично и биологично
- Около 60% от формираните отпадъчни води от предприятията се пречистват.
- Централно водоснабдени чрез системата на ВиК дружествата са 84.6 % от населените места в страната и 98,6% от населението.
- България е страна, богата на минерални води
- Изграден е голям за мащабите на страната хидромелиоративен фонд
- Висок процент на регулиране на оттока на вътрешните реки – изградени са значителен брой комплексни язовири и язовири за напояване и с комплексно предназначение с общ завирен обем над 6.5 млрд.м³
- В голяма степен са изградени защитни съоръжения, както в рамките на населените места, така и извън регулация по коритата на реките.

1.2. Законодателство и програмни документи

- Висока степен на хармонизиране на националното законодателство със специфичните европейски директиви в областта на водите
- Законът за водите от 1999 г. въвежда европейския подход за управление на водите на басейнов принцип
- Република България е ратифицирала със закони глобални и регионални Конвенции в областта на управлението на водите.
- Разработен е план за борба с аварийно нефтено замърсяване, причинено от корабоплавателна дейност в Черно море
- Разработена е Национална програма за възобновяеми енергийни източници, в която са поставени националните индикативни цели за потребление на електрическа енергия, произведена от ВЕЦ

1.3. Институционален капацитет

- Изградени са Басейновите дирекции за управление на водите на басейнов принцип
- Натрупан опит за ефективно управление на водите в резултат на практическо прилагане на Закона за водите и проведени обучителни програми
- Наложила се практиката за налагане на законодателството чрез ефективен контрол и инспектиране за изпълнение на условията в разрешителните за водоползване и ползване на водни обекти и на концесионните договори за минерални води
- В Национален мащаб съществуват мрежи за мониторинг на количеството и качеството на водите и кадрови потенциал за организиране на Националната система за мониторинг на водите

1.4. Управленски подходи

- Прилагане на разрешителния и концесионен режим за ползване на водите при спазване на законово установените приоритети, защита на обществените интереси и вече придобитите права
- Поставено е началото на разработването на плановете за управление на речните басейни, като основен инструмент за управление на водите

- Въведени са такси за водоползване и ползване на водни обекти, което има както ползи за финансиране на водния сектор, така и ползи, свързани с промяна на менталитета на водопотребителите да възприемат водата като ценен ресурс, който има обществена стойност.
- Общото потребление на електроенергия, включително сключените договори за износ на ел.енергия, не налагат мобилизирането на допълнителни водни маси.
- Водите от комплексните и значимите язовири се управляват чрез ежемесечно определян график от министъра на околната среда и водите.
- Значителна част от оттока на реките е регулиран.

1.5. Информирание и привличане на обществеността в процеса на вземане на решения

- Създадена е база данни за източниците за информация за водите и се публикува на актуална и публична информация за състоянието на водните ресурси на България
- Законово е регламентирано участието на обществеността по време на вземането на решения в процедурите по разрешителния режим и изготвянето на планове за управление на речните басейни.
- Създадени са Висшия консултативен съвет по водите и басейновите съвети като обществено-консултативни органи, осигуряващи участието на обществеността при вземане на решения.

2. Проблеми и слаби страни

2.1. Състояние на водите и водностопанските системи и съоръжения

- Неравномерно разпределение на водните ресурси на територията на страната
- Наличие на отделни горещи точки в ограничени участъци на повърхностните води с повишена концентрация на тежки метали
- Съществуват някои пунктове на крайбрежните морски води с повишени концентрации по показателите БПК₅ и перманганатна окисляемост
- Все още се наблюдават някои пунктове с високо съдържание на нитрати в подземните води

- Значителна част от населението на страната е на сезонен или постоянен режим на водоснабдяване
- Преобладаващата част от водоземните съоръжения и водоснабдителните системи са морално и физически амортизирани
- Водоснабдителните системи са с висока степен на аварийност, ниска ефективност при експлоатацията им и високи загуби на вода
- Помпеното оборудване на водоземните съоръжения е морално остаряло, енергоемко и с нисък коефициент на полезно действие
- Сравнително ниска степен на изграденост на канализационните системи на населените места
- Изградената инфраструктура за доставка на питейна вода и за отвеждане и пречистване на отпадъчните води в много от туристическите населени места не е достатъчна за осигуряване на достатъчно вода и за отвеждане и пречистване на отпадъчните води

2.2. Законодателство и програмни документи

- Законодателството, третиращо водния сектор, се характеризира с нехомогенност и противоречивост
- Законът за водите не е напълно хармонизиран с Рамковата директива за водите на ЕС
- Липсва законова регламентация на обществените отношения, свързана с предоставянето на водни услуги, включително и за услугата за питейно-битово водоснабдяване на населението.
- Съществува колизия между Закона за водите и Закона за подземните богатства, по отношение добива на инертни материали от речни русла и подземни водни обекти
- Не е ясно и точно определена собствеността на водностопанските системи и съоръжения и управлението и развитието на тези системи
- Липсата на програмен документ за реструктуриране на балнеолечебния отрасъл в страната, което е пречка за развитието му.
- Липсва стратегия за развитие на рибностопанската дейност
- Липса на политика за изграждане на пристанищни съоръжения в пристанищата за обществен транспорт за приемане на отпадъци резултат от корабоплавателна дейност

2.3. Институционален капацитет

- Водният сектор се управлява некоординирано и разпокъсано, като на национално, така и на басейново и местно ниво
- Не са определени институциите, които ще осъществяват басейновото управление на трансграничните води
- Липса на надеждна информация относно качеството и количеството на образуваните и заустени отпадъчни води от фермите
- Структурите за басейново управление са създадени съвсем отскоро и няма достатъчен административен капацитет за управление на водите на басейнов принцип
- Управлението на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите не се извършва координирано от отговорните институции
- Мониторингът на качеството и на количеството на водите е разпокъсан в отделни ведомства

2.4. Управленски подходи

- Не е напълно въведен принципът за пълна възвращаемост на разходите за водни услуги (разходите за ресурса, за околна среда и разходите за експлоатация на инфраструктурните обекти)
- Липсва на регулация и координация на инвестиционния процес в отрасъл ВиК, което води до недостатъчна ефективност на вложените средства в условията на естествен монопол
- Не са изпълнени законовите разпоредби за изваждане от активите на търговски дружества на водностопанските съоръжения публична собственост
- Изостава зонирването на язовирите във връзка с осъществяването на дейността по развъждане на аквакултури.
- Непълно е оползотворяването на хидроенергийния потенциал на р. Арда и на р. Въча
- Има известно забавяне по отношение издаването на разрешителни за заустване на отпадъчни води, съдържащи опасни вещества и сключване на договори за заустване на отпадъчни води от промишлени предприятия в канализационните системи на населените места

- Все още не се прилагат подходи за намаляване на високите разходи на вода в промишлеността

2.5. Информирание и привличане на обществеността в процеса на вземане на решения

- Предвидените в действащия Закон за водите процеси на информиране на обществеността при разработване на плановете за управление на речните басейни не са напълно хармонизирани с изискванията на Рамковата директива за водите.
- Активността на гражданите и неправителствените организации е недостатъчна при законоустановените възможности за изразяване и отчитане на обществения интерес

3. Възможности

- Съвпадение на националните приоритети в областта на водите с приоритетите на международните общности – ООН, ЕС и други, за които устойчивото ползване и опазването на водите е приоритет.
- Преговорите за членство в Европейския съюз и необходимостта управлението на водите и на водностопанските дейности, както и предоставянето на водни услуги да отговори на европейските изисквания и стандарти
- Традиционно добри дипломатически контакти с балканските страни, което е добра база за стимулиране и подпомагане на двустранния диалог и взаимодействие между специализираните администрации на тези страни в областта на водите .
- Използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с ефективното, рационално и пестеливо използване на водите и опазването
- Разработена е национална програма за изграждане на ГПСОВ в населени места с над 10 хил. еквивалентни жители, която се допълва за населени места с над 2 хил. еквивалентни жители и на Национална програма за мерките в условията на тенденция към засушаване и Национална програма за опазване на водите от замърсяване с опасни вещества
- Определените граници на районите за басейново управление на водите са предпоставка за управление на трансграничните води на басейнов принцип, чрез създаването на междудържавни комисии.

- Развитието на туризма като приоритетен отрасъл за страната изисква чисти води и чиста околната среда и стимулира действията в тази сфера и интерес на туристическия бизнес, включително и чрез удължаване на туристическия сезон при оптималното използване на минералните води.
- Създадена е законова рамка за въвличане на широката общественост и бизнеса в управлението на водния сектор
- Наличие на редица водни обекти, атрактивни за развитие на туристически дейности
- Многобройни находища на минерални води със специфични балнео-профилактични свойства като предпоставка за развитие на балнеотуризма.
- Започнал процес на разработване на бизнес планове във ВиК дружествата.
- Наличие на неизползван капацитет от топлинна енергия на минералните води за развитие на оранжерийно производство, туризъм и балнеолечение
- Благоприятна среда в част от язовирите, предназначени за напояване за развъждане на аквакултури
- Използване на процеса за издаване на комплексни разрешителни за определяне на индивидуални норми за потребление на вода за промишлените инсталациите, попадащи в обхвата Закона за опазване на околната среда
- Наличие на неоползотворен хидроенергиен потенциал.

4. Заплахи

- Р.България попада в зоната на засушаване в резултат на глобалните климатични промени и свързаните с това повишаване на температурата и намаляване на валежите, водещо до намаляване на водните ресурси на страната.
- Високи разходи по приетите ангажименти за прилагане на европейското законодателство
- Зависимост на процеса на прилагане на европейското законодателство от получаване на външно финансиране.
- Различията в стратегическите политически и икономически приоритети на съседните държави, както и различните особености на териториалната и административната им уредба по отношение

управлението на водите на принципите на трансгранично басейново управление на водите

- Недостатъчен капацитет за интегрирано управление на водите и за изготвяне на големи инвестиционни проекти във водния сектор.
- Незавършен процес на финансова децентрализация, обвързваща отговорностите на общините с възможностите за финансово обезпечаване на проекти в водния сектор.
- Ниските доходи на част от населението, което затруднява пълното прилагане на принципа за възвращаемост на разходите във водния сектор
- Фактически фалит на ВиК дружества в активите на които се намират важни инфраструктурни обекти от водния сектор.
- Материалната база на специализираните лечебни заведения за рехабилитация в курортите – сграден фонд, технологично и лечебно оборудване – е остаряла и не отговаря на съвременните изисквания.
- Раздробеното земеползване и наличие на огромен брой малки ферми
- Липса на подходящи кредитни, производствени и пазарни условия за производство и реализация на селскостопанска продукция от поливни култури
- Мониторингът на количеството на водите не се извършва от компетентните органи за управлението на водите
- Липсва на национална програма за строителство на малки ВЕЦ.
- Липса на финансов ресурс в предприятията за инвестиции при въвеждането на екологосъобразни технологии.

III. SWOT – АНАЛИЗ

В технологията на стратегическото планиране SWOT анализът има ключово значение. Благодарение на него получените резултати от “анализа на средата” могат да се приоритизират и да бъдат структурирани по начин, позволяващ извличането на генералните стратегически цели, които ще преследва страната през следващите години в областта на водния сектор.

SWOT анализ "Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор"

I квадрант: Силни страни	II квадрант: Възможности
<ul style="list-style-type: none"> • Тенденция на подобряване качеството на подземните и повърхностни води. • Създадени административни структури на централно и басейново ниво за прилагане и налагане на екологичното законодателство в областта на водите. • Наличие на кадрови потенциал за изграждане и експлоатация на Националната система за мониторинг на водите • Населението на страната е осигурено с централизирано водоснабдяване. • Висок степен на хармонизиране на националното законодателство с европейското право във водния сектор. • В много райони на страната е изградена мрежа от водоохранилища. 	<ul style="list-style-type: none"> • Присъединяването на страната към ЕС през 2007 г. и ползване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите свързани с водния сектор • Наличие на стратегически документи, в които са предвидени конкретни мерки за подобряване управлението и развитието на част от водния сектор. • Развитието на туризма като приоритетен отрасъл за страната предполага и изисква опазването на водите и развитие на водната инфраструктура. • Широка институционална рамка за информирани и участие на обществеността във вземането на решения по въпросите на управление и развитие на водния сектор.

IV квадрант: Слаби страни	III квадрант: Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Неравномерно разпределение на водните ресурси на територията на страната • Наличие на режим на водоснабдяване в значителен брой населени места. • Липса на единна политика в управлението на водния сектор • Високо равнище на загуби на вода във водоснабдителните системи. • Ограничен вътрешен финансов ресурс за инвестиции във водна инфраструктура. • Нормативна уредба относно собствеността на водностопанските системи и съоръжения и за тяхното управление, неотговарящи на обществения интерес и стратегическата значимост на водните ресурси за страната • Ниска ефективност на ВиК услугите в условията на естествен монопол • Ниска степен на изграденост на канализационните системи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Глобалните промени в климата и попадането на страната в зоната на засушаване. • Високи разходи по поетите ангажименти във връзка с прилагането на законодателството на ЕС. • Недостатъчен капацитет на институциите, за интегрираното управление на водите на басейнов принцип. • Ликвидация на търговски дружества, в чиито активи са важни водни обекти и водностопански системи и съоръжения. • Раздробяване на големите ВиК дружества • Липса на национална политика за строителство на малки ВЕЦ.

IV. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. Дългосрочна стратегическа цел на страната в областта на водния сектор

На базата на направения SWOT анализ са определени основните цели за бъдещото управление и развитие на водния сектор. При целеполагането са взети предвид идентифицираните силни страни и възможности, които служат за база на политиките за постигане на избраните цели. Слабите страни и заплахите са отчетени при формулиране на целите, като водещ е стремежа да се намери адекватно решение на констатираните проблеми, които тези фактори на средата поставят пред развитието и управлението на водния сектор.

Формулираните цели показват стратегическия избор и основните приоритети, които ще има страната през следващите 10 години във времето на реализация на "Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор".

Стратегическите цели са формулирани като генерална стратегическа цел и четири стратегически подцели. Поради характера на Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор като основополагащ документ, въвеждащ нова концепция в развитието и управлението на водния сектор, бяха изготвени и общи индикатори чрез които да се измерва постигнатия напредък. В по късен етап при разработването на секторни стратегии тези индикатори за прогреса ще бъдат операционализирани чрез изграждането на система от показатели за всеки от предложените тук индикатори. На по-късен етап ще бъде определена и тежестта на всеки индикатор в оценката на постигнатото при изпълнение на съответните цели. Избраният подход съответства на наложилата се през последната година практика на мониторинг и оценка на стратегически документи в различни области на обществения живот².

Генералната стратегическа цел, която страната ще преследва в дългосрочен план за развитието и управлението на водния сектор е:

Устойчиво ползване на водните ресурси за осигуряване на водоснабдяването за питейни нужди на населението и за икономиката в условията на басейново управление на трансграничните води и на глобално изменение на климата, при гарантиране екологичната устойчивост на засегнатите водни системи и националните интереси, свързани с осигуряването на необходимата по количество и качество вода за нуждите на сегашните и бъдещите поколения.

² системата за оценка и мониторинг на развитие на ИТ правителството, мониторинг и оценка на стратегията и плана за действие за развитие на капацитета на публичната администрация, система за оценка и мониторинг на възстановяването на влажни зони и др.

За постигането на тази дългосрочна цел бяха формулирани четири стратегически цели, чието изпълнение ще бъде преследвано през годините 2005-2014. За всяка от тези цели се идентифицираха и определен брой индикатори за следене на прогреса при изпълнение на съответните цели. При разработването на секторни стратегии тези индикатори ще изпълняват ролята на рамка, в която да се насочат отделните секторни стратегически документи и планове за действие. В последните ще бъдат определени и конкретните показатели, които ще позволят измерването на предложената система от индикатори.

2. Стратегически цели и индикатори

Цел №1: Осигуряване на населението с достатъчно количество и гарантирано качество вода за питейно – битовите нужди.

Индикатори за прогрес:

- 1.1. Обхващане на цялото население от централно водоснабдяване, което се контролира и регулира съгласно нормативната уредба
- 1.2. Намаляване на загубите на вода във водоснабдителните системи
- 1.3. Премахване режима на водоснабдяване на населените места
- 1.4. Намаляване ползването на питейни води за други цели
- 1.5. Прилагане на ценова политика, гарантираща икономичното и с грижа за качеството използване на водните ресурси от населението на страната.
- 1.6. Подобряване на качеството на питейните води
- 1.7. Подобряване качеството на “В и К” услугите и достигане до нивата и стандартите на тези услуги в страните от Европейския съюз.

Цел №2: Опазване и подобряване състоянието на повърхностните и подземните води.

Индикатори за прогрес:

- 2.1. Увеличаване броя на водните тела с добро качество на водите³.
- 2.2. Системно намаляване на стопанските обекти представляващи риск за замърсяване на подземните води.
- 2.3. Намаляване на товара на замърсяването, включително от аварии на повърхностните и подземните води от стопанските отрасли.
- 2.4. Пълно обхващане на стопанските обекти замърсители на водите в система за мониторинг и контрол, включително собствен мониторинг.

³ съгласно критериите за добро качество на водните тела по Рамковата директива 2000/60 ЕС

2.5. Възстановяване биоразнообразието и качеството на обитание на растителните и животински видове в естествените водни обекти.

2.6. Увеличаване дела на отпадъчните води от населени места с над 2000 е.ж., които преминават през канализационните мрежи и се третират от ГПСОВ.

Цел №3: Развитие на водностопанските отрасли при ефективно и интегрирано управление на ползваните от тях води

Индикатори за прогрес:

3.1. Подобряване капацитета и финансовите показатели на дружествата управляващи и стопанисващи водностопански системи и съоръжения публична държавна и публична общинска собственост.

3.2. Осигуряване на нарастващи възможности за развитие на поливно земеделие в страната.

3.3. Развитие на балнеолечението и профилактиката, използващи ресурсите от минерални води в страната.

3.4. Развитие на туризма, отдиха и спорта свързани с естествените и изкуствени водни обекти

3.5. Нарастащо използване в енергийната система на водите, акумулирани в язовирите.

3.6. Развитие на рибарството и отглеждането на аквакултури като част от комплексното ползване на водите.

3.7. Нарастване дела на обратното водоснабдяване в промишлеността.

Цел № 4. Защита на националните и обществените интереси при развитието и управлението на водния сектор.

Индикатори за прогрес:

4.1. Гарантиране ползването на вода от социално слабите слоеве от населението, чрез система от социално подпомагане.

4.2. Нарастващ дял на водностопански системи и съоръжения в публичната общинска и публичната държавна собственост в страната

4.3. Подобряване усвояването на средства от фондовете на ЕС за инвестиции във водния сектор.

4.4. Интегрирано управление на водите със съседни страни на трансграничните водни течения и басейни

4.5. Развитие на публично частните партньорства при изграждане и експлоатация на водната инфраструктура.

4.6. Опазване на подземните водни ресурси като стратегически резерв за питейно-битови нужди.

4.7. Повишаване осигуреността от прясна вода във водохранилища на страната.

4.8. Подобряване информираността и участието при вземане на решения на заинтересованите страни и обществеността свързани с развитието и управлението на водния сектор.

4.9. Предотвратяване на кризи и инциденти от вредното въздействие на водите.

4.10. Нарастване на площите на влажните зони на територията на страната.

V. ПОЛИТИКИ И ПРИОРИТЕТНИ ДЕЙНОСТИ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ВОДНИЯ СЕКТОР

Постигането на генералната дългосрочна цел на стратегията е възможно единствено чрез интегриран подход за управление на водите като неделим и жизненоважен ресурс.

Интегрираното управление на водите изисква:

1. развитие и прилагане на национална политика за управление на водите като единен и неделим национален ресурс на основата на естествени речни басейни, т.н. басейнов принцип на управление;
2. единна национална политика за управление и развитие на съвкупността от водностопанските системи и съоръжения;
3. ясно регламентиране и прилагане на единна национална политика по отношение публично-правния режим за ползване на водите и водната среда и публично-правния характер на собствеността на водностопанските системи и съоръжения;
4. единна национална политика по отношение на икономическото регулиране на водния сектор и финансирането на развитието му.
5. информиране на обществеността за изпълнението на целите съобразно дефинираните индикатори за прогрес, за постигнатия напредък и ползите за обществото

Предложените по-долу политики за постигане на целите на Стратегията се основават на разбирането, че водните ресурси са от обществен интерес с общонационална дългосрочна стратегическа значимост за страната. В табличен формат са предложени най-важните предстоящи нормативни и административно-организационни действия за реализиране на политиките с отговорни институции и конкретна времева рамка.

1. Политики по управление на водите на основата на естествените речни басейни.

Басейновият принцип на управление на водите е модерният и ефективен подход за управление на водите както в национален, така и в трансграничен териториален обхват. Неговото практическо прилагане е възможно при наличието и развитието на няколко основни предпоставки:

- наличие на адекватна административна инфраструктура (административни органи и структури, система за мониторинг на водите и управленски инструментариум)
- взаимнообвързано законодателство
- управление на трансграничните водни течения и басейни със съседни държави
- участие на обществеността в процеса на вземане на решения

Със Закона за водите се въведе басейновият принцип на управление на водите. Бяха определени четири района за басейново управление на територията на страната - Дунавски район за басейново управление (седалище Плевен), Черноморски район (Варна), Източно-беломорски район (Пловдив), и Западно-беломорски район (Благоевград).

През 2002 г. бяха учредени четирите басейнови дирекции за районите за басейново управление на водите. Практически обаче басейновите дирекции започнаха да функционират през 2003 г., когато бяха осигурени средства от държавния бюджет за назначаване на персонал на тези дирекции. С тяхното учредяване, щатно окомплектоване и структуриране беше преодоляна една съществена институционална пречка за въвеждане на интегрираното управление на водите на басейнов принцип. Създаването на тези административни структури позволи практически да се пристъпи към изпълнение на основните функции, съгласно действащото законодателство.

В институционален аспект е важно ускорено да продължи и приключи процесът на преразпределение на функциите, архивите и материалната част между **Басейновите дирекции, Регионалните инспекции по околна среда и води и Изпълнителната агенция по околна среда и води** към МОСВ.

В резултат на осъществяване на този процес ще се осигури реална възможност за пълно прилагане на принципите на европейското законодателство в страната и ефективно управление на водите като единен и неделим природен ресурс на басейново и национално ниво, като:

- Министерството на околната среда и водите има функции по законотворчество, разработване на национални политики, управленски инструментариум, междуправителствени спогодби и водене на международни преговори в областта на водите, по управлението на водите на национално ниво, в т.ч. издаването на разрешителни за водоползване и ползване на водите от комплексните и значими язовири, издаване на разрешителни за хидрогеоложки проучвания и изграждане на водовземни съоръжения за подземни води, за прехвърляне на води между речни басейни чрез изградени деривации и за водоползване на минерални води, както и за подготовката на документацията за предоставяне на концесии за минерални води, провеждане на процедурите за избор на концесионер и контрол на концесионните договори.

- Басейновите дирекции осъществяват управлението на водите на басейново ниво, като издават всички разрешителни за водоползване и ползване на водната среда, освен издаваните от министъра на околната среда и водите, осъществяват дейността на националната система за мониторинг на водите на басейново ниво, включително и мониторинга на количеството на водите.

разработват плановете за управление на съответния басейн, поддържат и водят на басейново ниво специализираните водностопански карти, регистрите на водите, водните обекти и водностопанските системи и съоръжения, както и регистрите на издадените разрешителни, подготвят документацията за принудително събиране на таксите за водоползване и замърсяване, контролират спазването на условията и изискванията на издадените разрешителни, извършват надзор над контролно-измервателните устройства на хидротехническите съоръжения, стопанисват водите - изключителна държавна собственост, които не са предоставени на концесия; учредяват санитарно-охранителни зони и др.

- Регионалните инспекции по околна среда и води осъществяват контрол по изпълнение на условията на издадените от басейновите дирекции разрешителни за заустване на отпадъчни води.

- Изпълнителната агенция по околна среда ръководи лабораториите на Министерството на околната среда и водите, в частност лабораторната дейност, свързана с водите.

Необходимо е тези постановки да бъдат регламентирани в разработвания нов Закон за водите, в Правилника за дейността на Басейновите дирекции и в устройствените правилници на РИОСВ и ИАОС, като се дефинират процедурите по обмен на информация и координация на дейността между тези три регионални структури на МОСВ.

През последните години значителен напредък има и по отношение на ясно разграничение на отговорностите между институциите. В междуинституционален аспект обаче интегрираното управление на водите изисква да се подобри **координираността на политиките и действията** между институциите както на национално, така и на басейново ниво:

- между МОСВ и МЕЕР във връзка най-вече с политиките за възобновяемите източници на енергия и по-конкретно производство на електроенергия от ВЕЦ. От една страна, производството на електроенергията от ВЕЦ е по-екологичен метод в сравнение с конвенционалните източници на енергия. От друга страна обаче, строителството на редица ВЕЦ в дадено поречие може да нанесе сериозни вреди на водните течения, ако това се извършва изолирано и разпокъсано случай по случай. С оглед ефективно постигане на количествените цели, свързани с европейската директива за увеличаване на дела на електроенергията от ВЕИ, е необходимо разработването на детайлна програма за ВЕЦ, които е възможно да бъдат построени с конкретно местонахождение по поречието и тази програма да бъде подложена на екологична оценка по процедурата за стратегическа оценка на плановете и програми съгласно Закона за опазване на околната среда. По този начин хидроенергийният потенциал на дадено поречие може да бъде използван максимално ефективно, без да причинява вреди на водните обекти. Този подход ще бъде и в интерес на потенциалните инвеститори, за които ще има яснота за конкретните възможности в рамките на страната.

- Между МЗГ и МОСВ основно във връзка с политиките по напояване, опазване на водите от замърсяване с нитрати от селското стопанство и рибарство и аквакултури. Необходимо е ускорено определяне на уязвимите от замърсяване с нитрати зони, издаване на правилата за добра земеделска практика и обучение на експертите от двете администрации в тази област.

Необходимо е и подобряване и ускоряване на процеса на прилагане на агроекологичните схеми за селскостопанско производство. Следва да се подобри набирането на информация, която да обслужва управленските процеси в тази сфера.

Ускорено трябва да се определят участъците от водните течения и басейни, предназначени за развъждане на риби и черупкови организми. Следва да се направят промени в нормативната уредба по рибарство и аквакултури, като повърхностните води за питейно-битови цели трябва да се изключат като рибностопански обекти. Издаването на разрешителни по Закона за рибовъдство и аквакултури и на разрешителни за риборазвъждане по Закона за водите трябва да е координирано, като за целта се определят процедури в новия Закон за водите. Следва да се определят язовирите за развъждане на аквакултури.

- Между МРРБ, МЗГ и ДА "Гражданска защита", както и с Постоянната комисия за защита на населението при бедствия и аварии към МС във връзка със съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите. В координация между трите ведомства трябва да се направи пълна инвентаризация на състоянието на тези съоръжения и системи и се разработи национална програма за възстановяване, поддръжка и развитие на тези системи, които са от особено значение за живота и здравето на населението, състоянието и сигурността на инфраструктурата и на земеделските територии.

- Между МОСВ и МЗ, респективно между техните регионални органи, по отношение на качеството на водите за питейни цели, водите предназначени за къпане и повърхностните води предназначени за питейно-битово водоснабдяване, както и на минералните води. Необходимо е подобряване и канализиране на непрекъснатия оперативен обмен на информация относно източниците на замърсяване на водите, състоянието на водите, предназначени за питейно-битови цели и качеството на питейните води и качеството на минералните води.

- Между МОСВ и МРРБ по отношение подготовката на Р.България за координирано и ефективно ползване на средствата от ЕС по Кохезионния и Регионалния фонд след присъединяването на Р.България към общността в частта за изграждане на водностопанска инфраструктура. За целта трябва да се разработи Оперативна програма "Околна среда" към Националния план за развитие.

- Между областните управители и кметовете на общини по отношение определяне на приоритетите на регионално и общинско ниво за инвестиции в отраслите във водния сектор по отношение генерирането на съответната публична собственост.

Въпреки предприетите действия в България все още не е създадена **Националната система за мониторинг на водите.**

Изпълняваният към момента мониторинг не е в пълно съответствие с рамковата директива по водите на ЕС. Това е обяснимо, тъй като Директивата е приета наскоро и все още страните членки не са привели своите системи към изискванията ѝ. Необходими са промени по отношение на видовете мониторингови програми, на изискваните за наблюдение съответни елементи за

качество, както и институционални промени необходими за поемането на мониторинга на количеството на водите от органите управляващи този ресурс.

В биомониторинговата програма трябва да се включат всички задължителни биологични елементи за качество, (фитопланктон, висшата и друга водна растителност, риби), и съответните им подходящи метрики.

Програмата за биомониторинг освен речните пунктове, трябва да включи в обхвата за наблюдение и другите водни тела (езера, преходни и крайбрежни морски води, изкуствени и силно видоизменени водни тела).

През 2006 г. трябва да бъдат създадени програми за контролен мониторинг на повърхностните води и програми за оперативен мониторинг, както и специфични програми за мониторинг на водните обекти, които ще се използват за питейни нужди, и на защитените зони, свързани с опазването на водите. Ускорено трябва да се организират и програми за контролен и оперативен мониторинг за подземните води.

Мрежата и програмите за повърхностните води и тези за подземните води ще бъдат обединени в единна система за мониторинг на водите и ще приключи интеркалибрацията на мониторинговата система.

В същото време ще бъдат установени стандартите за качество на приоритетните опасни и вредни вещества и контрол за съдържанието им в заустваните отпадъчни води.

Необходимо мониторинга на речния отток, в т.ч. и твърдия отток, нивата на подземните води, количествата на валежите, да се изпълнява от басейновите дирекции за управление на водите, изпълняващи и мониторинга за състоянието на водите и да се интегрира към Националната система за мониторинг на водите.

Основният инструмент за осъществяване на стратегическата цел в управлението и развитието на водния сектор и политиките в областта на комплексното и рационално използване на водите, опазване и възстановяване на качеството на водните ресурси и справедливото им разпределение за населението и икономиката на страната са плановете за управление на речните басейни.

Съгласно изискванията на Рамковата директива за водите първите плановете за управление на речните басейни трябва да бъдат разработени и приети през 2009 г.

Във връзка с предстоящото ни присъединяване към Европейския съюз, при преговорите по глава "Околна среда" българското правителство поема ангажимента осъществяването на тази задача да бъде изпълнено при спазване на регламентираните стъпки в директивата.

В тази връзка през 2003 г. бяха изготвени и приети от басейновите съвети заданията за разработване на плановете. Освен речните басейни и районите за басейново управление на водите, както и компетентните администрации за реализиране на това управление, са определени и крайбрежните води, подземните води и международните речни басейни.

До началото на 2005 г. трябва да бъдат определени силно модифицираните водни обекти, да бъде изготвен анализ на характеристиките на районите за басейново управление, преглед на въздействието от антропогенна дейност върху състоянието на повърхностните и подземните води. Трябва да бъдат определени водните обекти, предназначени за питейно водоснабдяване, подземните водни обекти, за които ще се определят по-малко строги цели, мрежа за интеркалибрация за всеки екорегиян, референтните условия за повърхностните води и максималният екологичен потенциал за силно модифицираните или изкуствени водни обекти.

Трябва да се направи икономически анализ на водоползването за всеки от районите за басейново управление. Икономическият анализ ще съдържа достатъчно информация в детайли с цел извършване на съответните изчисления, необходими за съобразяване с принципа на възстановяване на разходите за водните услуги, съобразяване с прогнозите за предлагане и потребление на вода в района с басейново управление и където е необходимо и възможно приблизителни изчисления на обемите, цените и разходите, свързани с водните услуги и приблизителни изчисления за необходимите инвестиции, включително прогнози за такива инвестиции, както и извършване на преценки за най-ефективната спрямо разходите комплекс от мероприятия във връзка с водоползването и достигането на добро количествено и екологично състояние на всички води в страната.

През 2005 г. трябва да се приемат критерии за оценка на доброто химично състояние на подземните води, както и критерии за идентификация на тенденциите за подобряване или промените за оценяване на качествено състояние на подземните води.

В края на 2006 г. ще се публикуват графикът и работната програма за изработване на плановете за управление на речните басейни.

Плановите за управление на речни басейни задължително ще включват следните елементи: общо описание на характеристиките на района с басейново управление с картиране на местонахождението и границите на водните обекти, екорегияните и видовете повърхностни водни обекти в рамките на речния басейн, идентифициране на базовите условия за видовете повърхностни водни обекти; резюме на значимите видове натиск и въздействие от човешка дейност върху състоянието на повърхностни води и подземни води, включително приблизителна оценка на замърсяването от точкови източници, приблизителна оценка на замърсяването от разсредоточени източници, включително резюме на земеползването; приблизителна оценка на видовете натиск върху количествения статус на водите, включително черпенето на води за задоволяване на потребностите на отраслите от водния сектор, анализ на други въздействия от човешки дейности върху състоянието на водите, идентифициране и картиране на защитените зони, карта на определените мрежи за мониторинг и представяне в карта на резултатите от програмите за мониторинг, изпълняван съгласно тези разпоредби, за екологично и химическо състояние на повърхностните води и химическо и количествено състояние на подземните води, мониторинг на защитените зони, в т.ч. ограниченията върху правото на собственост в границите на санитарно-охранителните зони на водоизточниците за питейно водоснабдяване на населението; списък на екологичните задачи за повърхностни води, подземни

води и защитени зони, и резюме на икономическия анализ на водоползването; резюме на програмата или програмите за мерки, включително как чрез тях ще бъде постигнато изпълнението на поставените екологични цели; резюме на мерките, изисквани за изпълнение на законодателството за опазване на водите; доклад за практическите стъпки и мерки, предприети за прилагане на принципа на възстановяване на разходите за водоползване; резюме на средствата за контрол на водочерпенето на води за нуждите на водния сектор и отвеждането на отпадъчните води; резюме на средствата за контрол, възприети за заустванията от точкови източници и други дейности от отраслите на водния сектор, въздействащи върху състоянието на водите; описание на случаите на пряко заустване в подземните води и мерките, предприети за намаляване и предотвратяване на риска за замърсяването им с вредни и опасни вещества; резюме на мерките, предприети за предотвратяване или намаляване на въздействието на аварийни замърсявания.

Плановете ще съдържат и подробности за допълнителните мерки, идентифицирани като необходими за изпълнението на поставените екологични цели; подробности за мерките, предприети за избягване увеличение на замърсяването на морските води; регистър на всяка по-подробна програма и план за управление за района с басейново управление, занимаващи се с конкретни подбасейни, отрасли, проблеми, заедно с резюме за съдържанието им; резюме на мерките за информиране и консултации с обществеността, резултатите от тях и промените на плана, извършени в резултат на тези мерки.

През 2007 г. трябва да се публикува прегледът на проблемите по управление на водите и водния сектор в Република България към този момент.

През 2008 г. ще се публикувана чернова на плановете за управление на речните басейни, за да бъдат обсъдени с широката общественост.

През 2009 г. ще бъдат създадени програмите от мерки за окончателното разрешаване на проблемите във водния сектор по басейни и ще бъдат публикувани обсъдените и съгласувани с обществеността плановете за управление на речните басейни.

В периода до публикуване на първите плановете за управление на речните басейни ще бъдат изпълнявани както приетите национални програми и секторни политики в областта на водните ресурси, така и предвидените в настоящата стратегия дейности за изпълнение на посочените политики.

През 2010 г. трябва да започне следващият етап на планиране (актуализиране на плановете). Първата актуализация на плана за управление на речния басейн и всички следващи актуализации задължително ще включват и резюме на всички изменения или актуализации от времето на публикуване на предишната версия на плана за управление на речния басейн, оценка на степента на изпълнение на екологичните задачи, включително представянето на резултатите от мониторинга за времето на действие на предишния план на карта, и обяснение за всички неизпълнени екологични задачи; обяснение за всички мерки, предвидени в по-ранна версия на плана за управление на речния басейн, които не са били предприети; всички допълнителни междинни мерки, предприети в процеса на изпълнение на плана за управление на речния басейн.

През 2012 г. и 2013 г. трябва да бъдат оценени постигнатите резултати от прилагането на комбинирания подход при разрешаване на заустване на отпадъчни води и изпълнението на планираните мерки в плановете за управление на речните басейни, както и преглед и актуализиране на анализа на характеристиките на речните басейни и на икономическия анализ и антропогенната дейност.

През 2015 г. ще бъдат преразгледани и актуализирани определените изкуствени и силно модифицирани повърхностни водни обекти, програмите от мерки, издадените разрешителни, програмите за мониторинг и плановете за управление на речните басейни.

Интегрираното управление на водите изисква прозрачна, ефективна и съгласувана юридическа рамка. Към момента на своето публикуване (1999), Законът за водите изигра и играе съществена роля за регулиране на обществените отношения в областта на водния сектор по един съвременен начин, адекватен на настъпилите през последното десетилетие промени в общественото устройство. Със Закона за водите и приетите подзаконовни актове към него се осъществи пълно хармонизирано национално законодателство с правото на Общността в областта на водите.

Предизвикателство за България е транспонирането и прилагането на Рамковата директива 2000/60/ЕЕС, установяваща рамката на политиката на ЕС в областта на водите. Значителна част от нейните разпоредби са транспонирани в сега действащия Закон за водите и наредбите към него. Пълно хармонизиране ще се постигне чрез разработването на нов Закон за водите.

С новия Закон ще се уредят:

- интегрираното управление на количеството и защитата от вредното въздействие на всички води като общонационален и неделим природен ресурс;
- въвеждане на принципа, че водата не е търговски продукт като всеки друг, а по-скоро наследство, което трябва да бъде опазвано, защитавано и третирано като такова
- въвеждането на принципите “замърсителят плаща” и “водата плаща водата”
- определяне на специфичните условия за опазване на водите за питейно водоснабдяване на населението и основните обществени отношения свързани с предоставяните услуги за това;
- изискванията относно екологичния потенциал на водните тела (естествени, модифицирани, силно модифицирани или изкуствени)
- ясно дефиниране на водоползванията и ползванията, за които се изисква издаване на разрешителни, детайлизирани критерии за издаване или отказ;
- забраните на дейности, които могат да се отразят неблагоприятно върху състоянието на водите и водните екосистеми;
- процедурите за издаване на разрешителни за използване на водите, включително и тяхното облекчаване в интерес на гражданите

- условията за характеризирание и последваща актуална оценка на състоянието на водите (мониторинг);
- съдържанието, реда за разработването, приемането и актуализирането на плановете за управление на речните басейни и участието на обществеността при вземането на решения свързани с управлението на водите;
 - програмите от мерки за достигане на добро състояние на водите
 - оценката на водните ресурси и техния баланс
 - опазването на водните ресурси, в съответствие с вида на водното тяло и параметрите които следва да бъдат достигнати (т.е. неговия потенциал);
 - защитените територии, свързани с водните ресурси;
 - защитата от замърсяване на водите с опасни и вредни вещества, включително действия в случай на авария
 - компетентните органи за управление на водите и техните правомощия
 - задълженията на лицата, на които е разрешено използване на водите и водната среда;
 - размера, реда и начина за заплащането на таксите за водоползване и ползване на води, извършване на контрола за платените такси и принудителното им събиране;
 - размера и вида на санкциите за нарушаване на Закона;
 - контрола за изпълнение изискванията на закона;
 - определяне на минералните води, като изключителна държавна собственост и спецификата при предоставянето им за ползване чрез концесия;
 - и други

Една от целите на Рамковата директива на ЕС по водите е да се координират усилията на страните - членки да подобряват опазването на водите по отношение на тяхното количество и качество, да насърчават устойчивото използване на води и да подобрят контрола по отношение на **трансграничните водни течения и басейни**. РБългария е сключила многобройни междуправителствени споразумения със съседните страни, пряко или косвено свързани с трансграничните реки, несъобразени с европейските принципи за басейново управление на водите.

Съществуващите двустранни договорености в областта на управлението на водите със съседните страни трябва да се преразгледат с цел:

- осигуряване на механизмите за управлението на водите на басейнов принцип, предвидени в Рамковата директива по водите;
- изпълнение на ангажиментите по многостранни международни договорености, като Конвенцията за опазване и използване на трансграничните водни течения и международни езера;

- съобразяване на споразуменията и договореностите със стратегическата цел в областта на управление на водите, дефинирана в настоящата стратегия, отчитаща дългосрочните национални обществени интереси.

В тази връзка са необходими координираните усилия на МОСВ, МВнР, МП и други институции. Като първа стъпка трябва да се направи пълен преглед и задълбочен анализ на сключените двустранни споразумения със съседни страни; на поетите ангажименти от съседните страни по международни конвенции в областта на водите, други външнополитически споразумения; ангажиментите им като страни-членки на ЕС в областта на водите или като кандидат-членки и т.н. Там, където е необходимо, да се предложат съответните промени в съществуващите споразумения и договори, като се намерят подходящи международно-правни или други основания.

Предлага се график за предприемане на стъпки, подписване на споразумения за сътрудничество и създаване на смесени органи за управление на водите в трансграничните водни басейни, съгласно изискванията за гарантиране на двустранното и многостранно сътрудничество в тази област на РДВ (чл. 3, т.3 и Анекс I, т.6 на РДВ) и други международни договорености (чл.9 на Конвенцията за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера), както следва:

Държава	Инициране на споразумение	Подписване на споразумение	Създаване на смесен орган за управление на водите
Румъния	май 2004	септември 2004	декември 2004
Гърция	януари 2005	юни 2005	декември 2005
Македония	ноември 2005	март 2006	юни 2006
Сърбия и Черна гора	ноември 2005	май 2006	октомври 2006
Турция	юни 2006	декември 2006	март 2007

Необходимо е и по-нататъшно институционално укрепване на администрацията и изграждане на капацитет за работа с национални органи за управление на водите на съседни държави в рамките на международните речни басейни, част от които е и България, в това число чрез създаване на смесени двустранни комисии за управление на водите и други подходящи механизми.

Демократичните общества са приели и прилагат като основен принцип на управление на околната среда, в т.ч. на управление на водите, **информираността на обществото и привличане на населението и всички заинтересовани страни в процеса на вземане на решения по въпросите на околната среда.**

Със Закона за опазване на околната среда този принцип е въведен чрез регламентиране на детайлни процедури, които са хоризонтално приложими за

всички сфери на околната среда. Законът за водите въвежда специфични регламенти по отношение на общественото участие при вземане на решения във водния сектор. На основание на Закона за водите са конструирани Висшият консултативен съвет по водите и Басейновите съвети като държавно-обществени консултативни органи/комисии за подпомагане на дейността по управлението на водите на национално, съответно на басейново равнище. Въведени са процедури за отчитане на общественото мнение при разработване на планове за управление на речните басейни, както и достъп на обществеността и заинтересованите лица до проектите на разрешителни за водоползване и ползване на водни обекти.

С новия Закон за водите ще се хармонизират напълно процедурите от Рамковата директива по водите. Законът ще регламентира участието на широката общественост, включително водоползвателите, в разработването и осъвременяването на планове за управление на речните басейни, както и подходяща информация за планираните мерки и за напредъка, постигнат при тяхното прилагане, с оглед широката общественост да се включи преди да бъде прието окончателното решение за необходимите мерки.

Ускорено трябва да приключи разработването на публичните регистри по Закона за водите както на национално, така и на басейново ниво, като се създаде процедура за тяхната непрекъсната актуализация. Трябва да се осигури достъп на обществеността до публичните регистри чрез интернет-страниците на МОСВ, Басейновите дирекции.

На обществото трябва да се осигури разбираема и непрекъсната информация за качеството на питейните води и минералните води чрез интернет-страницата на Министерство на здравеопазването и неговите регионални органи - ХЕИ. От 2005 г. трябва да започне публикуването на годишни доклади за състоянието на питейните води в страната, които да са достъпни и чрез интернет страницата на Министерство на здравеопазването.

Трябва да се създаде система за публичен достъп и до информацията по Закона за регулиране на водните услуги.

2. Политика по собствеността

2.1. Собственост върху водностопанските системи и съоръжения

Една от съществените промени, свързани с реализацията на Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор, е промяната в собствеността на водностопанските съоръжения и системи.

Предлага се деактуване на водоснабдителните и канализационни системи и съоръжения, както и язовирите с комплексно предназначение чрез които се регулира значителна част от оттока на водите в страната от активите на търговски дружества, които активи следва да са публична собственост в обхвата и съгласно посочените по-долу критерии и актуването им като публична държавна собственост и публична общинска собственост съответно от областните управители и кметовете на общините;

Поради публичните интереси, които обслужва тази инфраструктура, и изключително важното ѝ значение за живота и здравето на населението и за различните отрасли на икономиката се предвижда тя да бъде публична собственост, като се извади от капитала на търговските дружества..

Основният критерий, по който ще се извършва това реструктуриране, е обхватът на ползване на съответните водостопанските съоръжения и системи, като:

Когато водоснабдителната система обслужва група населени места, разположени в повече от една община, общите части на тази система, която има надобщинско значение се предвижда да бъдат публична държавна собственост

Останалите части на системата, включително водопроводната и канализационната мрежа в населените места, се предвижда да бъдат публична общинска собственост.

Пречиствателните станции за отпадъчни води, които обслужват територията на населени места от две общини, е целесъобразно да бъдат публична общинска собственост на общината, в която са разположени.

Язовирите с комплексно предназначение регулиращи значителна част от оттока на реките в България се предлага да бъдат публична държавна собственост

Публична държавна собственост следва да бъдат и:

- съоръженията за добив на минерални води изключителна държавна собственост;
- пунктовете и станциите от националните мрежи за мониторинг на водите;
- хидромелиоративните съоръжения – магистрални и транспортни канали, които няма да бъдат предоставяни на сдружения за напояване
- съоръжения за предпазване от вредното въздействие на водите и прилежащите им територии;
- земите от пояс I на санитарно-охранителните зони на язовирите предназначени за питейно водоснабдяване и на водоземните съоръжения за минерални води, изключителна държавна собственост

На основата на този принцип, **извън** обхвата на публичната държавна и общинска собственост остават:

- изградените сондажи и други водоземни съоръжения от юридически и физически лица за ползване на вода от собствени водоизточници **само** за техни нужди, без да предоставят водна услуга на други лица – които имат законни разрешителни за изграждането на съоръженията и за ползването на водата и осигуряват технически и финансово експлоатацията и поддръжката им⁴;

⁴ не се отнася за търговски дружества в чиито активи влизат водостопански съоръжения и системи за които се предвижда да станат публична собственост.

- водопроводите и канализацията, контролно-измервателните устройства за измерване на количествата ползвана вода и количествата изпускани отпадъчни води на стопански обекти и частни лица само за техни нужди на територията на съответното предприятие или частен имот, освен в случаите, когато на територията на стопанския обект или частно лице са разположени съоръжения, чиято собственост е или следва да се трансформира в публична държавна или публична общинска собственост⁵.

- Хидромелиоративните съоръжения предоставени на сдруженията за напояване

Въпросите със собствеността и управлението на водностопанската инфраструктура трябва да са предмет на отделен нормативен акт – Закон за собствеността и управлението на водностопанските съоръжения и системи, който трябва да кореспондира със Закона за водите и Закона за регулиране на водните услуги.

Законът на собствеността и управлението на водностопанските системи и съоръжения ще уреди:

- собствеността на водностопанските системи и съоръжения, в т.ч. и на водоснабдителните и канализационни системи на населените места правата и задълженията на собствениците на водностопанските системи и съоръжения

- правата и задълженията на операторите или ползвателите

- взаимоотношенията между различни оператори и ползватели в случаите на комплексно използване на повърхностните води

- специфичните начини за предоставяне на ползването на водностопанските системи и съоръжения от собствениците им на операторите или ползвателите им

- правилата и изискванията за поддържане и експлоатация на системите и съоръженията от операторите или ползвателите

- и др.

Практическата реализация на деактуването и актуването на собствеността ще се регламентира чрез Постановление на Министерски съвет на Р.България, с което ще се институционализират национална и областни комисии, отговорни за актуването на собствеността, и ще се детайлизират практическите мерки за реализация на процеса по групи водностопански съоръжения и системи, които ще са предмет на реструктурирането на собствеността. Националната комисия ще решава възникнали въпроси и спорове при работата на областните комисии.

Прехвърлянето на активите ще се предшества от детайлно проучване на състоянието на водностопанските системи и съоръжения, които са или ще станат публична общинска или публична държавна собственост, както и от изготвяне на оценка за нуждите от инвестиции в тях. През този период общините или държавата, във връзка със специфични нужди, може да изискват от търговските

⁵

дружества, в чиито активи са включени водностопански съоръжения и системи, да ги прехвърлят като публична общинска или държавна собственост по общия ред, което обаче не отменя задължението и за тях да бъде изготвена оценка за състоянието и нуждата от инвестиции.

Практически проучванията и оценката ще се извършат от търговските дружества, в чиито активи са включени съоръжения, които ще станат публична общинска или публична държавна собственост и/или които в момента експлоатират съоръжения, които в момента са публична собственост. Проучванията и оценката трябва да стартират възможно най-скоро след приемането на Стратегията. Механизмът, чрез който да се задължат държавните търговски дружества или с държавно участие, е чрез техните принципи – министрите на регионалното развитие и благоустройството, на енергетиката и енергийните ресурси, на земеделието и горите. Общинските ВиК търговски дружества могат да започват проучванията на доброволен принцип, и да бъдат задължени за осъществяване на тази дейност чрез преходните и заключителните разпоредби на Закона за водния регулатор.

След приключване на проучванията за състоянието на водностопанските системи и съоръжения и изготвянето на оценката за нуждите от инвестиции, назначените областни комисии следва да направят предложение за разпределяне на водностопанските съоръжения и системи като публична държавна собственост и публична общинска собственост.

2.2. Статут на търговските дружества, чиито активи - водностопански съоръжения и системи, ще бъдат преобразувани като публична държавна и публична общинска собственост

Политиката, която ще бъде осъществявана по отношение статута на търговските дружества, от чиито активи ще бъдат прехвърлени водностопанските съоръжения и системи като публична държавна и публична общинска собственост, се стреми да създаде условия, при които:

- максимално се ограничава възможността за раздробяване на съществуващите търговски дружества, предоставящи услуги във водния сектор, без да се отнема правото на общините да реализират техни политики относно предоставяне на услугите за водоснабдяване и канализация на избрани до момента от тях търговски дружества.

- установява се правен механизъм за продължаване функционирането на ВиК дружествата без допълнително натоварване на цената на услугите, произтичащо от искания на собствениците на водностопанските съоръжения и

- системи за заплащане на възнаграждения за ползването на тяхната публична собственост;

- запазват се търговските дружества и в максимална степен се гарантира запазването на всички материалните активи на дружествата (без водностопанските системи и съоръжения) и възможността да предоставят съответните услуги, които са осъществявали до момента в областта на водоснабдяването и канализацията, напояването, поддържането на водохранилищата и др.

- предлага се възможност общински търговски дружества ВиК да прекратят своето съществуване, като се присъединят към по-големи ВиК дружества в интерес на населението на съответната община.

За постигане на тези условия трансформациите, които ще претърпят търговските дружества като собственост и статут, следва да са в срокове, които да позволят на съответните търговски дружества да се подготвят за настъпващите промени и преходът да е плавен.

Поради тази причина е целесъобразно статутът на собствеността на търговските дружества към момента – държавни, смесени държавно-общински и общински, да се запази непроменен в периода на прехвърляне на част от активите им - водностопански системи и съоръжения в разпореждане на общините и държавата като публична собственост.

След приключване на процеса на прехвърляне на собствеността на водностопанските съоръжения и системи като публична държавна и публична общинска собственост статутът на съществуващите търговски дружества може да бъде променен при следните параметри:

ВиК дружества

ВиК дружествата каквито са към момента на приемане на Стратегията запазват всичките си материални активи, с които осъществяват дейността, включително сгради, материали, механизация и др. В случаите, когато отделни общини заявят желание да създадат собствено ВиК дружество и да напуснат ВиК дружеството, което ги е обслужвало, те имат право да получат своя дял от основния капитал на дружеството в пари в случай, че останалите собственици желаят да закупят техния дял. Напускащите общини нямат право да получат материални активи собственост на ВиК дружеството, което желаят да напуснат, освен в случаите, когато 100 % от собствениците дадат своето съгласие за предоставяне на исканите материални активи. За създаването на ново самостоятелно дружество ВиК от община или група общини се процедира по реда на Закона за регулиране на водните услуги.

ВиК дружествата могат да променят структурата на собствеността си и в случаите, когато общински ВиК дружества желаят да се присъединят към ВиК дружества с държавно участие, в случаите когато собствениците на минимум 51 % от дяловете на дружеството с държавно участие дадат съгласие за тази промяна.

Предприятие “Язовири и каскади”

Дружеството запазва всичките си материални активи, с които осъществяват дейността, включително сгради, материали, механизация и др. След прехвърляне на водностопанските съоръжения и системи като публична собственост, които сега са в активите на “Язовири и каскади”, дружеството продължава по право да осъществява дейности по стопанисването и поддръжката на същите.

Търговско дружество “Напоителни системи”

Дружеството запазва всичките си материални активи, с които осъществява дейността, включително сгради, материали, механизация и др. След прехвърляне на водностопанските съоръжения и системи като публична държавна собственост и предоставяне на хидромелиоративните съоръжения на сдруженията за напояване, които сега са в активите на "Напоителни системи", дружеството продължава по право да осъществява дейности по стопанисването и поддръжка на съоръженията публична държавна собственост..

Нормативното регламентиране на предлаганите по-горе промени в реструктурирането на собствеността на водностопанските системи и съоръжения ще се осъществи чрез разработване на Закон за собствеността и управлението на водностопанските съоръжения и системи.

3. Политика за управление и стопанисване на публичната инфраструктура в областта на водите.

Водностопанските системи и съоръжения се управляват по отрасли, съгласно икономическите закони и разпоредбите на Закона за собствеността и управлението на водностопанските системи и съоръжения и се развиват въз основа на Плановите за управление на речните басейни и при спазване на следните основни принципи:

- осигуряване на равен достъп до подаваната вода при спазване на параметрите на издадените разрешителни;
- гарантиране на надеждност, сигурност и безопасност на съоръженията и системите;
- защита на интересите на обществото;
- справедливо заплащане на услугата по доставяне на вода на водопотребителите;
- насърчаване на ефективното използване на количествата подавана вода
- пълна възвращаемост на разходите за водни услуги, включително разходите за ресурса и околната среда чрез цената на водната услуга. Политиката по определяне на цените на водните услуги се предлага от отрасловите ведомства и общинските съвети и се регулира съгласно Закона за регулиране на водните услуги.

Възлагането на дейности по изграждане, експлоатация, поддръжка на водностопански системи и съоръжения публична собственост изискват промени в Закона за държавната собственост и Закона за общинската собственост, съгласно които имоти – публична собственост, се отдават само чрез концесия.

Целесъобразно е Законът за концесиите и Законът за общинската собственост да бъдат допълнени и със специфичните правила за привличане на инвеститори, в частност в областта на водностопанските системи и съоръжения чрез схемата "построй-оперирай-предай" (BOT).

Законът за собствеността и управлението на водностопанските системи и съоръжения следва да регламентира специфични форми за предаване на

публичната собственост за стопанисване и управление от търговските дружества, както и правилата и изискванията за управление на тази собственост

4. Политика по финансиране

Набирането и изразходването на средствата от различните източници на финансиране, както и тяхното място във финансовите потоци, следва да е координирано. За целта следва да се изготви национална, областни и общински инвестиционни стратегии за инвестиции в отраслите във водния сектор, както и бизнес планове за развитието на "Язовири и каскади", "Напоителни системи" и ВиК дружествата и др., които да бъдат съгласувани и координирани от Комисията за регулиране на водните услуги.

Основните източници на финансиране на дейностите на годишна база по предоставянето на услуги, свързани с отраслите във водния сектор, и осигуряването на достатъчно количество и качество на водата като ресурс са:

а. индивидуални средства, заплащани от потребителите на вода – фирми и граждани.

б. средства от републиканския бюджет за осигуряване на националното съфинансиране

в. средства от общинските бюджети

г. средства от Предприятието за управление на дейностите по околна среда (ПУДОС)

д. средства, предоставени от предприсъединителните фондове на ЕС, както и от кохезионния и структурните фондове на ЕС след присъединяването на страната

е. грантови средства по различни донорски програми извън ЕС

ж. банкови кредити

з. привлечени средства за инвестиции във водностопански системи и съоръжения с публичен характер от частни инвеститори

Средствата, изразходвани от частни лица и фирми за изграждане на водностопанска инфраструктура за техни нужди, включително и поради изисквания свързани с опазване на околната среда и поети ангажименти в хода на преговорите за членство в ЕС, не са обект на разглеждане в тази Стратегия. Осигуряването на средства за финансиране на тази инфраструктура остава ангажимент на лицата и фирмите. Политиката за подпомагане на такива начинания се ограничава до предоставянето на преференциални кредити от ПУДОС за водоспестяващи технологии и пречиствателни съоръжения за отпадъчни води.

Средствата от посочените по-горе източници ще покриват текущите и инвестиционните разходи, като има точно регламентиране на мястото на финансовите източници в общия процес на финансиране. Критериите за това разпределение са:

Текущите разходи, свързани с предоставянето на водни услуги на потребители, ще се покриват изцяло от индивидуалните средства, заплащани от потребителите на тези услуги - населението и фирмите.

От индивидуалните средства на тези потребители ще се покриват и част от инвестиционните разходи на ВиК и други оператори, които са предвидени в техните инвестиционни бизнес планове и са включени в одобрените от Комисията за регулиране на водните услуги. Новопостроените обекти ще се актуват по реда на съществуващите като публична държавна или публична общинска собственост съобразно статута на собствеността, към която новите обекти принадлежат в съответствие с предложените в Стратегията политики по собствеността.

Средства от републиканския бюджет ще се изразходват **само** за покриване на националната част от съфинансирането на обекти по различни програми на ЕС, в т.ч. чрез привлечени кредити от международни европейски финансови институции съобразно политиката на Министерство на финансите за осигуряване на национално съфинансиране. Построените обекти ще се актуват като публична държавна или публична общинска собственост

Следва да се обсъди възможността Републиканският бюджет да предоставя също така и целеви средства чрез системата за социално подпомагане на социално слаби слоеве от населението за заплащане на услугата за питейно-битово водоснабдяване, както и за отвеждане и пречистване на отпадъчните води предвид факта, че това е хуманитарна дейност, задоволяваща основни жизненни потребности на населението.

Със средства от общинските бюджети ще се финансират по-малки обекти от значение за една община, които след завършването им ще се актуват като публична общинска собственост.

Средствата от ПУДОС ще са насочени основно към осигуряване на дейността на Националната система за мониторинг на водите и стопанисването на минералните води, както и към проекти, които целят осигуряването на добро качество на водни ресурси и ефективно използване на водните ресурси, в т.ч: неголеми проекти за канализации и пречиствателни станции за отпадъчни води съгласно приетата от МС програма за приоритетно изграждане на ГПСОВ; малки водоснабдителни обекти за населени места, в които няма изградена водоснабдителна мрежа, изграждането на резервни водоизточници от подземни води, разкриващи по-дълбоките и чисти подземни води и др.

Проектите по ИСПА следва да са насочени основно към изпълнение на поетите ангажименти, свързани с прилагането на изискванията на директивата за отпадъчните води от населените места.

Проектите по програма САПАРД (публичните мерки за общинска инфраструктура) в частта за водна инфраструктура да се фокусират към изграждане на водопроводна и канализационна мрежи на общините при строго спазване на принципа за ефективност на направените инвестиции.

Проектите по програма ФАР да се насочат основно към повишаване на капацитета на отделните институции за управление изградените обекти със средства на предприсъединителните фондове.

Проектите, финансирани от структурни фондове и кохезионен фонд, ще бъдат приоритетно насочени към пълен воден цикъл на по-големите населени места;

Проектите в областта на околната среда, финансирани от регионален фонд, ще са фокусирани към междуобщински и междурегионални съоръжения на водната инфраструктура. Детайлното определяне на приоритетите за финансиране на проекти, свързани с водния сектор от фондове на ЕС след присъединяването, ще се извърши при изготвянето на оперативните програми към Националния план за развитие – оперативна програма околна среда; аграрна оперативна програма и др.

Проектите свързани с публични инвестиции в малките населени места ще се финансират и по програмата за развитие на селските райони

Средствата по предоставени грантове и банковите кредити не могат да бъдат дефинирани и следва да се изразходват според възможностите.

Привлечени средства от частни инвеститори чрез прилагане на схемата “построй-ползвай-предай” ще бъдат насочвани основно за изграждане на нови големи водохранилища, както и в случаите, когато е проявен и реализиран интерес към концесионирането на големи водоснабдителни и канализационни системи на населените места.

Инвестициите предвидени в регионалните оперативни програми и програмите за развитие на селските райони следва да бъдат съгласувани с оперативната програма по околна среда и Националния план за развитие.

Конкретните разчети за финансовото осигуряване на стратегията ще бъдат извършени в процеса на разработване на Националния план за развитие и оперативните програми към него.

Механизмите при набиране на средствата от ползватели на вода ще претърпят следните промени:

Всички водоползватели и/или ползватели на водната среда, титуляри на разрешителни издадени по реда на Закона за водите заплащат такса за водоползване и ползване на водната среда и/или такса за замърсяване, чрез които държавата покрива разходите си за управление на водите, стопанисване на минералните води, изключителна държавна собственост, изграждането, поддържането и експлоатацията на Националната система за мониторинг на водите.

Лицата, на които се предоставят водни услуги заплащат цената на водната услуга при спазване на принципа за пълна възвращаемост на разходите за водни услуги.

Цените ще бъдат различни и в зависимост от провежданата политика от отрасловите ведомства и общинските съвети и ще бъдат регулирани от Комисията за регулиране на водните услуги.

Промените в набираните такси за замърсяване на водите от заустване на отпадъчни води:

Променя се принципът на определяне на размера на таксата за замърсяване на водите от заустване на отпадъчни води. Таксите ще се начисляват на база на замърсяващите вещества, определени като абсолютен годишен товар на замърсяване, обвързано с разрешителните за заустване на отпадъчни води. Тази промяна се налага с цел постигане на справедливост при прилагане на принципа “замърсителят плаща” и премахване на съществуващото положение, при което населението, което е включено в канализационна мрежа и пречистване на отпадъчни води, заплаща по-висока цена на водните услуги, като замърсява в по-малка степен водните обекти, докато населението, чиито отпадни води замърсяват в по-голяма степен водните обекти, заплаща по-ниски цени за водните услуги.

5. Приоритетни действия за осъществяване на политиките

№ по ред	Действие	Отговорна институция	Начален и краен срок	Забележка
	<i>Политики по управление на водите на основата на естествените речни басейни</i>			
1	Разработване на проект на нов Закон за водите	МОСВ	краен срок – януари 2005	
2	Разработване на икономически анализи за всеки от четирите басейна за управление	МОСВ	2004 – 2005	
3	Създаване на двустранни комисии със съседни държави за управление на трансграничните води, разработване и подписване на споразумения в областта на водите	МВНР МОСВ	2004 - 2007	В съответствие с последователността и графика, предложени в Стратегията
4	Публикуване на страницата на МОСВ и басейновите дирекции на месечна, тримесечна и годишна информация за състоянието на водните ресурси.	МОСВ	текущо	
5	Разработване и публикуване на годишни доклади за състоянието на питейните и минералните води	МЗ	ежегодно, считано от 2005	
6	Публикуване на преглед на проблемите по защитата от вредното въздействие на водите	ПКЗНБАК към МС	Ежегодно, считано от 2006	

f

7	Доразработване и публикуване на публичните регистри по Закона за водите в интернет страницата на МОСВ и на Басейновите дирекции	МОСВ	краен срок юли 2005	
8	Разработване на Национална програма за завършване на строителството на започнатите строителни работи на 18 броя язовири в Р.България	МРРБ МЕЕР МЗГ ПКЗНБАК към МС	Април 2005	
9	Определяне на силно модифицираните водни обекти; на водните обекти за питейно-битово водоснабдяване; на подземните водни обекти, за които ще се определят по-малко строги цели	МОСВ	2005	
10	Изготвяне на регионална оперативна програма и оперативна програма за околна среда	МФ МОСВ МРРБ	Декември 2005	
11	Интегриране на системата за мониторинг на количеството на водните ресурси към Националната система за мониторинг на водите	МОСВ	2006	
12	Начало на разработване на плановете за управление на всеки от речните басейни в съответствие с Рамковата директива по водите ¹	МОСВ	2006	
13	Публикуване на преглед на проблемите по управление на водите в	МОСВ	2007	

	РБългария				
14	Публикуване на проект (чернова) на плановете за управление на речните басейни	МОСВ	2008		
15	Консултации с обществеността и одобряване на плановете за управление на речните басейни	МОСВ	2009		
16	Одобрение на плановете за управление на речните басейни		2009		
	Политики по собствеността и управлението на публичната инфраструктура в областта на водите				
17	Разработване на проект на Закон за собствеността и управлението на водностопанските съоръжения и системи	Администрация на МС МРРБ МЗГ МЕЕР МИ	април 2005		разглеждане на проектозакона от МС и внасяне в НС – май 2005 г.
18	Предложение за разширяване на обхвата на вношения в НС проектозакон за регулиране на водоснабдителните и канализационни услуги и промяна на наименованието му на Закон за регулиране на водните услуги	МРРБ МЗГ МЕЕР	2004		

19	Промени в Закона за концесиите и включване в него на принципа "построй-оперирай- предай"	Администрация на МС	в сроковете, предвидени за промени в Закона за концесиите	
20	Разработване на дългосрочна национална програма за строителство на малки ВЕЦ	МЕЕР	януари 2005	
21	Екологична оценка по ЗООС на Националната програма за строителство на малки ВЕЦ	МЕЕР МОСВ	в съответствие със сроковете и процедурите по ЗООС	
22	Изготвяне на методически указания за проучване на състоянието на водностананските системи и съоръжения, които са или ще станат публична общинска или публична държавна собственост и за оценка на нуждите от инвестиции в тях.	МРРБ МЗГ МЕЕР	октомври 2004	МРРБ – за ВиК съоръженията и системите, в т.ч. контролно-измервателните устройства на водоизточниците МЗГ - за хидромелиоративните системи и съоръжения МРРБ, МЗГ, МЕЕР и МОСВ - за водохранилищата
23	Изготвяне на опис на язовирите и микроязовирите по общини с информация за собственост	МОСВ	декември 2004	
24	Детайлно проучване на състоянието на водни обекти и водностананските системи и съоръжения, които са или ще станат публична общинска или държавна собственост, както и	МРРБ чрез ВиК дружествата МЗГ чрез	декември 2005	1. ВиК дружествата – за всички системи и съоръжения, в т.ч. водоземни съоръжения, водохранилища и съоръжения за предпазване от вредното

	<p>изготвяне на оценка за нуждите от инвестиции в тях.</p>	<p>“Напоителни системи” ЕАД МЕЕР чрез “Язовири и каскади” ЕАД Общините, чрез общинските фирми</p>	<p>въздействие на водите, които са в активите им и/или които експлоатират</p> <p>2. “Напоителни системи” ЕАД – за хидромелиоративните съоръжения на територията на страната, с изключение на тези, собственост на частни лица, както и за водоземните съоръжения, водохранилища и съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите, които експлоатират или са в активите им</p> <p>3. “Язовири и каскади” ЕАД – за водохранилища, съоръжения и системи, в т.ч. съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите които са в активите им и/или които експлоатират</p> <p>4. МРРБ – за съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите в границите на населените места извън тези по предходните т.</p> <p>5. МЗГ - за съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите извън границите на населените места и извън тези по предходните точки</p>
--	--	---	---

					6. Общинските фирми "Вик" - за всички системи и съоръжения, в т.ч. водоземни съоръжения, водохранилища, които са в активите им и/или които експлоатират
25	Разработване на Постановление на Министерски съвет на Р България, с което ще се институционализира национална и областни комисии, отговорни за определянето и актуването на системите и съоръженията публична собственост	Администрация на Министерски съвет	декември 2005	Приемане от МС – януари 2006 ⁶ .	
26	Институционализиране на национална и областни комисии по въпросите на собствеността	Администрация на МС Областните управи	февруари 2006	Администрация на МС – за националната комисия Областните управи – за областните комисии	
27	Деактуване на съоръженията и системите в активите на търговските дружества (Вик, "Напоителни системи" и "Язовири и каскади" и др.) и актуването им като общинска или държавна публична собственост съгласно постановките на Стратегията	Съответните търговски дружества, общини и областни управи	май 2006		
28	Счетоводно отписване от баланса на търговските дружества "Специализирани болници за	МЗ	Декември 2004		

6

	рехабилитация" на водоземните съоръжения за минерални води и предаване на документацията за тези съоръжения от МЗ, където е представена на МОСВ			
29	Разработване на национална програма за възстановяване поддържане и развитие на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите	ГЗ МРРБ МЗГ	Май 2005	
30	Разработване на Национална програма за възстановяване и поддържане на проводимостта на руслата на реките	МРРБ МЗГ ГЗ Областните управители	Май 2005	

VI. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Заместник министър-председателят и министър на икономиката ежегодно внася в Министерския съвет доклад за изпълнение на стратегията, включително и приоритетните действия за изпълнение на политиките и контролира и оценява извършените действия.

ВТОРА ЧАСТ

I. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ

1. Общи положения

Република България е бедна на водни ресурси в сравнение с другите европейски страни. В зависимост от влажността на годината, на територията на страната ни се формират от 9 до 24 млрд.м³/год. Средногодишното количество на жител е около 2300-2500 м³/год. С наличието на тези водни ресурси Република България заедно с Полша, Чехия, Белгия и Кипър е сред петте най-бедни на води страни в Европа.

Състоянието на водните ресурси в европейските страни за 1997г. по данни на Европейския съюз е показано в Приложение №1.

2. Повърхностни водни ресурси

В количествено отношение повърхностните водни ресурси се изразяват чрез речния отток. Наличието на езера и блата в страната е сравнително малко и не оказва съществено влияние върху формирането на естествения повърхностен отток.

С хидрометрични данни за речния отток България разполага от 1935-1936г. За извършване на хидроложки оценки на повърхностния воден ресурс са обособени 14 основни поречия, разделени в 4 басейнови района, както следва:

- Дунавски със следните 6 поречия - Огоста и реките западно от нея, Искър, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом с дунавските добруджански реки;
- Черноморски със следните 3 поречия - черноморски добруджански реки, Провадийска и Девненска река, Камчия и южни черноморски реки;
- Източнобеломорски със следните 3 поречия - Марица, Тунджа и Арда;
- Западнобеломорски със следните 2 поречия - Места и Струма.

Количествената оценка на водните ресурси се извършва въз основа на получаваната информация от 292 дъждомерни станции, 207 пункта за повърхностни води и 30 пункта за подземни води.

В Таблица 1 са представени обобщени данни за средногодишния размер на оттока по водосборни басейни за периода 1961-1998 г.

Средногодишен речен отток по райони за басейново управление за периода 1961-1998 г.
при обезпеченост 50%

Таблица 1

Район	Обем отток		Български отток		Отток от съседни територии	
	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%
Дунавски	6 017.0	30.96	5 996.4	31.63	20.6	4.3
Черноморски	2 243.8	11.55	1 976.5	10.43	267.3	56.0
Източно беломорски	7 183.9	36.97	7 183.9	37.90	-	-
Западно беломорски	3 988.3	20.52	3 799.3	20.04	189.0	39.7
	19 433.0	100	18 956.1	100	476.9	100

За 2001 г. ресурсите от повърхностни води, при нарушени условия на формиране са 6222,1 млн. м³, за 2002 г. – 11 134 млн. м³, за 2003 г. - 15 174 млн. м³. Данните са получени от 15 хидрометрични станции, които обхващат около 80 660 км² от територията на страната.

За 2003 г. ресурсите от повърхностни води, при нарушени условия на формиране са 15174 млн. м³. Разпределението им по райони за басейново управление е както следва: Дунавски район – 4392,9 млн. м³, Черноморски район – 507,18 млн. м³, Източнобеломорски район – 7096,5 млн. м³, и Западнбеломорски район – 3177,6 млн. м³

Освен в годишен и териториален разрез, оттокът има и силно изразена сезонна неравномерност. Данните за периода 1961-1998 г. за средния отток, който се формира на територията на България, показват, че оттокът е най-голям през месеците март, април и май, (съответно 13,30, 14,12 и 13,62 в проценти от годишния отток), а най-слаб през септември и октомври (съответно 3,38 и 4,02 процента) – Таблица 2.

Анализът на тези данни дава възможност да се направят следните изводи:

- Общият за страната речен среден годишен отток е 19 433 млн.м³, или 2 430 м³ на човек.
- На територията на България се формира 97,5% от общият речен отток.
- По степен на водност отделните водосборни басейни се подреждат: Източно беломорски, Дунавски, Западно беломорски, Черноморски.
- Съществува сезонна неравномерност на оттока.
- Като цяло този отток е достатъчен за обезпечаване на питейно-битовото водоснабдяване, но се появява сезонен недостиг при водоподаване от течащи и изворни води.

Среден отток, който се формира на Българска територия за периода 1961 г. – 1998г.

Таблица 2

Водосборен басейн	Месец		I		II		III		IV		V		VI	
	Общ отток	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³
ДУНАВСКИ	5996.4	389.9	6.5	512.1	8.54	774.9	13.92	956.8	15.96	964.6	16.09	554.6	9.25	
ЧЕРНОМОРСКИ	1976.5	225.9	11.43	293.8	14.86	323.1	16.35	287.7	14.56	201.0	10.17	117.5	5.94	
ИЗТОЧНО БЕЛОМОРСКИ	7183.9	738.3	10.28	942.0	13.11	1021.6	14.22	942.6	13.12	862.3	12.00	551.7	7.68	
ЗАПАДНО БЕЛОМОРСКИ	3799.3	289.1	7.61	317.9	8.37	402.3	10.59	489.3	12.88	553.0	14.55	388.7	10.23	
Общо	18956.1	1643.2	8.67	2065.8	10.90	2521.9	13.30	2676.4	14.12	2580.9	13.62	1612.5	8.51	

Водосборен басейн	VII		VIII		IX		X		XI		XII	
	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%	10 ⁶ м ³	%
ДУНАВСКИ	442.4	7.38	259.0	4.32	220.1	3.67	225.8	3.76	299.0	4.99	397.2	6.62
ЧЕРНОМОРСКИ	63.4	3.21	52.0	2.63	55.8	2.82	68.7	3.48	108.6	5.49	179.0	9.06
ИЗТОЧНО БЕЛОМОРСКИ	304.0	4.23	212.6	2.96	182.6	2.54	256.3	3.57	419.9	5.85	750.0	10.44
ЗАПАДНО БЕЛОМОРСКИ	248.7	6.55	201.0	5.29	182.3	4.80	211.0	5.55	235.1	6.19	280.9	7.39
Общо	1058.5	5.58	724.6	4.32	640.8	3.38	761.8	4.02	1062.6	5.61	1607.1	5.61

Министерството на околната среда и водите следи ежедневно състоянието на 51 комплексни и значими язовири, включени в приложение 1 към чл. 13, т.1 на Закона за водите. Сумата от общите обеми на тези язовири е около 84,56% от сумата на общите обеми на изградените в страната язовири. За 42 комплексни и значими язовири с общ обем 6386,3 млн.м³ или 83,31% от общия обем на изградените в страната язовири се съставят годишни и месечни графици за използване на водите.

В края на 2003 г. сумарният завирен обем в разглежданите 42 комплексни и значими язовири възлиза на 4528,1 млн.м³. През годината постъпилият сумарен приток е около 6409 млн.м³, сумарният полезен разход е 8027,43 млн.м³.

За 2002 г. и 2001 г. тези стойности са следните:

2002 г.: сумарен завирен обем в края на годината – 4510,2 млн. м³, сумарен годишен приток – 5200,7 млн.м³, сумарния полезен разход – 5067.66 млн.м³.

2001 г. - сумарен завирен обем в края на годината – 2978,0 млн. м³, сумарен годишен приток – 2485,9 млн.м³, сумарния полезен разход – 3786,25 млн.м³.

По-долу в Таблица 3 са показани обобщените данни за състоянието на водите, зарегулирани в комплексните и значими язовири към 31.12.2003 г. в млн.м³

Таблица 3

№	Язовир	Приток м.12	Сумарен приток м.12			Сум.р. м.12	нал.об 31.12.03	Нал.об 31.12.02	Общ обем
			2003 г	Ср.г.	95%				
	Дунавски район								
1	Искър	12.9	339.3	353.0	205.9	232.3	506.5	399.5	655.0
2	Огняново	0.9	30.4	21.9	9.2	29.4	29.1	28.1	31.6
3	Кула	0.1	3.5	5.4	0.9	1.3	8.0	6.5	20.2
4	Рабиша	0.4	11.2	16.5	9.4	2.5	14.9	9.1	45.0
5	Огоста	30.0	501.0	382.5	292.9*	585.4	231.0	316.7	505.0
6	Среч.бара	2.6	26.9	52.8	33.4	26.1	13.9	14.5	15.5
7	Сопот	0.7	39.0	35.0	26.6*	46.8	29.0	49.9	61.8
8	Г.Дъбник	3.3	26.2	308.9	230.0*	28.5	69.1	78.4	130.0
9	Ал.Стамбол.	7.5	305.2	350.8	157.2	343.7	139.8	178.2	222.0
10	Смирненски	1.1	42.7	40.5	24.9	55.2	15.3	27.8	27.7
11	Йовковци	2.3	37.5	66.8	28.0	54.4 **12.5	75.6	92.5	92.2
12	Ястребино	0.4	11.9	42.5	24.2*	13.3	30.4	37.3	62.8
13	Бели Лом	0.3	4.3	8.8	3.3*	2.8	10.8	9.8	25.5
	Черноморски район								
14	Тича	22.4	142.6	177.5	70.4	144.5	263.4	266.5	311.8
15	Камчия	26.4	135.6	185.0	57.3	91.9 **2.45	197.6	153.9	233.5
16	Съединение	0.1	2.0	10.6	3.2	2.2	5.9	6.7	12.8
17	Г.Трайков	13.3	90.4	106.2	21.9	56.6	182.9	142.0	329.0
18	Порой	1.8	11.5	24.2	13.3*	11.4	18.4	21.4	45.2
19	Ахелой	0.6	6.2	8.8	5.0*	1.0	10.7	7.6	12.6
20	Ясна поляна	0.4	21.5	18.1	5.0	23.7 **11.8	28.6	30.8	35.3
	Източнорелски район								
21	Копринка	12.3	171.0	269.6	134.2	200.2	79.5	108.7	142.2

№	Язовир	Приток м.12	Сумарен приток м.12			Сум.р. м.12	нал.об 31.12.03	Нал.об 31.12.02	Общ обем
			2003 г	Ср.г.	95%				
22	Жребчево	22.2	267.8	363.0	151.0	361.9	242.3	336.4	400.0
23	Асеновец	2.6	19.6	35.9	13.2	16.6	18.9	16.0	28.2
24	М.Шарково	0.2	21.4	29.3	7.5	10.7	31.9	21.8	50.0
25	Домлян	2.5	8.7	21.1	7.0	26.5	3.6	21.4	26.8
26	Пясъчник	1.4	43.7	22.7	11.5	24.5	85.4	66.2	211.4
27	Тополница	9.6	219.9	252.0	132.9	287.8	32.7	100.6	137.1
28	Белмекен- Чаира	8.3	198.9	233.6	149.5	213.3	95.1	109.5	149.5
29	Г.Беглик	5.6	129.0	139.5	84.1	132.6	60.5	64.1	86.1
30	Батак	9.8	248.9	281.3	152.8	148.0	233.4	132.7	310.0
31	Доспат	15.4	157.9	214.2	116.1	111.0	394.4	347.7	446.4
32	Въча	38.4	516.9	558.4	310.0	507.6	202.3	193.0	226.1
33	Тракиец	16.5	46.3	45.8	31.6*	18.5	62.1	39.2	114.0
34	Боровица	9.0	36.6	48.9	19.8	25.5 **10.8	27.3	27.3	27.3
35	Кърджали	176.4	913.1	892.3	431.0	902.4	453.7	443.1	497.2
36	Ст.кладенец	337.2	1619.0	1647.2	855.6	1388.8 **118.0	388.6	349.1	387.8
37	Ивайловград	290.2	2032.1	2198.6	1049.5	2045.7 **81.4	132.5	146.2	156.7
	Западнобеломо рски район								
38	Студена	1.3	31.6	54.1	26.7	33.9	19.1	21.5	25.2
39	Пчелина	4.5	88.4	162.5	79.7	79.8	54.2	54.2	54.8
40	Дяково	0.9	11.8	0	24.0	15.1	29.7	34.3	35.0
	ОБЩО:						4528.1	4510.2	6381.6

* притокът е за година с обезпеченост 75%

**прелели води, включени в общия разход

3. Подземни водни ресурси

Подземните води съставляват около 30-32% от общите водни ресурси на страната. В период на маловодие те са основен източник за подхранване на речната мрежа.

Ресурсите на подземните води са естествени и експлоатационни.

Естествени ресурси са общото средногодишно подхранване на подземния воден обект. Естествените ресурси на пресните подземни води възлизат на 6 млрд. м³/годишно.

Експлоатационни ресурси са допустимият и технически възможен средногодишен добив. Допустим е добивът на подземни води при допустимо понижение на водното ниво, допустимо количество на водите и допустимо въздействие върху околната среда. Потенциално възможните експлоатационни ресурси възлизат на около 4.9 млрд. м³/годишно.

Експлоатационните ресурси на подземни води по райони за басейново управление на водите са дадени в Таблица 4.

Таблица 4

Експлоатационни ресурси на подземните води

Водосборен басейн	Потенциални		Използвани		Неизползвани	
	м ³ /с	10 ⁶ м ³ /г	м ³ /с	10 ⁶ м ³ /г	м ³ /с	10 ⁶ м ³ /г
Дунавски	25+65*	788+2050*	13.5	426	11.5	363
Черноморски	22	662	11.8	372	10.2	322
Източнобеломорски	37	1167	19.7	621	17.5	552
Западнобеломорски	9	284	5	158	4.0	126
	93+65	2903+2050	50	1577	43.2	1363

Забележка: Количествата отбелязани със звездичка (*) са привлекаеми от басейна на р.Дунав.

Посочените данни за експлоатационните ресурси на подземните води не включват привлекаемите от реките водни количества (с изключение на тези от р.Дунав). При експлоатацията на подземните води от речните тераси неминуемо възниква филтрация на речни води към водоземните съоръжения, но дори и в сега използваните съоръжения е трудно да се определи каква част от добитите подземни води е от привлечени речни води.

През 2003 г. е установена много по-добре изразена отрицателна тенденция в изменението на водните ресурси, регистрирана при 69 наблюдателни пункта или около 66% от случаите, от които 44 кладенци и 25 извори.

През годината максимални стойности на дебита на изворите бяха регистрирани в периода март–юни, но най-често през май. Повишението на максималните месечни стойности на дебита спрямо съответните средни стойности на месечните максимуми е 101 до 580%, но най-често е под 150%. Най-големи положителни отклонения (от 201 до 580%) на максималните месечни стойности спрямо средните стойности на месечните максимуми беше установено за някои месеци на годината в Искрецки, Етрополски и Ловешко-Търновски карстови басейни, в басейните на Тетевенска антиклинала и масива Голо бърдо, в Нишавски и части от Разложки и Настан-Триградски карстови басейни. В Бистрец-Мътнишки и Градешнишко-Владимировски карстови басейни, в басейните на платото “Пъстрина” и масива Голо бърдо, в обособени части от Разложки и Настан-Триградски карстови басейни, както и в част от басейна на Стойловска синклинала бяха установени преобладаващи положителни отклонения на максималните месечни стойности спрямо средните стойности на месечните максимуми.

Минималните стойности на дебита са регистрирани през втората половина на годината и най-често през декември. За някои месеци на годината е установено, че отклоненията на минималните месечни стойности на дебита са под 40% (от 5 до 39%) от средните стойности на месечните минимума, като най-съществени са тези отклонения в част от Бистрец–Мътнишки, Искрецки, Милановски и Етрополски карстови басейни, в басейните на Преславска антиклинала и масива Голо бърдо, в част от Настан-Триградски карстов басейн и в басейна на Стойловската синклинала.

През по-голямата част на годината в 71% от наблюдаваните басейни средномесечните стойности на дебита са под съответните месечни норми. Най-ниски месечни стойности

на дебита, съставляващи от 4 до 59% от месечните норми, са регистрирани в басейна на северното бедро на Белоградчишка антиклинала, в част от Бистрец-Мътнишки, Искрецки, Милановски, Етрополски, Нишавски, Ловешко-Търновски, Бобошево-Мърводолски, Настан-Триградски карстови басейни, в басейните на Преславска антиклинала и част от Стойловска синклинала, както и за студените пукнатинни води в Източнородопския район. Най-близки до месечните норми, превишавайки ги през повечето месеци на годината, са средномесечните стойности на дебита на изворите, представящи Градешнишко-Владимировски, обособени части от Бистрец -Мътнишки, Котленски, Разложки и Настан-Триградски карстови басейни, басейните на платото "Пъстрина" и масива Голо бърдо, както и част от басейна на Стойловска синклинала.

През годината измененията на нивата в кладенците по отношение на месечните норми са двупосочни, с преобладаване на негативни тенденции при 65% от наблюдаваните случаи. Максималните стойности на водните нива са регистрирани през първата половина на годината и най-често през февруари. През годината преобладаващо покачване на нивата спрямо съответните месечни норми е регистрирано в 24 наблюдателни пункта. Нарастването на водните нива с положителни отклонения от 101 до 470% е най-съществено на места в терасите на реките Искър, Струма и Тунджа, в Софийска, Кюстендилска и Казанлъшка котловини, в ограничени зони от разпространението на сарматския водоносен хоризонт на Североизточна България, на места в терасите на реките в южната част на Черноморския басейн, както и в Айдемирска низина.

Минималните стойности на водните нива са регистрирани през втората половина на годината и най-често през септември. Преобладаващо понижение на нивата спрямо месечните норми с отклонения 27 до 90% беше регистрирано в 44 наблюдателни пункта. Най-съществено е понижението, регистрирано на места в терасите на реките Дунав, Осъм, Янтра, Камчия, Места и Марица, в Сливенска котловина, както и в малм-валанджската и хотрив-баремската водоносни системи на Североизточна България.

4. Качество на водните ресурси

Контролът върху качеството на повърхностните и подземните води се осъществява чрез Националната система за екологичен мониторинг към Министерството на околната среда и водите. Националната мрежа за контрол върху качеството на повърхностните води обхваща общо 253 мониторингови пункта за наблюдения и измервания.

Динамика на съдържанието на замърсители в повърхностните води

Тенденциите в качеството на водите в периода 1982–2002 г. показват трайно подобрение в качеството на повърхностните води в периода след 1997 г.

Измерените средногодишни концентрации на тежки метали в повърхностните води на територията на страната през 2002 г. са по-ниски от изискванията за първа категория за кадмий, олово, арсен, никел и хром. В р. Тополница след Пирдоп са измерени концентрации на мед над допустимите за II категория. Проблемни участъци по отношение на фенол са р.Лесновска след Д.Богров и р.Осъм след Троян.

Съдържанието на биогенните елементи (предимно азот и фосфор) през годината са със стойности, по-ниски от ПДК за първа категория. Тенденциите в изменението на биогенните елементи нитратен азот ($\text{NO}_3 - \text{N}$), амониев азот ($\text{NH}_4 - \text{N}$) и фосфати (PO_4)

за периода 1981-2002 г. показват трайно снижение към концентрации, съпоставими с нормативните изисквания при отделните категории води съгласно Наредба 7/86.

Качеството на водите е най-значителният индикатор за въздействието на човешката дейност върху естествената водна околна среда. Индустрията, земеделието, населението, транспортът и други продуцират значителни количества различни замърсяващи вещества, голяма част от които постоянно се изпускат в повърхностните води. Част от замърсителите, предимно от органичен произход, се разграждат под въздействието на естествени самопочиствателни процеси до известни граници, но нарастващото натоварване намалява ефективността на тези процеси. Някои вещества изобщо не могат да бъдат разградени от естествените процеси, което налага намесата на човека за тяхното отстраняване или обезвреждане до допустими за околната среда граници. Замърсяването на водите е опасно не само за водните организми и екосистеми, но се отразява и върху човека, който по един или друг начин използва тези води.

Оценката за състоянието на повърхностните води се извършва въз основа на Наредба №7/1986 г и Наредба №8/2000 г., които нормират замърсяването с различни вещества и са диференцирани в зависимост от проектната категория за водоползване. Определянето на тенденциите в изменението на качеството на повърхностните води е извършено на базата на средногодишните стойности за някои основните показатели.

Разпределението на качеството на повърхностните води за биогенните вещества през 2002 г в цялата страна е представено на фиг. 1 в зависимост от броя на всички изследвани проби, които отговарят на съответната категория според Наредба No 7 (ДВ, бр.96/1986).

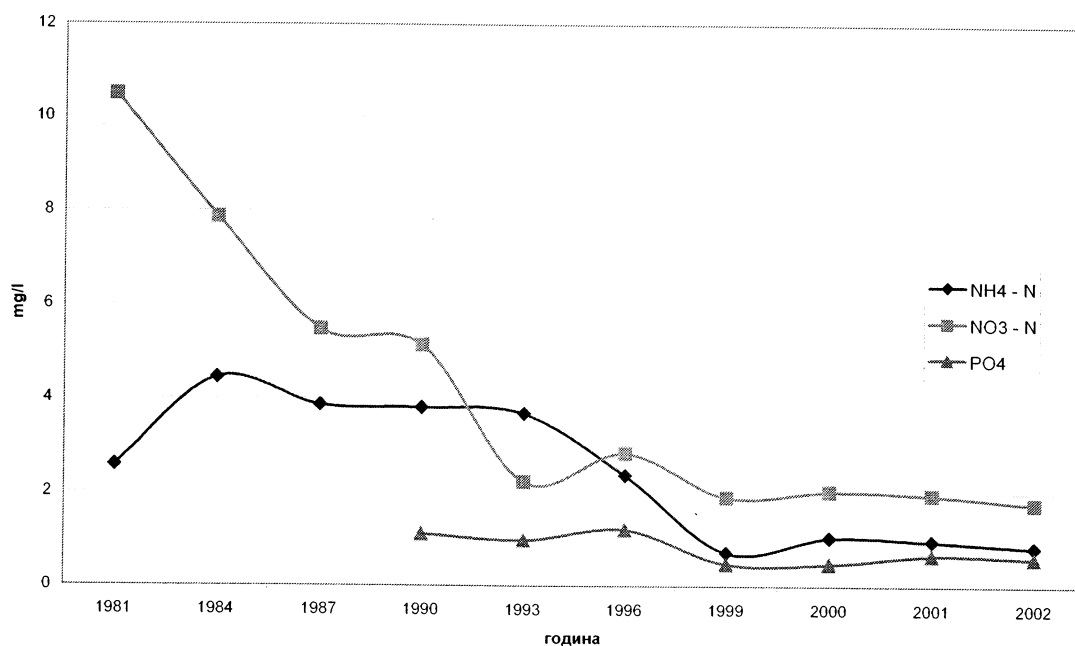
Съдържанието на биогенните елементи (предимно азот и фосфор) в отделните басейнови райони през годината е със стойности по-ниски от ПДК с изключение на показателите амониев азот ($\text{NH}_4 - \text{N}$) и съдържанието на фосфати (PO_4), които превишават нормите за I категория съответно от 3 до 17 пъти и от 2,5 до 3,5 пъти, но са по-ниски от изискванията за проектната категория на водните обекти. Високите стойности на биогенните елементи са причина за евтрофикацията на водите, при която се стимулира масов цъфтеж и растеж на водораслите, свързано с евентуален дефицит на кислород, необходим за биотата в повърхностните водни обекти. Високи концентрации на амониев азот - над 3 mg/l - са токсични за рибите.

За 2002 г. концентрациите на $\text{NO}_3 - \text{N}$ е под 2 mg/l; $\text{NH}_4 - \text{N}$ под 1 mg/l и PO_4 около 0.6-0.7 mg/l. В почти всички реки по-високи концентрации на амониев азот и фосфати са измерени в участъци, разположени след заустване на битови отпадъчни води без пречистване от големите населени места и особено при маловодие и малък дебит на реките, например р. Суха след Добрич, а в р. Мочурица след Карнобат и р. Поповска след Попово са измерени и най-високите концентрации на фосфати

Комплексен показател за органичното натоварване на водните екосистеми се явява показателят биологична потребност на кислород (БПК_5). Средногодишните концентрации за периода от 1981 до 2002 г. (Фигура 2) корелират с икономическите промени през периода. През този период най-стабилно е качеството на водите на р. Дунав, но и в тази голяма международна река се отбелязва близо 2 пъти намаление на показателя БПК_5 . За реките в България се наблюдава значимо намаление от 3 до 5 пъти и през 2002 г средногодишните концентрации са под или незначително надвишават нормата от 5 mg/l за I категория водоприемник. Същите изменения могат да се

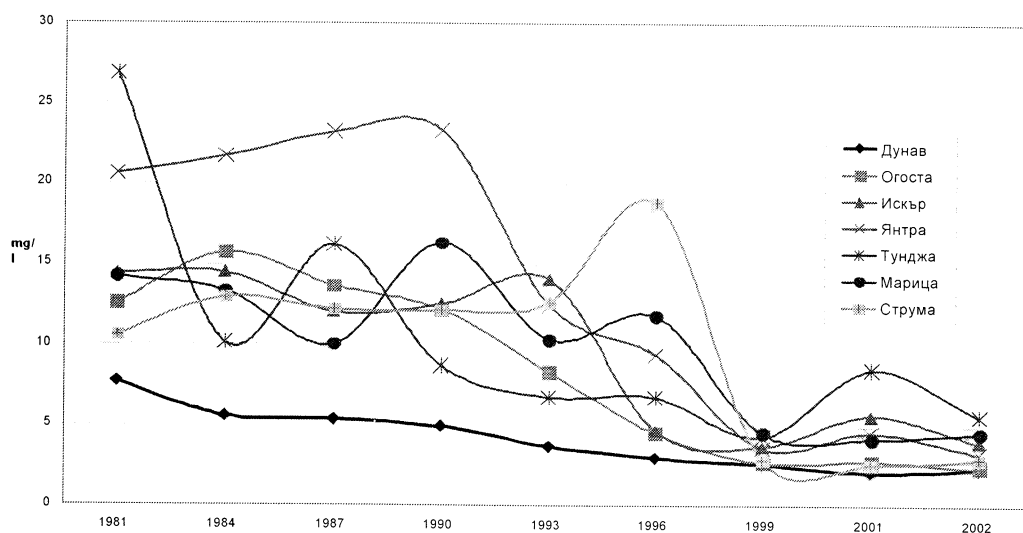
проследят и за показателите перманганатна окисляемост и ХПК, които определят общото органично замърсяване на водите.

Средногодишни концентрации на биогенни елементи в повърхностните води

Фигура 1

Качество на водите в главни реки по показателя биологическа потребност от кислород (БПК5)

Фигура 2

Тежки метали

Присъствието на тежките метали в повърхностните води е резултат, от една страна на химическото излужване на почвите и ерозията, и от друга, на антропогенната дейност.

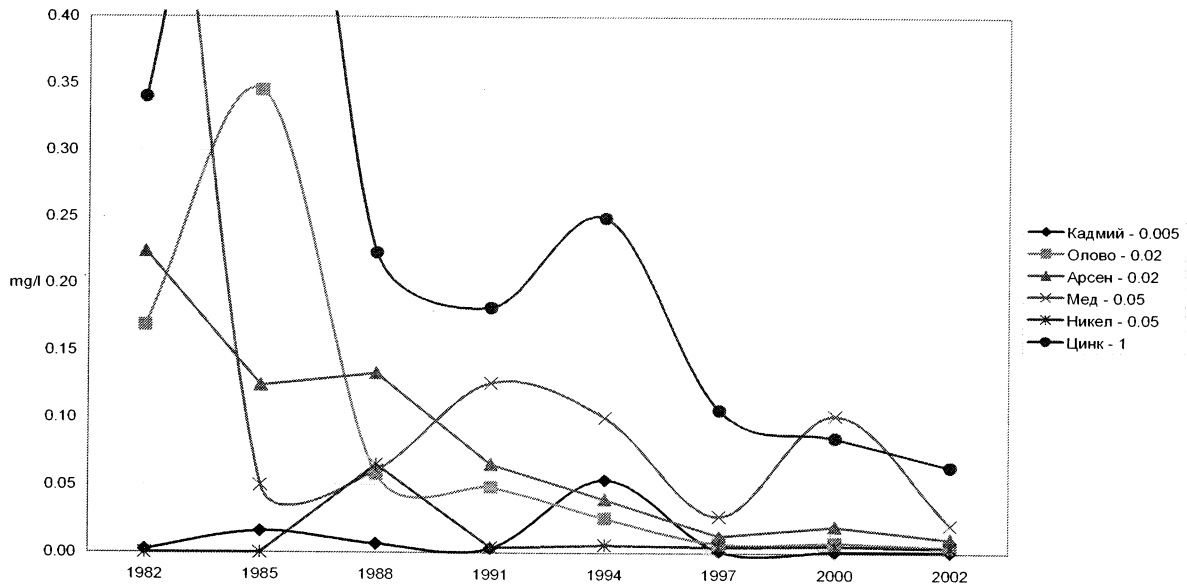
При концентрации по-високи от естествените те могат да бъдат токсични за човека и водните обитатели.

Повишените концентрации най-често са индикатор за индустриално замърсяване, изпускане на отпадъчни води, градски дъждовни води, особено от местата с интензивен автомобилен транспорт. Токсичният ефект зависи не само от тяхната концентрация, химическата им форма, но и от наличието и на други замърсители.

Измерените средногодишни концентрации на тежки метали в повърхностните води на територията на страната през 2002 г. са по-ниски от изискванията за I категория, като съдържанието на кадмий е 2 пъти по-ниско от ПДК (0,005 mg/l), съдържанието на олово – 4 пъти по-ниско от ПДК (0,02 mg/l), съдържанието на арсен – 2,5 пъти по-ниско от ПДК (0,02 mg/l), съдържанието на никел – 10 пъти по-ниско от ПДК (0,05 mg/l) и съдържание на хром – 30 пъти по-ниска от ПДК. В отделни проби са констатирани повишени концентрации на цинк при допустима концентрация за I категория от 1 mg/l, и особено на мед във водите (нормата за II категория е 0.1 mg/l), като в 55 проби е измерена средна концентрация от 0.87 mg/l. От тях 33 са констатирани в р. Тополница след Пирдоп и преди язовир Тополница, както и в р. Луда Яна при с. Росен. Очевиден е промишленият произход от медодобивната промишленост в района. Наднормени концентрации са регистрирани и в р. Тимок преди вливането и в р. Дунав с произход от трансгранично замърсяване от Р.Сърбия.

Изменението на средногодишните концентрации на тежки метали за периода от 1982 до 2002 г. (Фигура 3) показва корелацията между състоянието на рудодобивната, обогатителната дейност и металургията, както и промяната на собствеността, от една страна, и концентрациите на тежки метали в повърхностните води, от друга. Намаляването на производството на олово и цинк през периода 1988–1991 г. и съответно на мед е причина за намаляване концентрациите на тези тежки метали през периода. Положителната тенденция за намаляване съдържанието на тежки метали в повърхностните води след 2000 г. е в резултат на прилагане на комплексни мерки по отношение опазване на водите в страната.

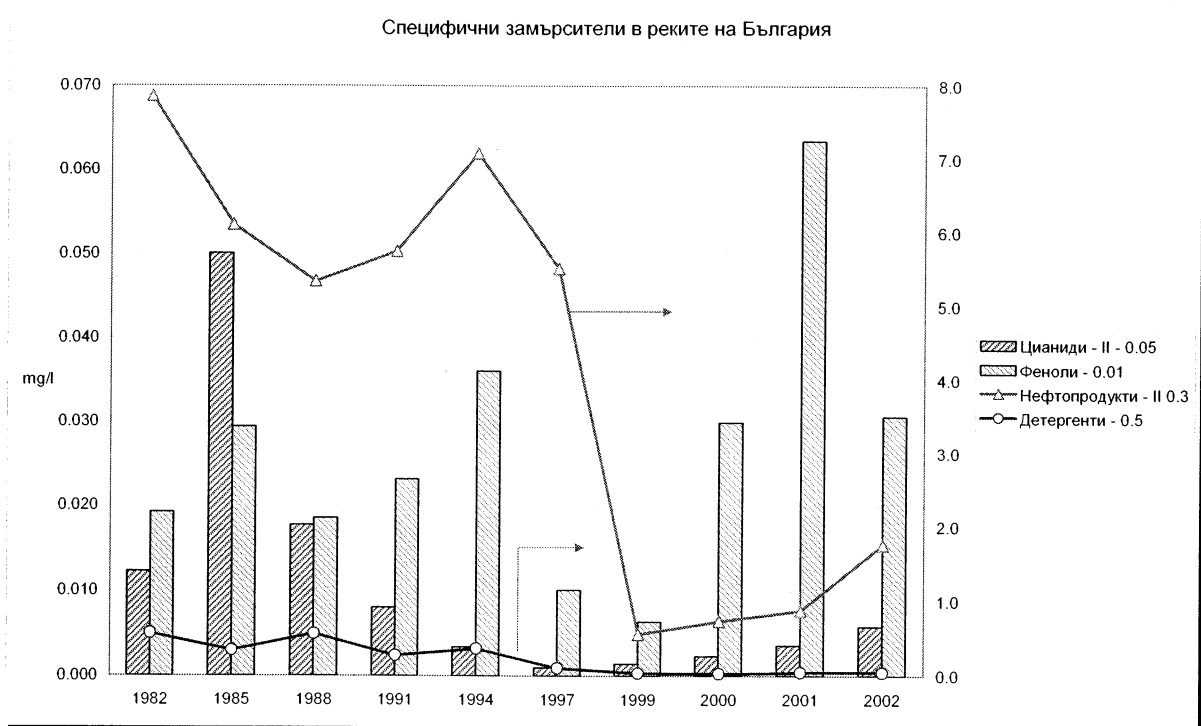
Средногодишни концентрации на тежки метали в реките на България

Фигура 3

Детергенти, пестициди, феноли, цианиди и нефтопродукти

Други токсични вещества, които са от синтетичен произход и се контролират в повърхностните води, са детергенти, пестициди, феноли, цианиди и нефтопродукти. Детергентите се отделят с битовите отпадъчни води и са с повишени концентрации след големите населени места. За 2002 г. средната им концентрация е 0.047 mg/l, което е 10 пъти по-малко от нормата от 0.5 mg/l. Цианидите са с определен промишлен произход и превишени концентрации най-често се измерват в р. Лесновска при Долни Богров от дейността на “Кремиковци” АД. Средногодишната концентрация в повърхностните води за страната е 0.006 mg/l. Участъци с по-високи концентрации на феноли през 2002 г. са р. Осъм след Троян и отново р. Лесновска при Долни Богров. Средногодишната концентрация за страната е 0.031 mg/l, при допустима концентрация за II категория от 0.05 mg/l. Проблемът със съдържанието на нефтопродукти в реките е повсеместен и предполага предприемане на неотложни мерки по отношение състоянието на пречиствателните съоръжения, свързани с тяхното задържане (Фигура 4). Изменението им за периода 1982-2002 г. след значителния спад през 1999 г. се отбелязва слабо повишение с около 80 %, корелиращо с ръста в дейността на водещите отрасли на промишлеността.

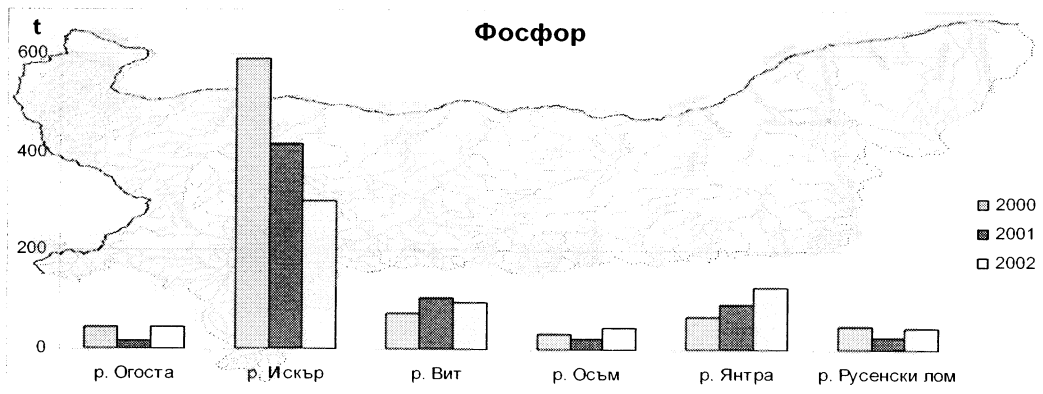
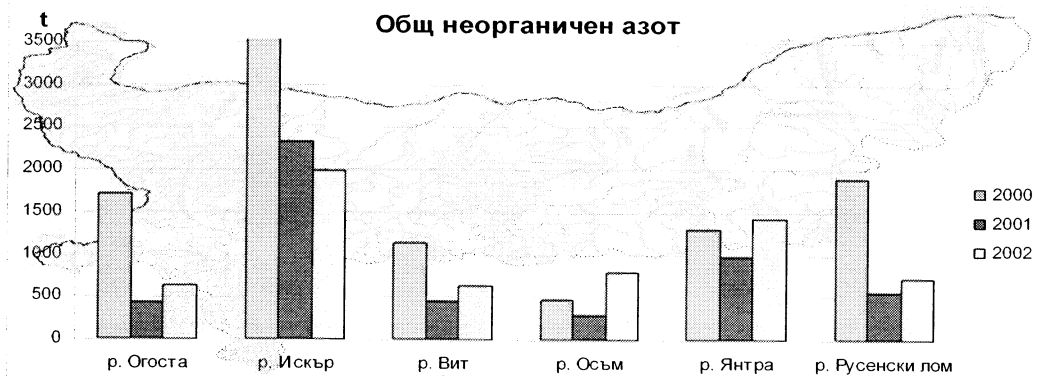

Фигура 4

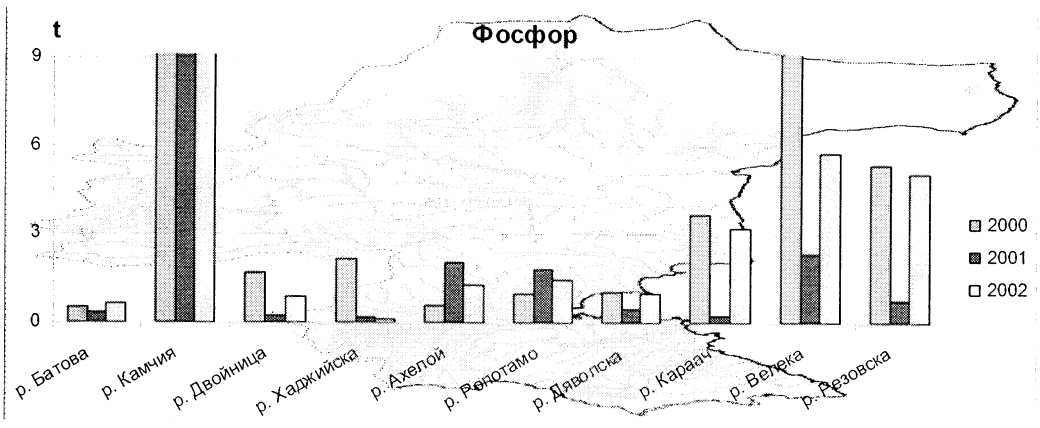
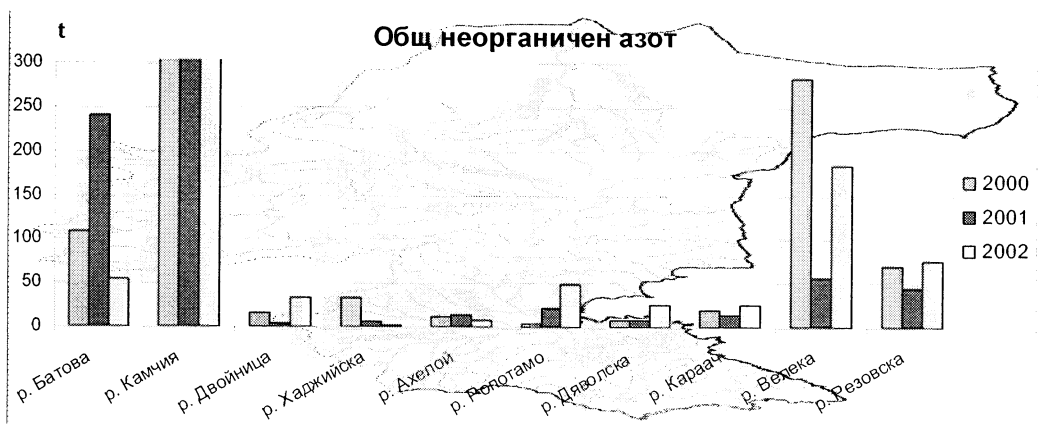
Товари от биогенни елементи в повърхностните води

Товарите от тежки метали незначително превишават товарите от същите вещества през 2001 г. Преобладаващо участие във формирането на товарите от неорганичен азот и фосфати в Дунавския район има р.Искър. Аналогично е състоянието за р. Камчия за Черноморския район, за р. Марица в Източнбеломорския район и р. Струма в Западнбеломорския.

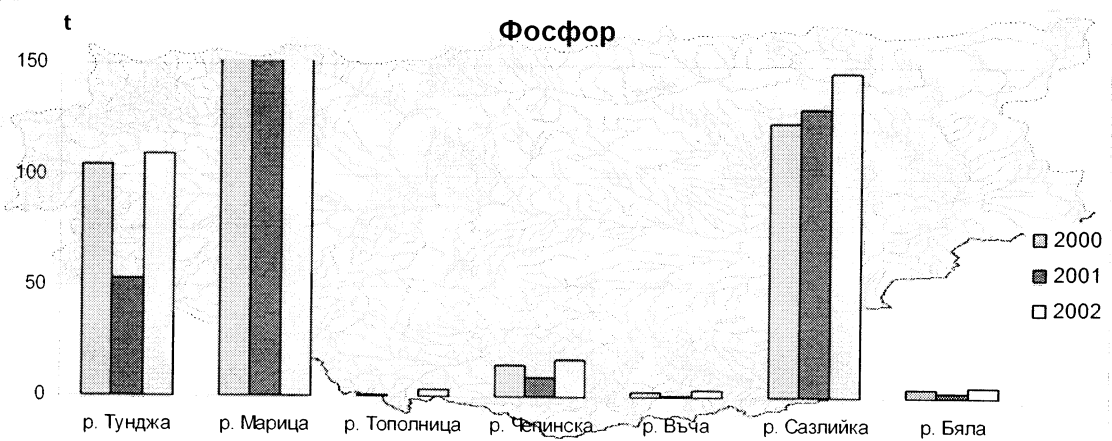
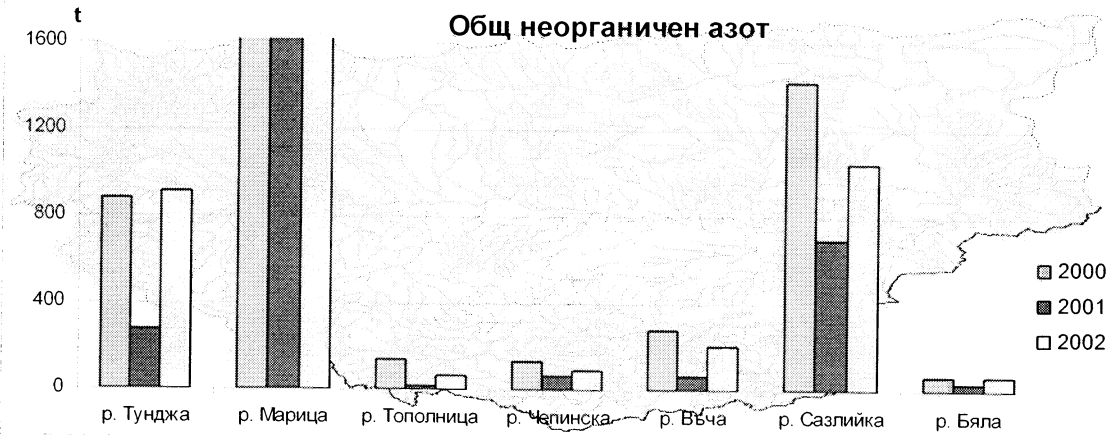
Преобладаващо участие във формирането на товарите от неорганичен азот и фосфати в Дунавския район има р.Искър. Същите са около два пъти по-големи от формираните товари от най-натоварените в екологично отношение води на р. Янтра и е свързано както с населеността на басейна на р. Искър, така и със съществуващата промишленост. Аналогично е състоянието за р. Камчия за Черноморския район, за р. Марица в Източнбеломорския район и р. Струма в Западнбеломорския район за басейново управление.

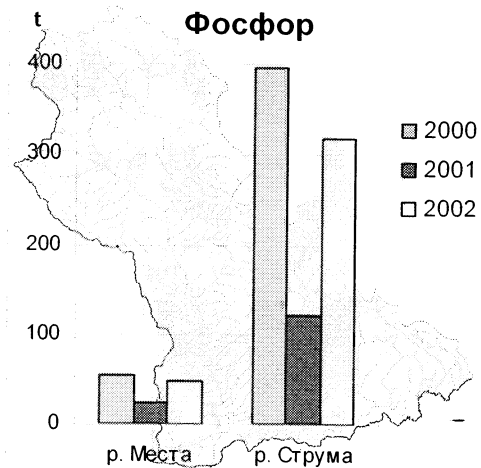
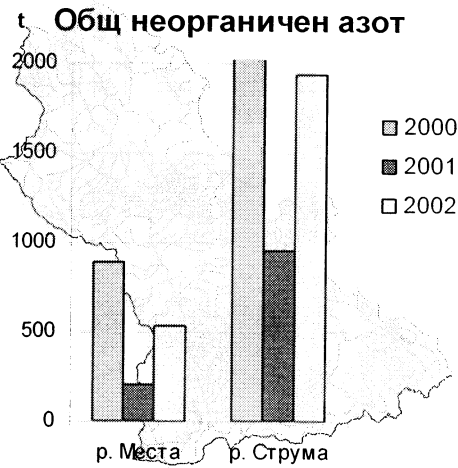
Дунавски басейнов район

Черноморски басейнов район

Източнбеломорски басейнов район

Западнбеломорски басейнов район

Оценка на екологичното състояние на водите

Екологичното състояние на водите, оценено чрез основните химични показатели: БПК₅, перманганатна окисляемост и ХПК, и апробирано чрез хидробиологичните наблюдения, показва непрекъснато подобряване.

Горните течения на реките в Дунавския регион се характеризират с незамърсени до слабо замърсени води. Част от участъците с нарушен хидробиологичен статус през 2001 г. отпадат като такива през 2002 г.

Не са установени нови участъци с нарушен хидробиологичен статус в Черноморския район.

През 2002 г. се наблюдава намаляване на броя на участъците с нарушен статус.

Не са отбелязани нови участъци с нарушен хидробиологичен статус в Източнобеломорския район за басейново управление в сравнение с 2001 г. Отбелязано е подобряване на хидробиологични качества на водите в реките от басейна р. Арда.

В Западнобеломорския район е установено подобряване на качеството на речните води, особено в поречието на река Места. Продължава тенденция към постепенно подобряване екологичния статус на повърхностните водни обекти в поречието на р. Струма.

Хидробиологичните наблюдения през 2002 г. показват, че водите на река Дунав в българския участък почти по цялото си протежение се оценяват като средно замърсени води по биологични показатели (III или II-III категория).

Река Огоста до язовир Монтана се характеризира със слабо замърсени води (I-II – категория) с някои изключения. След гр. Монтана е със слабо до средно замърсени води, като това качество на водите се запазва до вливане в река Дунав. Регистрирана е една точка с нарушен хидробиологичен статус, а именно при заустването на р. Дъбника, чието замърсяване е от битови и промишлени отпадъчни води (градска канализация).

Водите на река Искър до гр. Самоков са незамърсени, като след Самоков и р. Палакария същите се вливат в язовир “Искър” със средна замърсеност. До устието с известни изключения преобладават речни участъци със слабо замърсени води (II категория). Регистрирани са някои речни участъци с нарушен хидробиологичен статус:

- Искър след София до гр. Своге, в резултат на заустваните смесени индустриални и битови води. Реката започва да се възстановява едва след гр. Своге;
- Искър след гр. Роман, като най-вероятно замърсяването се дължи на заустването на р. Малък Искър;
- Лесновска след Кремиковци, като замърсяването се дължи на инфилтратата от сгуроотвалите при с. Долни Богров;
- Малък Искър след рудник Елаците и гр. Етрополе, започващ от рудник Елаците и достигащ няколко километра след гр. Етрополе, като замърсяването се дължи основно на токсични залпове от открит меден рудник Елаците и отпадъчните води от гр. Етрополе.

Водите на р. Вит в горното и средното течение до гр. Плевен са I-II категория. След гр. Плевен до устие реката е III категория. Участък с нарушен хидробиологичен статус се явява р. Тученица след гр. Плевен до вливането ѝ в р. Вит, поради заустване на една част градски непречистени отпадъчни води. В река Осъм преобладават участъци със средно замърсени води

Горното течение на река Янтра се характеризират с води, отговарящи на I категория. В средното и долното течение преобладават участъците от II и II-III категория. Регистрирани са някои участъци с нарушен хидробиологичен статус след градовете Велико Търново и Горна Оряховица, вследствие на органичното замърсяване от битови и отпадъчните води от промишлените предприятия.

В горното си течение водите на р. Русенски Лом се оценяват като слабо замърсени Някои участъци с нарушен хидробиологичен статус са: р. Бели Лом след гр. Разград и с. Дряновец и р. Поповска след гр. Попово

Река Батова, която е част от Черноморския район за басейново управление, се характеризира със средно до слабо замърсени води.

Водите на река Провадийска в по-голямата си част са с нарушени качества, като дължината на участъка от реката е повече от 60 км. Този участък започва от гр. Каспичан до устието ѝ (Белославско езеро), като замърсяването е в резултат на заустваните в реката отпадъчни води от гр. Каспичан, Нови Пазар (чрез река Крива) и Провадия.

Водите на река Камчия в горното си течение (река Тича преди гр. Велики Преслав) и Луда Камчия са с качества, отговарящи на изискванията на I до II категория. След река Врана водите на Камчия отговарят на III категория. Участъци с нарушен хидробиологичен статус са:

- р. Тича след гр. Велики Преслав в резултат на заустването на битови и индустриални води;
- р. Голяма Камчия от вливане на река Поройна до с. Янково в резултат на заустваните битови и индустриални води на гр. Шумен (чрез река Поройна), река Стара и гр. Смядово;
- р. Врана след гр. Търговище от градски битови и индустриални води (до с. Острец);
- р. Поройна (Боклуджа) след гр. Шумен от градската канализация до вливането ѝ в река Камчия;
- р. Стара река от заустване на битови отпадъчни води.

Изграждането на ПСОВ за пречистване на отпадъчните води преди заустването им във водните обекти ще подобри екологичния статус на р. Провадийска и Камчия.

Реките Русокастренска, Чаркулийска и Айтоска в горните си течения се характеризират с незамърсени до слабо замърсени води (I-категория). Напълно незамърсени са водите на реките Изворска и Велека. В долните течения качеството на водите варира от слабо до средно замърсени води (II до III категория). Регистрирани са два речни участъка с нарушен хидробиологичен статус, които имат локално значение.

Останалите реки в Черноморския район са с качества II- III категория.

Водите на р. Тунджа са II категория. След вливането на р. Асеновска се влошава качеството на речните води, в резултат на включването на отпадъчните води от гр. Сливен. Установени са участъци с нарушен хидробиологичен статус както след гр. Ямбол (комплексно органично замърсяване от битовите и индустриалните отпадъчни води) и след заустването на силно замърсените води от река Асеновска.

Водите на р. Марица са II-III категория. Чисти са водите на подпоречие Стряма, където преобладават I и II категория води. Участъци с нарушен хидробиологичен статус са установени в басейните на река Тополница и река Сазлийка. За басейна на р. Марица участъци с нарушен хидробиологичен статус са:

- Марица след гр. Белово, в резултат на заустване отпадъчните води от КМХ-Белово (Белана);
- Марица след гр. Пазарджик, причинено от непречистените води от главния колектор на гр. Пазарджик;
- Тополница след вливането на реките Златишка/Пирдопска, които са с наднормени концентрации на тежки метали.
- Златишка след гр. Златица и МДК-гр. Пирдоп ЮМ (чрез дъждовен колектор, заустващ в река Санърдере) в резултат на заустването на дъждовните води на емистерите в района;
- Пирдопска след МДК-гр. Пирдоп ЮМ до вливане в река Златишка (6 км), което е в резултат отпадъчните води на МДК-гр. Пирдоп ЮМ;
- Челопешка/Воздол, което е в резултат на старо (историческо) замърсяване от стари минни изработки в горното течение на река Воздол;
- Елшишка след Панагюрски мини ЕАД при с. Елшица и по-точно след инсталацията за микробиологично излужване на мед в с. Елшица;
- Панагюрска Луда Яна след гр. Панагюрище до вливането на река Банска Луда Яна, в резултат на промишлени и битови води;
- Стрелченска Луда Яна след гр. Стрелча в резултат на битови и промишлени води на гр. Стрелча и отпадъчните води на розоварна;
- Стара река (Баташка, Новоселска) след завода за ветеринарни препарати "Биовет"- Пещера и гр. Пещера, в резултат на заустването отпадъчните води;
- Стряма преди устие, което се дължи на замърсяванията от Свинокомплекс - с. Маноле;
- Чепеларска (Чая, Асеница), което е в резултат на заустването на водите от гр. Чепеларе, градската канализация на гр. Асеновград и токсичните залпове от КЦМ-Пловдив и "Агрива";
- Чинардере – наблюдава се органично замърсяване след с. Тополово, дължащо се на отпадъчните води от ЗМ – Чинардере;
- Сазлийка след вливането на р. Бедечка до заустването ѝ в р. Марица, чийто главен замършител се явява канализацията на Стара Загора;

- Бедечка преди устие - изключително тежко замърсен речен участък от смесените битови и промишлени води на гр. Стара Загора (оттокът на река Бедечка се формира почти изцяло от отпадъчните води на града);
- Хасковска преди устие, което се дължи на битови и индустриални води от гр. Хасково.

В горното си течение река Арда е с води I и II категория. В участъка преди язовир Кърджали река Арда е със слабо замърсени води, след което реката се характеризира е с води II категория.

Реките Маданска, Върбица и Крумовица обаче продължават да съществуват като локални точки с нарушен хидробиологичен статус. Замърсяването се дължи основно на заустването на руднични води.

Водите на р. Струма са преобладаващо I-II категория. Водите на повечето реки в горното си течение са незамърсени до Перник и от язовир Пчелина (Лобош) до река Гюешевска (Соволянска) Бистрица.

Участъци с нарушен хидробиологичен статус са:

- р.Струма след Перник, в резултат на заустването градски отпадъчни води;
- р.Струма в района на гр. Благоевград, причинен от замърсяване от свинекомплекса при с. Зелен дол и самия град чрез р. Благоевградска Бистрица;
- р.Джерман преди устие, свързано със залпови замърсявания от ТЕЦ Бобов дол (чрез р. Разметаница) и битови и индустриални води на гр. Дупница;
- Благоевградска Бистрица преди устие, в резултат на заустването градски отпадъчни води от гр. Благоевград;
- Санданска Бистрица след гр. Сандански, причинено от колекторите на гр. Сандански;
- Р.Струмешница преди устие, свързано със заустването на непечистените битови и индустриални води на гр. Петрич.

Екологичното състояние на повърхностните води на територията на страната през 2002 г. се подобрява в резултат на програмите и проведените мероприятия от органите на околната среда и водите.

Обща тенденция в хидробиологичните качества на водите в р. Дунав и реките в Дунавския район за басейново управление е към подобряване на качеството на речните води в сравнение с предишната година.

Крайбрежни териториални морски води

Максималните стойности на биогенните елементи амониев азот и фосфати са измерени при пунктове гр. Балчик и устие на р. Камчия.

По отношение на показателите БПК₅, перманганатна окисляемост и разтворен кислород, отразяващи общото замърсяване на морските води и тяхното екологично състояние, се извява определена тенденция към подобряване, като пунктовете с повишени концентрации по показателите БПК₅ и перманганатна окисляемост са отново при гр. Балчик и устието на р. Камчия.

Повишените концентрации са в резултат на установените морски течения, които осъществяват преноса на замърсяващи вещества от заустващите в Черно море реки Дунав, Днестър, Днестър и други.

България е член на Международната конвенция за защита на Черно море. Уникално по разположение и по качество на водите, Черно море обменя своите води само с Мраморно море през Босфора. От друга страна в Черно море се вливат големите реки Дунав, Днестър и Днепър.

През 2000 г. река Дунав е заустила в Черно море около 299 000 тона неорганичен азот и около 6100 тона ортофосфатен фосфор.

Внасянето на биогенни вещества и от крайбрежните страни и притоци определя чувствителността на морските води към евтрофикация и появата на цъфтеж на водорасли. Концентрацията на биогенните елементи се регламентира от Наредба No 8/ДВ, бр.10/2001г.)

Изменението на измерените стойности на амониев азот и фосфати през годината варира в интервала съответно от 0,02 до 0,4 mg/l и 0,025 до 0,2 mg/l.

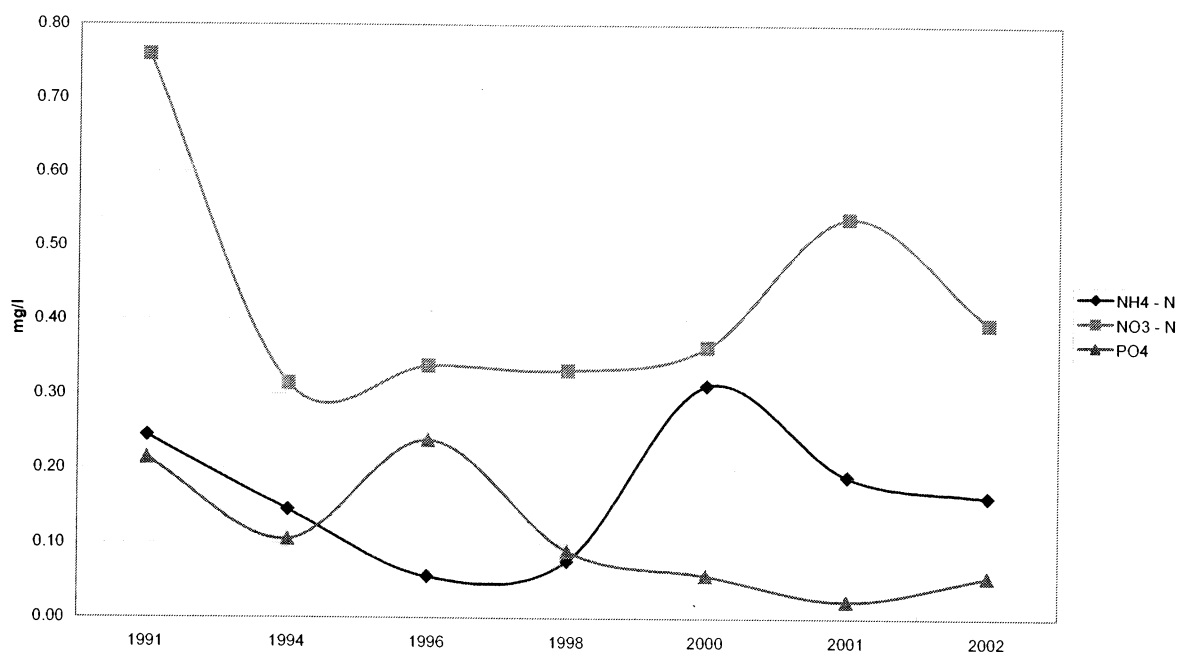
По показателя нитритен азот стойностите са в интервала 0,005 до 0,045 mg/l. Максималните стойности по отношение показателите амониев азот и фосфати са измерени при пунктове гр. Балчик и устие на р. Камчия. При показателя нитритен азот освен посочените пунктове допълнително са измерени повишени концентрации при пунктове Нефтопристанище "Дружба", Созопол и Ахтопол. Докато при пункт гр. Балчик повишените концентрации са в резултат на преноса на биогенни елементи от заустваните големи реки Дунав, Днепър и Днестър чрез морското течение, то при пункт р. Камчия, концентрациите са следствие от внасяните биогенни елементи чрез реката. При показателя нитритен азот повишените концентрации се предполага, че са в резултат на минерализационните процеси, които протичат в седиментите на крайбрежните морски води.

Сравнителният анализ по средногодишни стойности за всички контролирани пунктове по години (Фигура 5) не позволява да се формулира определена тенденция в тяхното изменение.

Нитритния азот във всички случаи не надвишава нормата от 1.5 mg/l, докато амониевият азот в повечето случаи надвишава допустимата концентрация от 0.1 mg/l.

Високите стойности са измерени в началото на 90-те години. За 2002 г. концентрациите нарастват през летния сезон, като най-високите са измерени през месеците август и септември и очевидно се дължат на сезонната антропогенна дейност (притока на туристи през този период).

Средногодишни концентрации на биогенни елементи в Черно море

Фигура 5

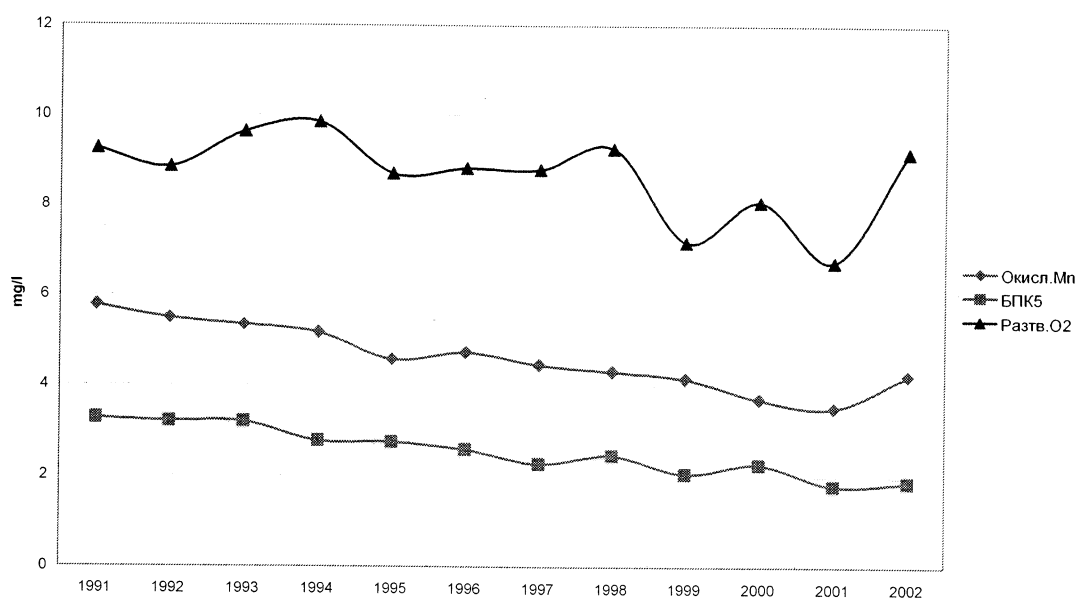
Екологично състояние на крайбрежните морски води

По показателите, отразяващи общото замърсяване на морските води и тяхното екологично състояние БПК₅, перманганатна окисляемост и разтворен кислород, се изяснява определена тенденция към подобряване през периода 2000-2002 г. .

Пунктовете с повишени концентрации по показателите БПК₅ и перманганатна окисляемост са при гр. Балчик и устието на р. Камчия. Повишените стойности са в резултат на установените морски течения, които осъществяват преноса на замърсяващи вещества от заустващите в Черно море реки Дунав, Днепър, Днестър и на р.Камчия.

Перманганатната окисляемост намалява около 1,4 пъти през 2002 г. в сравнение с 1991 г., а БПК₅ – около 1,7 пъти (Фигура 6). Посоченото снижение е в резултат на предприетите мерки за реализация на програмите, свързани с опазване водите на Черно море.

Качество на черноморските води 1991 - 2002 г.

Фигура 6

Съдържание на замърсители в подземните води

Националната мрежа за контрол на качеството на подземните води обхваща общо 203 пункта.

Съдържанието на нитрати в подземните води през 2002 год. е намаляло в Дунавския, Черноморския и Западнороманския райони на басейново управление в сравнение с предходните две години, докато в Източнороманския район не се отбелязва промяна. Сnižението е в резултат на намаляване ползването на изкуствени торове в селскостопанската практика.

Съдържанието на общо желязо в подземните води на Дунавския район на басейново управление е с максимални концентрации над 14 пъти над прага на замърсяване (ПЗ) в района на гр. Елин Пелин, а на манган – над 9 пъти в района на гр. Разград. Наднормените концентрации са свързани с литоложките особености на плиоценските отложения в Софийската котловина и с антропогенна дейност в посочените райони.

Причина за високите съдържания на общо желязо и манган в кватернерен водоносен хоризонт при гр. Панагюрище на Източнороманския район би могло да е въздушен пренос на замърсители от близките минни райони. В кватернерно-плиоценски водоносен хоризонт при с. Православен високите стойности са свързани с уранодобива в района. В кватернерните отложения на р. Марица високото съдържание на мангана е свързано със съдържанието на манганови конкреции в седиментите на водоносните хоризонти.

В Дунавския район са установени единични превишения на тежки метали еднократно през годината в Североромански хидрогеоложки район: мед, общ хром, цинк, арсен и кадмий. Запазва се сравнително високото съдържание на общ хром в кватернерни водоносни хоризонти при гр. Ловеч и с. Брест. Причината за замърсяване с хром при гр. Ловеч се предполага, че е близо разположено дере, в което преди години са зауствани отпадъчни води от галваничен цех, които при специфични окислително-

редукционни условия и дадености на водоноса, са причина за преминаването им в подземните води.

За цялата територия на Черноморския район съдържанието на тежки метали са под екологичните прагове.

За Източнородопския район са установени единични минимални превишения на ЕП за цинк - далеч под ПЗ - в Западнотракийски хидрогеоложки район. В Източнотракийски хидрогеоложки район е измерено минимално превишение на ПЗ за общ хром в кватернерен водоносен хоризонт при с. Брягово. В двата извора при гр. Смолян (Централнородопски хидрогеоложки район) са регистрирани единични малки превишения на екологичните прагове на мед и на цинк – в единия от тях (под ПЗ)

За подземните води на Западнородопски басейнов район са установени единични превишения на ЕП за общ хром и цинк – под ПЗ за Краищиден хидрогеоложки басейн и малко превишение на ПЗ за мед в кватернерен водоносен хоризонт при гр. Бобошево. Регистрирано е незначително превишение на ЕП за цинк в пункта в протерозойски водоносен хоризонт при с. Мусомище (Рилозападнородопски хидрогеоложки район)

Нитратите в подземните води на Дунавски басейнов район са с максимални концентрации около 4 пъти над прага на замърсяване на с. Търнак и с. Бръшлян. Тези концентрации са в резултат на високите норми на наторяване и неспазване на изискванията за добра земеделска практика.

Сравнително високо съдържание на нитрати е характерно също за Черноморски район - около 12,5 пъти над ПЗ при гр. Шабла и 10,5 пъти над ПЗ при гр. Каварна.

Нитратите в подземните води на територията на Източнородопския район - главно в Източнотракийския и Бургаски хидрогеоложки пункт гр. Стралджа са около 17 пъти над ПЗ и както при останалите райони наднорменото съдържание е в резултат на земеделската дейност, която не съответства на добрите земеделски практики.

Екологичното състояние на течащите, стоящите и крайбрежните морски повърхностни води, както и на подземните води през 2002 г. бележи тенденция на прогресивно подобряване, като е наложително да продължи тенденцията на намаляване на количеството на заустваните в тях замърсители от точкови и дифузни източници. Понататъшните дейности изискват комплексно изследване на речните басейни като цяло, регистриране и елиминиране на замърсителите за укрепване на естествените функции на речните екосистеми в съответствие с *Рамковата директива за водите* на ЕС (2000/60/ЕС).

Целта на *Директивата* е да установи обща рамка за опазване на всички води, включвайки повърхностни и подземни води, преходни и крайбрежни води, при което се достигат:

- Предотвратяване на понататъшно влошаване, защита и подобряване на състоянието на водните ресурси;
- Устойчива употреба на водите, базирана на дългосрочна защита на водните ресурси;
- Повишена защита и подобряване на водните екосистеми, използвайки специфични мерки за прогресивно намаление на отпадъчните води, емисиите и загубите от приоритетни вещества, както и прекратяването или

постепенното преустановяване на изпускането на отпадъчни води, емисиите и загубите от приоритетни опасни вещества;

- Принос за смекчаване на последствията от наводнения и суши;
- Обща цел – достигането на добро състояние на всички води до 2015 г.

5. Въздействие върху качеството на водните ресурси

Изменението на екологичното състояние на водите в количествен и качествен аспект е свързано основно с влиянието на съществуващата индустриална инфраструктура на територията на страната и нейното технологично ниво. От дейността на отделните елементи на тази инфраструктура, формиращи отпадъчни води и заустващи във водните обекти, зависи емисионното състояние на водните обекти.

Количество на отпадъчните води

Количеството отпадъчни води, формирани през 2002 г. на територията на страната, е $288,9 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като в химическата промишленост те са 32,5%, в черната и цветната металургия – 30,8%, в енергетиката (без водите, които се формират в АЕЦ “Козлодуй” – $4211,7 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) – 8,6%, в дърводобивната и хартиената промишленост - 7,7%, в нефтопреработващата промишленост - 7,6%, при производството на строителни материали – 4%, в хранително-вкусовата промишленост - 3,5%, в каменовъглената промишленост - 0,3%, и в останалите промишлености – 4,8%. Отпадъчните води формират $10,72 \cdot 10^9 \text{ kg}$ утайки. Количеството тежки метали, формирани и зауствени във водните обекти, е $68,88 \cdot 10^3 \text{ kg}$, а нефтопродуктите са $148,1 \cdot 10^3 \text{ kg}$, нитратите – $1465,7 \cdot 10^3 \text{ kg}$, нитритите - $1,32 \cdot 10^3 \text{ kg}$.

През 2002 г. количеството на отпадъчните води, формирани от отрасъл “Енергетика” на територията на страната са $4236,54 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като основно те се формират в Дунавския район за басейново управление. Основните емитери в района са свързани с дейността на структуроопределящите я обекти АЕЦ “Козлодуй” – $4211,7 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, ТЕЦ “Русе” – $9,4 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ и “Видахим” АД – $2,03 \cdot 10^6 \text{ m}^3$. От останалите райони на басейново управление емитерите, участващи основно във формирането на отпадъчни води, са в Черноморския район – “Девен” АД-гр. Девня – $8,7 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, в Източнобеломорския район – ЕК”Марица-изток 3”с. Медникарово – $3,51 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, и в Западнобеломорския район – ТЕЦ “Бобов дол” АД - $1,4 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Формираните отпадъчни води в каменовъглената промишленост за страната са $0,89 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като съответно за обектите, разположени в Източнобеломорския район, отпадъчните води са $0,05 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ - мина “Здравец” ЕАД, гр. Димитровград и в Западнобеломорския район – $0,84 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Отпадъчните води от нефтопреработващата промишленост са $21,94 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ и то главно в Черноморския район – “ЛУКОЙЛ НЕФТОХИМ” АД – $21,92 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Количеството на формираните отпадъчни води в химическата промишленост за страната са $94,05 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като за обектите, разположени съответно в Дунавския район са $62,91 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ – основно “Свилоса” АД ($61,76 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), в Черноморския район – “Солвей Соди” АД ($20,03 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Агрополихим” АД ($3,98 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и “Полимери” АД ($1,05 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и в Източнобеломорския район – “Биовет” АД гр. Пещера ($4,34 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Неохим” АД ($1,5 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и други.

Формираните отпадъчни води в черната и цветната металургия са $89,37 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като съответно за обектите, разположени в Дунавския район отпадъчните води са $53,94 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ - “Кремиковци” АД ($53,31 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Елаците Мед” АД ($0,38 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и “Метизи” АД, гр. Роман ($0,25 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), в Източнороманския район – “Юмикор Мед”, гр. Пирдоп ($5,782 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Асарел Медет” гр. Панагюрище ($0,87 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и други и в Западнороманския район основно “Стомана Индъстри”, гр. Перник ($0,35 \cdot 10^6 \text{ m}^3$).

Количеството на формираните отпадъчни води при производството на строителни материали са $11,47 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, разпределени по обекти съответно в: Дунавския район - $8,88 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ млн. m^3 – “Гипс” с.Кошава ($0,6 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Златна Панега” АД ($4,2 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Каолин” АД ($1,52 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), обогатителна фабрика “Сеново” ($1,82 \cdot 10^6 \text{ m}^3$); Черноморския район основно в “Девня цимент”, гр. Девня ($1,333 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ млн. m^3) и в Източнороманския район – “Огняново - К” АД, гр. Пазарджик ($0,352 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Вулкан” АД, гр. Димитровград ($0,12 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и др.

Формираните отпадъчни води в хранително-вкусовата промишленост са $10,04 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като съответно за обектите, разположени в Дунавския район отпадъчните води са $7,91 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ - “Захар био” АД, гр. Русе ($3,35 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Винпром-Русе” АД ($0,23 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Месокомбинат Русе” АД, гр. Роман ($0,3 \cdot 10^6 \text{ m}^3$), “Хлебна мая” АД, гр. Русе ($0,35 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) и др.; в Черноморския район - $1,02 \cdot 10^6 \text{ m}^3$ в Източнороманския район – $1,08 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Отпадъчните води, формиращи в дърводобивната и хартиената промишленост, са $22,3 \cdot 10^6 \text{ m}^3$, като основно обектите са в Източнороманския район – “Фабрика за хартия” АД (Целхарт), гр. Стамболийски – $15,63 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Отпадъчните води, формиращи в останалите промишлености, са в малки количества – общо $13,86 \cdot 10^6 \text{ m}^3$.

Количество на тежките метали, нефтопродуктите, суспендирани вещества, нитрати и нитрити в отпадъчните води

При определяне количеството на тежките метали в отпадъчните води за страната са включени елементите мед, хром, цинк, арсен, кадмий и никел. Общото количество тежки метали, формиращи и заустени във водните обекти през 2002 г., е 68,88 тона. Най-голямо е количеството цинк - $51,48 \cdot 10^3 \text{ kg}$, следва медта, която представлява $9,33 \cdot 10^3 \text{ kg}$, оловото е $5,9 \cdot 10^3 \text{ kg}$, докато количеството на останалите метали е съответно хром $1,68 \cdot 10^3 \text{ kg}$, кадмий $0,26 \cdot 10^3 \text{ kg}$ и никел $0,157 \cdot 10^3 \text{ kg}$ (Фигура 7).

Количеството нефтопродукти, заустени във водните обекти, е $148,08 \cdot 10^3 \text{ kg}$, като по райони на басейново управление е съответно Дунавски – $7,74 \cdot 10^3 \text{ kg}$; Черноморски – $86,34 \cdot 10^3 \text{ kg}$; Източноромански – $4 \cdot 10^3 \text{ kg}$; Западнороманския – $50 \cdot 10^3 \text{ kg}$.

Количеството суспендирани вещества, заустени във водните обекти през годината, е $7467,8 \cdot 10^3 \text{ kg}$, като по райони на басейново управление е съответно: Дунавски – $1984,8 \cdot 10^3 \text{ kg}$; Черноморски – $1892 \cdot 10^3 \text{ kg}$, Източноромански – $3475 \cdot 10^3 \text{ kg}$ и Западнороманския – $116 \cdot 10^3 \text{ kg}$.

Количеството нитрати, заустени във водните обекти през годината, е $1465,74 \cdot 10^3 \text{ kg}$, като по райони на басейново управление е съответно: Дунавски – $254,2 \cdot 10^3 \text{ kg}$; Черноморски – $919 \cdot 10^3 \text{ kg}$, Източноромански – $292,29 \cdot 10^3 \text{ kg}$ и Западнороманския – $0,25 \cdot 10^3 \text{ kg}$.

Количеството нитрити, заустени във водните обекти през годината, е $1,32 \cdot 10^3 \text{ kg}$.

Фигура 7

Количество на получените утайки, формиращи при обработката на отпадъчните води

Количеството утайки, формиращи през годината от обектите, формиращи отпадъчни води е $10,718 \cdot 10^9$ kg. Тези формиращи утайки се разпределят по райони както следва: в Дунавския район – $3,5 \cdot 10^9$ kg; Черноморски – $3,04 \cdot 10^9$ kg, Източнобеломорски – $3,94 \cdot 10^9$ kg и Западнбеломорския – $0,24 \cdot 10^9$ kg.

През 2002 г. разходите на национално ниво за сектор “Води” са в размер на 177,1 млн.лв., от които за селищни пречиствателни станции – $35,357 \cdot 10^6$ лв., за производствени пречиствателни станции – $37,0 \cdot 10^6$ лв., за обратно водоснабдяване – $53,8 \cdot 10^6$ лв. Разходите за водния сектор за 2002 г. представляват 26% от общите разходи за опазване на околната среда.

През периода 2001-2002 г. значително е увеличен дялът на разходите за обратно водоснабдяване. В сравнение с предходната година разходите за сектор “Води” са намалели с $12,0 \cdot 10^6$ лв.

В изпълнение на Закона за водите и на изискванията на Рамковата Директива за водите на Европейския съюз 2000/60/ЕС предстои да се разработят планове за интегрирано управление на водите по речни басейни, като основната цел е чрез тях да се постигне добро екологично състояние на всички води до края на 2015 г.

6. Състояние на питейните води

В страната за питейно-битово водоснабдяване през 2002 г. се използват 4 757 водоизточника, от които повърхностни водоизточници 334. Само за 87 от повърхностните водоизточници има изградени пречиствателни съоръжения, което представлява сериозен проблем за качеството на питейните води и определя една не малка част от тези водоснабдявания като рискови.

Пунктовете, в които се провежда мониторинг на водата от водопроводната мрежа на населените места, са 8 389.

През годината са изследвани, съгласно Наредба № 9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели (ДВ, бр. 30 от 2001г.) 25 284 броя проби по показателите на постоянния мониторинг и 3 526 броя проби по показателите на периодичния мониторинг.

В рамките на посочените по-горе брой проби са извършени 309 475 броя изследвания по показателите, мониториращи в питейните води.

По реда на държавния санитарен контрол са извършени 194 157 броя изследвания по химични, органолептични и радиологични показатели, от които 186 160 отговарят на Наредба № 9. Процентът на несъответствие е 4,12%. В сравнение с данните за предходните години, през 2002 г. като цяло се установява подобрене в качествата на питейната вода по химични и органолептични показатели.

Броят на изследванията по микробиологични показатели по държавния санитарен контрол през годината е 84 519. От тях 72 599 отговарят на Наредба № 9. Процентът на несъответствие по микробиологичните показатели е 14,10%. Този резултат е съпоставим с данните за стандартността на питейната вода от водоснабдителните системи на населените места по микробиологични показатели за 2002 г. - 87,18%.

Констатира се тенденция за задържане на сравнително висока нестандартност по микробиологичните показатели през последните години, която почти трикратно надхвърля препоръчителната граница от 5% според СЗО.

Този факт е особено тревожен, имайки предвид първостепенното значение на тези показатели за безопасността на водата и прекия здравен риск, който се създава.

Като цяло стандартността на питейната вода за 2002 г. в страната е 90,89%.

Най-висок процент нестандартност по химични и органолептични показатели е констатиран в Ямболска област - 18,72%, а по микробиологични показатели в Разградска област - 53,24%.

Основните проблеми, свързани с качеството на питейните води в страната са:

- Несъответствия по микробиологичните показатели (14,10% нестандартност за 2002г.)
 - Проблемът има водещо здравно значение (препоръка на Световната здравна организация – до 5% нестандартност) и създава най-пряк риск за здравето на консуматора;
 - Проблемът има повсеместен характер и засяга територията на цялата страна, без изключение. Може обаче да се посочи, че по-често отклоненията по микробиологичните показатели са характерни за по-малките водоснабдителни системи, подаващи вода за села и неголеми градове, за които няма изградени пречиствателни съоръжения, а дезинфекцията се извършва по примитивен начин (главно със хлорна вар или други хлорни препарати), нередовно и без условия за правилно дозиране;
 - Основните причини са: остарял или примитивен начин на обеззаравяване, амортизирано оборудване, несъвършена технологична схема на

водоснабдяването, в т.ч. неправилно разположение на съоръженията за дезинфекция или недостатъчен брой, липса на пречистване, причини от субективен характер;

- Проблемът се характеризира с дълготрайна липса на решаване. Необходимо е изграждане на голям брой модерни и ефективни съоръжения за дезинфекция на водата.
- Отклонения по показателя “нитрати”
 - Проблемът има широко разпространение, но най-вече в райони с активна селскостопанска дейност – областите Бургас, Варна, Велико Търново, Враца, Добрич, Монтана, Пазарджик, Пловдив, Разград, Русе, Силистра, Сливен, Стара Загора, Търговище, Хасково, Шумен и Ямбол. Като цяло, най-разпространени са отклоненията до и около два пъти над нормата (50 mg/l), но в някои водоизточници достига и до над пет пъти над допустимото. Най-често замърсяването с нитрати се среща във водите на плитки подземни водоизточници (извори, кладенци, сондажи), разположени в местности с обработваеми земеделски земи или в близост до населени места и черпещи вода от незащитени водоносни хоризонти;
 - Проблемът има здравна значимост (заболяването “водно-нитратна метхемоглобинемия” при кърмачета и малки деца и др.);
 - Основната причина е неправилното използване на азотни минерални торове в недалечното минало, както и неправилната земеделска и животновъдна практика като цяло;
 - Проблемът е трудно решим, тъй като нитратите са трайно присъстващо неорганично съединение във водата (крайна фаза на разграждане на органичната материя) и няма разработени достъпни и масово приложими в практиката методи за отстраняването им от водата;
 - Възможностите за решаване на проблема са свързани преди всичко с изграждане на нови водоизточници или смесване на водите от проблемните водоизточници с води с добро качество, с цел разреждане на нитратите до допустимата стойност.
- Отклонения по органолептични показатели (цвет, мирис, вкус, мътност)
 - Проблемът има широко разпространение, но най-често отклоненията са характерни за водоснабдителните системи, подаващи вода от повърхностни водоизточници, за които няма изградени пречиствателни съоръжения (пречиствателни станции за питейни води - ПСПВ). Повърхностни водоизточници за питейно-битово водоснабдяване (реки, язовири, езера) се използват най-вече в областите Благоевград, Видин, Враца, Габрово, Кърджали, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пазарджик, Перник, Пловдив, Сливен, Смолян, София, Софийска, Хасково и Шумен;
 - Проблемът няма пряка здравна значимост, но е може би най-важният за консуматора, тъй като по тези параметри той оценява “субективно” водата. Отклоненията по тези показатели са най-често причината за недоволство на консуматорите и създават негативно отношение и нагласа към ползването на питейната вода “от крана”;

- Основните причини са свързани най-вече с липсата на пречистване (безусловно необходимо за водите от повърхностни водоизточници), амортизирани, неефективни или неподходящи съоръжения за пречистване, недобро обеззаразяване;
- За решаването на проблема е необходимо изграждане на пречиствателни съоръжения за всички водоизточници за питейно-битово водоснабдяване от повърхности води (изискване на националното и европейско законодателство - Наредба № 12 за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (ДВ, бр. 63 от 2002г.) (Директива 75/440/ЕЕС) – срок 2007 г.). В някои случаи е наложително изграждане на пречиствателни съоръжения и за подземни водоизточници.

- Отклонения по показателя “манган“

Проблемът има предимно регионален характер – населени места в области Хасковска, Старозагорска и др.;

- Проблемът няма пряка здравна значимост, но е много важен за консуматора, тъй като тези показатели променят силно органолептиката на водата, като в някои отношения я правят дори проблемна за ползване за някои битови нужди в домакинствата. Отклоненията по тези показатели основателно са причина за недоволство на консуматорите и създават негативно отношение и нагласа към ползването на водата “от крана”;
- Основната причина е в липсата на пречиствателни и обезманганителни станции (безусловно необходими за водите от подземни водоизточници с високо естествено съдържание на манган), както и амортизираните и остарели водопроводи;
- Решението на проблема е в изграждането на посочените по-горе съоръжения и подмяната на водопроводите.

- Отклонения по тежки метали (предимно “хром“)

- Проблемът има регионален характер – населени места в Плевенска област;
- Проблемът има безусловна здравна значимост (токсичен и канцерогенен ефект)
- Основната причина е ползването на водоизточници с естествено наднормено съдържание на параметъра и липса на пречистване на водата;
- Възможните решения са изграждане на нови водоизточници, пречистване на водата или смесване с вода, отговаряща на изискванията, с цел достигане на допустимите стойности за хрома .

- Режимно водоснабдяване

- На режимно водоснабдяване, особено през лятото и есента, са значителен брой населени места в страната. Режимното водоподаване по правило създава винаги и различни проблеми с качеството на водата.

- Водопроводи

- Голяма част от водопроводите, изграждащи водоснабдителните системи на населените места, са остарели и амортизирани. Над 60 % от водопроводната мрежа в страната (извън сградите) е изградена от етернитови (азбестоциментови тръби). Това води не само до големи загуби на вода (в някои райони до 80 %), но създава и редица проблеми с качеството на питейната вода, поради възможността за нейното вторично замърсяване, особено при режимно водоподаване.

7. Използване на водните ресурси

За извършения анализ за използвани специално обработени данни от Националния статистически институт за периода 2000-2002 г.

За периода 2000–2002 г. иззетата прясна вода варира между **5,8 и 6,6 .10⁹ м³/годишно** (Таблица 5).

Таблица 5.

		Иззета прясна вода		
		Хиляди м ³ / годишно		
		2000	2001	2002
Общо		6132242	5832947	6588684
Обществено водоснабдяване (ВиК)	41	1177971	1075444	1057107
Селско, ловно и горско стопанство (вкл. От ЕАД"Напоителни системи")	01-05	1184559	865194	743041
Промишленост (добивна, преработваща и строителство)	(10-37) + 45	446581	333852	310110
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	40	3305943	3543285	4465679
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	(55+92)	5892	4670	847
Хотели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	85	2315	1807	1370
Други		8981	8695	10530

За отделните отрасли и елементи на водния сектор тя се разпределя, както следва (Таблица 6):

Таблица 6

Дял на иззета прясна вода по икономически дейности в %			
	2000	2001	2002
Общо	100,00	100,00	100,00
Обществено водоснабдяване (ВиК)	19,21	18,44	16,04
Селско, ловно и горско стопанство (вкл. От ЕАД"Напоителни системи")	19,32	14,83	11,28

Дял на иззета прясна вода по икономически дейности в %			
	2000	2001	2002
Промишленост (добивна, преработваща и строителство)	7,28	5,72	4,71
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	53,91	60,75	67,78
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	0,10	0,08	0,01
Хотели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	0,04	0,03	0,02
Други	0,15	0,15	0,16

- Обществено водоснабдяване (ВиК) - 16-19,2 %
- Селско, ловно и горско стопанство - 11,2-19,3 %
- Промишленост - 4,7-7,3 %
- Производство на електро- и топлоенергия - 53,9-67,8%
- Хотели и ресторанти, спорт и развлечения – 0,02-0,04%
- Други - 0,15-0,16%

За периода са регистрирани тенденции за намаляване в дела на отраслите и елементите на водния сектор в общественото водоснабдяване, селското стопанство и промишлеността. Обратна тенденция се регистрира при производството на електро- и топлоенергия.

Използваната вода варира от **4,8 до 5,8 10⁹ м³/годишно** (Таблица 7). Регистрирана е тенденция на увеличаване с близо 1 милиард кубически метра годишно.

Таблица 7

Използвана вода - базова таблица от публикация "Околна среда"				
	Код - НКИД	Хиляди м ³ /годишно		
		2000	2001	2002
Общо		4817184	4984580	5760594
в т.ч. доставена от ВиК		468000	424114	392700
Селско, ловно и горско стопанство	01-05	234738	184828	157853
в т.ч. доставена от ВиК		1819	1656	1786
Промишленост (добивна, преработваща и строителство)	(10-37) + 45	586552	430459	412434
в т.ч. доставена от ВиК		69073	57024	58623
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	40	3591135	3996356	4852835
в т.ч. доставена от ВиК		14908	12958	11560
Хотели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	(55+92)	20119	28859	15885

в т.ч. доставена от ВиК		14227	24124	14928
Хуманно здравеопазване и социални дейности	85	25665	24850	22057
в т.ч. доставена от ВиК		23320	23006	20648
Други		358974	319229	299530
в т.ч. доставена от ВиК		344653	305347	285155

За отделните отрасли и елементи на водния сектор тя се разпределя, както следва (Таблица 8):

Таблица 8

Дял на използваната вода по икономически дейности			
	%		
	2000	2001	2002
Общо	100,00	100,00	100,00
Обществено водоснабдяване (ВиК)	9,72	8,51	6,82
Селско, ловно и горско стопанство	4,84	3,67	2,71
Промишленост (добивна, преработваща и строителство)	10,74	7,49	6,14
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия	74,24	79,91	84,04
Хотели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	0,12	0,09	0,02
Хуманно здравеопазване и социални дейности	0,05	0,04	0,02
Други	0,30	0,28	0,25

- Обществено водоснабдяване (ВиК) - 6,8-9,7 %
- Селско, ловно и горско стопанство - 2,7-4,8 %
- Промишленост - 6,1-10,7 %
- Производство на електро- и топлоенергия - 74,2-84,0%
- Хотели и ресторанти, спорт и развлечения – 0,02-0,12%
- Други - 0,25-0,30

За периода са регистрирани тенденции за намаляване в дела на отраслите и елементите на водния сектор в общественото водоснабдяване, селското стопанство и промишлеността. Обратна тенденция се регистрира при производството на електро- и топлоенергия.

Особен интерес представляват статистическите данни за използваната вода по икономически дейности (без собственото водоснабдяване на АЕЦ) (Таблица 9). Тези данни дават представа и за комплексните доставки които извършват Фирмите ВиК и ЕАД “Напоителни системи”.

Таблица 9

Използвана вода по икономически дейности (без собствено водоснабдяване в АЕЦ)					
Икономически дейности	Общо използвана вода	Собствено снабдяване	в т.ч. осигурена чрез:		
			Обществено водоснабдяване (ВиК)	Хидромелиоративните системи - ЕАД "Напителни системи"	
2000 година					2000
Общо	1698761	881111	468000	344768	100,0
Селско, горско, рибно стопанство, лов, риболов	234738	18722	1819	214127	13,8
в т.ч. за напояване	225089	12464	16	212539	13,3
Промисленост (добивна, преработваща и строителство)	589007	412080	71528	100822	34,7
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия - без АЕЦ	470266	433350	12462	24436	27,7
Битов сектор	404749	16959	382191	5383	23,8
Hotели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	20214	5892	14227	95	1,2
Хуманно здравеопазване и социални дейности	25665	2345	23320	0	1,5
Други дейности	64697	8722	50591	5168	3,8
Домакинства	294173	0	294053	120	17,3
Загуби при транспорта на водата - общо външни и вътрешни	1442335		731508	710827	
Дял на вътрешните загуби от постъпилите в мрежата на ВиК %			58.2		
2001					2001
Общо	1633203	931534	424114	267142	100,0
Селско, горско, рибно стопанство, лов, риболов	184828	10332	1656	172825	11,3
в т.ч. за напояване	173573	4256	136	169166	10,6
Промисленост (добивна, преработваща и строителство)	432449	296151	59014	73364	26,5
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия - без АЕЦ	642989	610101	10968	15704	39,4
Битов сектор	372937	14951	352476	5249	22,8
Hotели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	28859	4670	24124	17	1,8

Използвана вода по икономически дейности (без собствено водоснабдяване в АЕЦ)					
Икономически дейности	Общо използвана вода	Собствено снабдяване	в т.ч. осигурена чрез:		
			Обществено водоснабдяване (ВиК)	Хидромелиоративните системи - ЕАД "Напителни системи"	
Хуманно здравеопазване и социални дейности	24850	1844	23006	0	1,5
Други дейности	46079	8437	32305	5124	2,8
Домакинства	273150	0	273042	108	16,7
Загуби при транспорта на водата - общо външни и вътрешни	1194963		668112	526851	
Дял на вътрешните загуби от постъпилите в мрежата на ВиК % 60.1					
2002					2002
Общо	1537200	896191	392700	236523	100,0
Селско, горско, рибно стопанство, лов, риболов	157853	8176	1786	147883	10,3
в т.ч. за напояване	149999	3669	18	146312	9,8
Промишленост (добивна, преработваща и строителство)	414584	283819	60773	67205	27,0
Производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия - без АЕЦ	627291	591480	9410	17701	40,8
Битов сектор	337472	12716	320731	3734	22,0
Hotели и ресторанти и дейностите в областта на културата, спорта и развлеченията	15885	847	14928	49	1,0
Хуманно здравеопазване и социални дейности	22057	1409	20648	0	1,4
Други дейности	44119	10460	29744	3685	2,9
Домакинства	255411	0	255411	0	16,6
Загуби при транспорта на водата - общо външни и вътрешни	1097884,7		684715	413170	
Дял на вътрешните загуби от постъпилите в мрежата на ВиК % 61.1					

За периода са регистрирани следните тенденции:

- Увеличаване на загубите при транспорт на водата – общо вътрешни и външни (дял на вътрешните загуби от постъпилите в мрежата на ВиК) от 58,2 до 61,1 %;
- Тенденция към намаляване като процент от общия дял на използваната вода за напояване от 13.3% на 9.8 %;

- Делът на използваната вода за промишлени цели от 34.7% се стабилизира на 26-27%;
- Увеличава се делът на използваната вода за електро и топлоенергия – от 27.7% до 40.8%;
- Сравнително бавно намалява използваната вода за битовия сектор от 23.8% до 22%, в т.ч. за домакинствата от 17.3% до 16.6%;
- От общо използваната вода от ВиК през 2000 г. 62.8% са използвани за питейно-битово водоснабдяване на населението, през 2001 г. – 83%, а през 2002 г. – 65 %;
- От използваната вода от “Напоителни системи” ЕАД през 2000 г. 61.6% са за напояване, през 2001 г. – 63%, а през 2002 г. – 61.8%;
- Останалите количества и от ВиК и от “Напоителни системи” ЕАД са подавани за промишлено водоснабдяване, производство на електро- и топлоенергия и известни количества за напояване от ВиК.

8. Национална система за мониторинг на водите

Националната система за мониторинг на водите е комплекс от специфични контролно-измервателни, аналитични и информационни дейности, които дават възможност за оценки и прогнози за количеството и качеството на водите.

Целта на тези дейности е създаването на възможност за оценка на актуалното състояние на количеството и качеството на водите, включително и на отпадъчните води, своевременно идентифициране на негативните процеси, прогнозиране на тяхното развитие, предотвратяване на вредните последици и определяне на степента на ефективност на осъществяваните мероприятия за използване и опазване на водите.

За целите на мониторинга е необходимо постоянно наблюдение на метеорологичните, хидрогеоложките, хидроложките, хидробиологичните и хидрохимичните показатели на водите.

Националната система за мониторинг на водите включва:

- националната мрежа за мониторинг на валежи и повърхностни води, включително твърд отток;
- националната мрежа за мониторинг на подземни води;
- национална мрежа за мониторинг на Черно море;
- контролно-информационна система за състоянието на отпадъчните води, зауствани във водни обекти;
- експлоатацията, поддръжката, комуникационното осигуряване и лабораторно-информационното обслужване по предходните точки.

Съгласно Закона за водите националната система за мониторинг на водите се организира и ръководи от министъра на околната среда и водите.

Министерството на околната среда и водите извършва оценките и прогнозите за количеството и качеството на водите на национално ниво, а басейновите дирекции - на басейново ниво.

Данните от наблюденията и оценките, получени в резултат на дейността на националната система за мониторинг на водите, както и на собствения мониторинг, са основа за осъществяване на контрол и за налагане на санкции при нарушаване на нормативните изисквания.

До 2003 г. мониторинга на качеството на водите и мониторинга на отпадъчните води се провеждаше от Регионалните инспекции по околна среда и води, а от 2004 г. мониторингът за качество на водите се изпълнява от басейновите дирекции.

Мониторингът на количеството на водните ресурси и климатичните фактори, които му влияят, се изпълнява от Националния институт по метеорология и хидрология към БАН и неговите регионални структури, разположени в Плевен, Варна, Пловдив и Кюстендил - центровена четирите района за басейново управление. Към настоящия момент НИМХ извършва измервания на речния отток, в т.ч. и твърдия отток, нивата на подземните води, количествата на валежите, температурата на въздуха, атмосферното налягане и изпарението – всички необходими данни за управлението на водните ресурси. Понастоящем финансирането на тези дейности се извършва от МОСВ.

НИМХ разполага с достатъчно висококвалифицирани специалисти за определяне на границите на водните обекти, високите вълни, местата за МВЕЦ и местата за добив на пясък и баластра от реките. С преминаването на РУМХ към съответните басейнови дирекции няма да има необходимост от нови шатни бройки. Съгласно § 6 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за водите мрежите, експлоатирани от НИМХ, следваше да бъдат предадени на МОСВ до април 2000 г., но към настоящия момент това изискване не е изпълнено.

Българската академия на науките е национална автономна организация за научни изследвания. Тази автономност позволява промени в характера на дейността на НИМХ, които могат да не съвпадат с приоритетите на държавната политика в областта на метеорологията и управлението на водите. Освен това, при сега действащото законодателство не може да се създаде система, която да определя задълженията и отговорностите на НИМХ като хидрометеорологична служба, както и взаимодействието ѝ с други държавни структури. Липсват и възможности за контрол при разпределението на държавната субсидия за НИМХ в структурата на БАН.

Басейновите дирекции имат изграден административен капацитет и изцяло са поели функциите, предоставени им със закона. Налице са предпоставки за преминаване на регионалните структури на НИМХ към Басейнова дирекция Дунавски район с център Плевен, Басейнова дирекция Източнобеломорски район с център Пловдив, Басейнова дирекция Черноморски район с център Варна и Басейнова дирекция Западнбеломорски район с център Благоевград.

Преминаването на оперативната дейност на НИМХ към МОСВ е целесъобразно с оглед на това, че ще доведе до:

- осигуряване на единната система за мониторинг на водите, в т.ч. и на климатичните фактори, обуславящи хидроложкия цикъл;
- организиране и управление на метеорологичната и хидроложка дейности в съответствие с директивите на Европейския съюз и препоръките на Световната метеорологична организация;

- определяне на националните мрежи за метеорологични и хидроложки наблюдения като държавна собственост, поради обществената значимост на дейностите;
- създаване на възможност за самофинансиране на метеорологичната и хидроложката дейност, както и за финансиране със средства по специалната партида на ПУДООС, по смисъла на чл. 196 от Закона за водите;
- възможност Българската академия на науките да се освободи от непривични за научна организация от този ранг оперативни дейности и да продължи фундаменталните изследвания в областта на атмосферата и хидросферата;
- намаляване в голяма степен на документите при подаване на заявления за разрешителни по Закона за водите;
- осигуряване на националните обществени потребности от все по-точна и достоверна метеорологична и хидроложка информация, в т.ч. прогнозата за опасни явления и вероятните отрицателни въздействия върху населението и икономиката на страната.
- гарантиране на националните интереси на България по отношение на водните количества на трансграничните реки.

За осъществяване на научната дейност на НИМХ данните от извършваните наблюдения ще му бъдат предоставяни безвъзмездно.

От съществено значение е обстоятелството, че през 2007 г. Република България ще стане пълноправен член на Европейския съюз. От момента на присъединяването на страната ни ще започне съвместно управление на басейнов принцип на трансграничните реки. Защитата на националните интереси при съвместното управление е неразривно свързана с оперативната информация за водите на трансграничните реки, а компетентен орган по прилагане на Европейската Рамкова директива по водите е Министерство на околната среда и водите.

9. Изводи

Общо

Република България е бедна на водни ресурси в сравнение с другите европейски страни.

Повърхностни водни ресурси

- Като цяло оттокът на повърхностните водни ресурси е достатъчен за обезпечаване на питейно-битовото водоснабдяване, но се появява сезонен недостиг при водоподаване от течащи и изворни води.

Подземни водни ресурси

- Наблюдава се отрицателна тенденция в изменението на подземните водните ресурси (по-добре изразена през 2003 г.)

Качество на водните ресурси

- Тенденциите в качеството на водите в периода 1982–2002 г. показват трайно подобрене в качеството на повърхностните води в периода след 1997 г.
- Екологичното състояние на повърхностните води на територията на страната през 2002 г. се подобрява в резултат на програмите и проведените мероприятия от органите на околната среда и водите.
- Тенденциите в изменението на биогенните елементи показват трайно снижение към концентрации, съпоставими с нормативните изисквания при отделните категории води
- Наблюдава се положителна тенденция за намаляване на съдържанието на тежки метали в повърхностните води след 2000 г. в резултат на прилагане на комплексни мерки по отношение опазване на водите в страната.
- Повишена концентрация съществува в отделни пунктове при съдържанието на цинк и особено на мед във водите.
- По показателите, отразяващи общото замърсяване на морските води и тяхното екологично състояние, се наблюдава определена тенденция към подобряване през периода 2000-2002 г.
- Съществуват пунктове с повишени концентрации по показателите БПК₅ и перманганатна окисляемост (при гр. Балчик и устието на р. Камчия, като повишените стойности са в резултат на установените морски течения, осъществяващи преноса на замърсяващи вещества от заустващите в Черно море реки Дунав, Днепър, Днестър и на р.Камчия).
- Съдържанието на нитрати в подземните води е намаляло, главно в резултат на намаленото използване на изкуствени торове в селскостопанската практика.
- Все още съществуват пунктове с високо съдържание на нитрати в подземните води, дължащо се на земеделска дайеност, която не съответства на добрите земеделски практики.
- Сериозен проблем за качеството на питейните води представлява фактът, че само за малка част от повърхностните водоизточници има изградени пречиствателни съоръжения. Това определя една не малка част от тези водоснабдявания като рискови.

Използване на водните ресурси

- През последните 10 години има значителен спад при потреблението на вода за напояване и промишлени нужди. Значително намаление има и при потреблението на вода за питейно-битови цели.

Национална система за мониторинг и контрол

- Целесъобразно е преминаването на оперативната дейност на НИМХ към МОСВ, с цел:
 - осигуряване на единната система за мониторинг на водите, в. т.ч. и на климатичните фактори, обуславящи хидроложкия цикъл;

- организиране и управление на метеорологичната и хидроложка дейности в съответствие с директивите на Европейския съюз и препоръките на Световната метеорологична организация;
- определяне на националните мрежи за метеорологични и хидроложки наблюдения като държавна собственост, поради обществената значимост на дейностите;
- създаване на възможност за самофинансиране на метеорологичната и хидроложката дейност, както и за финансиране със средства по специалната партида на ПУДООС, по смисъла на чл. 196 от Закона за водите;
- намаляване в голяма степен на бюрократичните пречки при подаване на заявления за разрешителни по Закона за водите;
- гарантиране на националните интереси на България по отношение на водните количества на трансграничните реки.

Необходимо е създаване на юридически, институционални и организационно-технически условия и предпоставки за осъществяване на тази промяна.

II. АНАЛИЗ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПОЛИТИКИТЕ В ОБЛАСТТА НА ВОДНИЯ СЕКТОР

1. Институционално устройство

1.1. Състояние

Съгласно действащия Закон за водите, водите в Република България се управляват на национално и на басейново ниво. Управлението на национално ниво е изключително право на Министерския съвет, упражнявано чрез Министерството на околната среда и водите. За подпомагане на дейността по управлението на водите към Министерството на околната среда и водите е създаден Висш консултативен съвет по водите.

Висшият консултативен съвет по водите включва представители на Министерството на околната среда и водите, Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на земеделието и горите, Министерството на промишлеността, Министерството на транспорта и съобщенията, Министерството на здравеопазването, Министерството на финансите, Гражданска защита, Държавната агенция по енергетика и енергийни ресурси, Българската академия на науките, общините, неправителствени организации, имащи пряко отношение към водите, и други.

Управлението на басейново ниво в обхвата на една или няколко водосборни области се осъществява от басейнови органи за управление на водите в следните райони:

- Дунавски район с център Плевен - обхващащ водосборните области на реките Искър, Ерма, Нишава, Огоста и западно от Огоста, Вит, Осъм, Янтра и Русенски Лом и територията западно от подземния вододел на малм-валанжския водоносен хоризонт;
- Черноморски район с център Варна - обхващащ територията източно от подземния вододел на малм-валанжския водоносен хоризонт и водосборните области на реките, вливащи се в Черно море от северната до южната граница, включително вътрешните морски води и териториалното море;
- Източнобеломорски район с център Пловдив - за водосборните области на реките Тунджа, Марица и Арда;
- Западнобеломорски район с център Благоевград - за водосборните области на реките Места и Струма.

Границите на районите минават по вододелите на водосборните области на реките в обхвата на държавната граница, а подземният вододел на малм-валанжския водоносен хоризонт съвпада със западната граница на области Шумен и Добрич и източната граница на области Разград и Силистра.

Държавната политика, свързана с дейностите по експлоатация, изграждане, реконструкция и модернизация на водностопанските системи и съоръжения, се осъществява от:

- Министерът на регионалното развитие и благоустройството - за водоснабдителни и канализационни системи и съоръжения на населените места и за предпазване от вредното въздействие на водите в границите на населените места;
- Министерът на земеделието и горите - за хидромелиоративни системи и

съоръжения и за предпазване от вредното въздействие на водите извън границите на населените места;

- Министърът на енергетиката и енергийните ресурси - за хидроенергийни системи и обекти.
- Министърът на околната среда и водите - за вододобивните съоръжения за минерални води, публична държавна собственост.

Политиката, свързана с дейностите по експлоатация, изграждане, реконструкция и модернизация на водностопански системи и съоръжения - общинска собственост, се осъществява от кмета на общината.

Петнадесетте регионални инспекции по околна среда и водите изпълняват определени функции по опазването на водите, свързани с контрол по условията на издадените разрешителни за заустване на отпадъчни води.

По отношение на провеждането на държавната политика в отраслите и елементите на водния сектор, съобразно тяхната компетентност участват и Министърът на здравеопазването, Министърът на икономиката, Министърът на транспорта и съобщенията, Министърът на образованието и науката и Министърът на младежта и спорта в съответствие със специализираното законодателство.

НАРОДНО СЪБРАНИЕ

МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Дирекция "Води"

Басейнова дирекция
Дунавски район
с център
гр.Плевен

Басейнова дирекция
Черноморски район с
център гр.Варна

Басейнова дирекция
Западнобеломорски
район с център
гр.Благоевград

Басейнова
дирекция
Източнбеломорс
ки район с център
гр.Пловдив

РИОСВ Благоевград

РИОСВ Бургас

РИОСВ Варна

РИОСВ Велико Търново

РИОСВ Враца

РИОСВ Монтана

РИОСВ Пазарджик

РИОСВ Плевен

РИОСВ Русе

РИОСВ София

РИОСВ Стара Загора

РИОСВ Смолян

РИОСВ Хасково

РИОСВ Шумен

РИОСВ Пловдив

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И
БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

МИНИСТЕРСТВО НА ЕНЕРГЕТИКАТА И ЕНЕРГИЙНИТЕ РЕСУРСИ

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ГОРИТЕ

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

МИНИСТЕРСТВО НА ИКОНОМИКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ТРАНСПОРТА И СЪОБЩЕНИЯТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

1.2. Изводи

- Сравнително добре са развити институциите за управление на водите на национално и басейново ниво.
- Не са обезпечени кадрово министерствата, които провеждат държавната политика във водния сектор по смисъла на Закона за водите и специализираното законодателство.
- С изключение на МОСВ, всички останали ведомства и институции планират и осъществяват своята политика на административен и регионален принцип.
- Не са посочени институциите, които ще осъществяват басейновото управление на трансграничните води.
- Необходими са институционални промени за осъществяване на интегрираното управление на водите, както и за прилагане на новата кохезионна политика на Европейския съюз след 2007.г

2. Законодателство

2.1. Състояние

В момента структурата на нормативната уредба е нехомогенна. Материята е уредена в голям брой нормативни актове, повечето от които по своето същество уреждат обществени отношения в други области.

Характерът на нормативната уредба е в голяма степен процесуалноправен и не урежда важни и трайни обществени отношения с материалноправен характер.

Действащият Закон за водите по същество не разграничава водите като общонационален и неделим природен ресурс и използването им за водностопански дейности и извършването на услуги. В същото време Законът е съвкупност както от материалноправни, така и от процесуалноправни норми, което пречи на неговото прилагане. В закона не са регламентирани точно правилата за опазване на водите и водните екосистеми и много от императивните разпоредби в подзаконовите актове, регламентиращи опазването на водите, по своето същество доразвиват закона, което е недопустимо.

През четиригодишния период на действие на Закона за водите не са изпълнени разпоредбите, регламентиращи намаляване на капитала на търговски дружества и актуването на обекти като публична собственост, предоставянето на информация от други държавни органи и общини за изграждането на информационната система за управление на водите. Не е създадена националната система за мониторинг на водите, поради което липсва своевременна и достоверна информация както за водните ресурси на територията на страната, така и за тяхното качество, което прави практически невъзможно съставянето на водния баланс, като основа за управлението на водите по отделните поречия и на страната като цяло. Не са регламентирани критериите за използване на повърхностните води и водни обекти и обвързването им с обществените интереси на практика остава с пожелателен характер.

Приетата Тарифа за таксите за водоползване и/или разрешено ползване на водни обекти, поради определения символичен размер на таксите, не играе ролята на икономически регулатор на управлението, рационалното, ефективно и комплексно използване на водите и опазването им от замърсяване.

Съществуващата колизия между Закона за водите и Закона за подземните богатства, по отношение добива на инертни материали (пясък и баластра) от речни русла и подземни водни обекти, не е премахната.

След влизане в сила на Закона за водите са приети други закони, които:

- дават нова дефиниция на понятия, използвани в Закона за водите, което по същество променя смисъла, който е вложен в тях;
- уреждат по нов начин въпроси на собствеността, като блокират приложението на разпоредби от Закона за водите, свързани с управлението на водите;
- уреждат по друг начин водностопански дейности, които по принцип са част от предмета на Закона за водите.

Директивите на Европейския съюз се пренасят в буквален смисъл, без да се съобразяват със специфичните особености на страната и техния препоръчителен характер.

До 2002 г. чрез Закона за държавния бюджет не беше предвидено адекватното финансово осигуряване, както за създаване на басейновите органи за управление на водите, така и за реалното прилагане на Закона и ефективното постигане на неговите цели.

2.2. Изводи

- Съществува нехомогенност и противоречивост на законодателството в областта на водите.
- Съществуват противоречия от нормативна гледна точка между дейностите водещи цялостно подобряване на управлението на водите с водностопанските дейности и от там несъобразяване с обществените интереси.
- Преговорите за членство в Европейския съюз и необходимостта управлението на водите и на водностопанските дейности, както и предоставянето на водни услуги, да отговори на изискванията на ЕС е предизвикателство пред законодателството на страната.
- Ефективно използване на ограничените природни ресурси при сегашното ниво на развитие на техниката и технологиите, както и при реално съществуващите икономически условия и при тенденция за изменение на глобалния климат налагат предприемането на законодателни мерки в това отношение.
- Ясно и точно определяне на собствеността върху водите, водните обекти, водностопанските системи и съоръжения е отправна точка за ефективното управление и развитие на водния сектор.
- Действащият Закон за водите следва да се съобрази с новите моменти от Рамковата директива за водите.
- Нормативно регламентиране на принципа за пълна възвращаемост на разходите за водни услуги (разходите за ресурса, за околна среда и разходите за експлоатация на инфраструктурните обекти) чрез крайната цена, заплащана от потребителя следва да се реализира поетапно, и да е съобразен със социално-икономическите условия в страната, като окончателно адекватните цени за услугите да бъдат определени с актуализираните планове за управление на речните басейни към 2015 г.

3. Участие на обществеността в процеса на вземането на решения

3.1. Състояние

Съгласно Закона за водите цялата информация, свързана с водите и тяхното управление и използване, е публична и се предоставя по реда на Закона за достъп до обществената информация и Глава втора от ЗООС.

Регламентирано е участието на обществеността по време на вземането на решения в процедурите по разрешителния режим по Закона за водите, като още в началото на процедурата искането за водоползване и/или ползване на воден обект се обнародва и всички заинтересувани лица могат да поискат същото или аналогично разрешително, да възразят срещу издаването на разрешителното, да предложат условия, при които да бъде дадено разрешителното, с оглед гарантиране на лични или обществени интереси. Обнародването в “Държавен вестник” дава гаранции за максимална публичност и участие на широк кръг от заинтересовани лица.

Съгласно предвидената в Закона за водите процедура за изготвянето на ПУРБ, обществеността се включва още в най-ранния етап от тяхното изготвяне – Зданията за изпълнителя.

Публичните медийни и обществени дискусии дават възможност обществеността да бъде осведомена, да се формулира обществено мнение, което да упражни своята тежест при вземането на решения.

Едновременно с това, поради факта, че водата е жизнено необходим продукт, информирането и формирането на общественото мнение трябва да се планира и води целенасочено.

Все още както и в други сфери, свързани с участието на обществеността при вземането на решения свързани с околната среда, не се наблюдава активно включване на големи групи от населението в процеса на публични обсъждания свързани с развитието на водния сектор.

Поради характера на собствеността и управлението на активите от ВиК дружествата не е намерен механизъм за участие на представителните органи на местната власт във формирането на политики, свързани с инвестициите в сектора и определянето на цените на водата.

3.2. Изводи

- Законова е регламентирано участието на обществеността по време на вземането на решения в процедурите по разрешителния режим и изготвянето на плановете за управление на речните басейни.
- Предвидените в действащия Закон за водите процеси на информиране на обществеността при разработване на плановете за управление на речните басейни по същество се различава от изискванията на Рамковата директива за водите.
- Активността на гражданите и неправителствените организации е недостатъчна при законоустановените възможности за изразяване и отчитане на обществения интерес.
- Местните власти не са център за формиране на инвестиционни политики и политики в областта на ценообразуването от гледна точка интересите на населението.

4. Международно сътрудничество

4.1. Състояние

Двустранни международни договори на Република България, свързани с използването и опазването на трансграничните реки са:

- 1964, 9 юли, подписана в Атина – Спогодба между НР България и Кралство Гърция за сътрудничество при използване на водите на реките, които протичат през териториите на двете страни. В сила от 09.07.1964 год. Ратифицирана с указ № 397/30.07.1964 г., ДВ, бр. 87/1964 г. Текст – ДВ, бр. 87/1964 г.
- 1971, 12 юли, подписана в София – Спогодба между правителството на НР България и правителството на Кралство Гърция за създаване на българо-гръцка комисия за сътрудничество между двете страни в областта на електроенергетиката и използването на водите на реките, протичащи през териториите им. В сила от 12.07.1971 г. Одобрена с разпореждане на МС № 56/15.02.1972 г.
- 1995, 22 декември, подписана в София - Спогодба между правителството на Република България и правителството на република Гърция за използване водите на река Места. В сила от 19.09.1996 г. ратифицирана със закон, приет от НС на 25.04.1996 г., ДВ, бр. 37/1996 г. обн. ДВ, бр. 85/1996 г.
Създадена Постоянна българо-гръцка комисия по водно стопанство – 28.01.1997 г. Водеща институция МОСВ. Представител в нея на МВНР – Дирекция “Европа-1”, представители в общия управляващ комитет по проекта по линия на ФАР-ТГС “Интегрирано управление на водите на река Места”, водеща институция е МОСВ. Поет ангажимент с горната спогодба за подаване в продължение на 35 години на 29 % от общия среден естествен многогодишен отток, изчислен по данни за периода 1935 – 1970 г. и равняващ се на 1,5 млрд. куб. метра.
- 1998, 10 ноември, подписано в Букурещ – Споразумение между Министерството на транспорта на Република България и Министерството на транспорта на Румъния за превоз на моторни превозни средства и на пътници с кораби между граничните пунктове по българо-румънския участък на река Дунав. В сила от 25.01.2000 г. С влизане в сила на Споразумението се прекратява действието на Спогодбата за организиране на автомобилна фериботна връзка от 26.05.1983 г.
- 2000, 27 март, подписана в Букурещ – Декларация между правителството на Република България и правителството на Румъния за изграждането на мост на р. Дунав при Видин-Калафат
- 2000, 5 юни, подписано в Букурещ – Споразумение между правителството на Република България и правителството на Румъния за техническите, финансовите, правните и организационните въпроси, свързани с изграждането на нов граничен комбиниран (пътен и железопътен) мост между двете страни на река Дунав. В сила от 06.04.2001 г. ратифицирано със закон на НС от 28.09.2000 г., ДВ, бр. 83/10.10.2000 г. Текст ДВ, бр. 45/11.05.2001 г.
- 1968, 23 октомври, подписана в Истанбул – Спогодба между НР България и Република Турция за сътрудничество при използване водите на реките, протичащи през територията на двете страни. В сила от 26.10.1970 г.

- Ратифицирана с Указ № 958/28.11.1968 г., ДВ, бр. 94/1968 г. Текст – сб. Договори на ООН, т. 807, с. 117, № 11513
- 1997, 4 декември, подписано в София - Споразумение между Република България и Република Турция за определяне границата в района на устието на река Резовска/Мутлудере и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море. В сила от 4.11.1998 г. ратифицирана със закон, приет от НС на 24.06.1998 г., ДВ, бр. 79/1998 г.
 - 1958, 4 април, подписано в София – Споразумение по водостопанските въпроси между правителството на Народна република България и правителството на Федеративна народна република Югославия. В сила от 29.12.1959 г. Ратифицирано с Указ № 390/18.08.1959 г., в. Известия, бр. 68/1959 г. Текст - сб. договори на ООН, т. 367, с. 89, № 5228/Устав на Българо-Югославската комисия по водно стопанство/
 - 1961, 14 декември, подписано в Белград – Споразумение за частично изменение на граничната линия по река Тимок между Народна република България и Федеративна народна република Югославия. В сила от 11.11.1963 г. Ратифицирано с Решение на ПрНС от 25.12.1962 г., ДВ, бр. 1/1963 г.
 - 1962, 23 януари, подписана в Белград – Спогодба между правителството на Народна република България и правителството на Федеративна народна република Югославия за рибарство в граничните води. В сила от 1.06.1962 г.
 - 1964, 9 юли - Спогодба за уреждането на висящите финансови въпроси и развитие на икономическото сътрудничество между НР България и Кралство Гърция. България се задължава за срок от 60 години да доставя регулирана вода от река Арда в обем 186 милиона куб. метра годишно. Съществува смесена комисия по по-горния въпрос, като МВНР не участва в нея. Водеща институция е НЕК.
 - 1964, 9 юли - Спогодба между НР България и Кралство Гърция за сътрудничество при използване на водите на реките, които протичат през териториите на двете страни. Покрива принципно и въпросите, свързани с река Струма. Няма поети ангажименти.

Двустранни споразумения, свързани със сътрудничество в областта на опазване на околната среда са:

- Споразумение между Министерство на околната среда и водите на Република България и Федералното министерство за селско и горско стопанство, околна среда и управление на водите на Република Австрия за сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 05.04.2002 г., неограничен
- Глобален доверителен еко-фонд - Споразумение за подпомагане (Проект за възстановяване и намаляване на замърсяването във влажните зони) между Република България и Международната банка за възстановяване и развитие, 20.06.2002 г., неограничен
- Споразумение между Министерство на околната среда и водите на Република България и Министерство на околната среда, градоустройството и обществените строежи на Гърция за сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 01.11.2002 г., неограничен
- Споразумение между Министерство на околната среда и водите на Република България и Министерство на околната среда на Република Македония за

- сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 09.06.2000 г., неограничен
- Конвенция между правителството на Република България и правителството на Румъния за сътрудничество в областта на опазването на околната среда, 09.12.1991 г., неограничен
 - Споразумение за сътрудничество в областта на опазване на околната среда между Министерството на околната среда на Република България и Министерството на околната среда на Словашката република, 23.10.1995 г., неограничен
 - Протокол между Министерство на околната среда на Република България и Министерство на околната среда на Република Сърбия за сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 15.11.1996 г., неограничен
 - Споразумение между Министерството на околната среда и водите на Република България и Министерството на околната среда и природните ресурси на Украйна за сътрудничество в областта на опазването на околната среда и рационално използване на природните ресурси, 30.01.2003 г., неограничен
 - Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Унгария за сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 18.05.2001 г., неограничен
 - Спогодба между Правителството на Република България и Правителството на Федерална република Германия за сътрудничество в областта на опазване на околната среда, 11.06.1993 г., неограничен
 - Споразумение за сътрудничество в областта на опазване на околната среда между Министерството на околната среда и водите на Република България и Министерството на околната среда на Чешката република, 14.11.2000 г., неограничен

Сключени са и редица многостранни международни договори, които косвено касаят водите:

- Конвенция за режима на корабоплаването по Дунава. Подписана в Белград на 18.08.1948 г. Депозитар – Югославия. В сила от 11.05.1949 г. Ратифицирана с Указ на ВНС № 11/1949 г. В сила за България от 18.05.1949 г. *Текст – ДВ, бр. 112/1949 г.*
- Допълнителен протокол от 26.03.1998 г. към Конвенцията за режима на корабоплаването по р. Дунав от 18.08.1948 г. и Протокол във връзка с подписването на Допълнителния протокол, Подписани в Будапеща на 26.03.1998 г. Депозитар – Югославия. В сила от 1.04.1999 г. Ратифицирана със Закон на НС от 17.02.1999 г., ДВ бр. 18/1999 г. В сила за България от 01.04.1999 г. *Текст – ДВ, бр. 92/1999 г.*
- Конвенцията за привилегиите и имунитетите на Дунавската комисия. Подписана в Будапеща на 15.05.1963 г. Депозитар – Дунавската комисия. В сила от 28.01.1964 г. Ратифицирана с Указ № 673/28.09.1963 г., ДВ бр. 77/1963 г. В сила за България от 28.01.1964 г. *Текст – ДВ, бр. 13/1998 г.*
- Конвенцията за сътрудничество при опазване и устойчиво използване на река Дунав. Подписана в София на 29.06.1964 г. Депозитар – Румъния. В сила от

22.10.1998 г. Ратифицирана с Указ на НС на 24.03.1999 г., ДВ бр. 30/1999 г. В сила за Република България - 02.08.1999 г. *Текст – ДВ, бр. 49/2002 г.*

- Конвенцията за окончателния статут на р. Дунав. Подписана в Париж на 23.07.1921 г. Депозитар – Франция. В сила от 1.10.1922 г. Ратификационен документ депозиран на 30.06.1922 г. В сила за Република България - 02.08.1999 г. *Текст – ДВ, бр. 3/1923 г., сб. договори на ОН, т. 26, с. 174, № 647.* Конвенцията е действаща само в отношенията с държавите, страни по нея, които не са страни по Конвенцията от 1948 г.(1)

Изпълнение на споразуменията за граничните реки – Резовска и Тимок – уточняване на границите:

Изпълнение на Споразумението между Р България и Турция за определяне на границата в района на устието на р. Резовска и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море.

В изпълнение на чл. 2 от Приложение 1 на Споразумението между България и Турция за определяне на границата в района на устието на Резовска река и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море, подписано в София на 4 декември 1997 год. до момента между двете страни са проведени два кръга експертни преговори /18-19 октомври 1999 г. в Истанбул и 25-26 септември 2000 г. в София/

Съгласно горепосочените разпоредби двете страни имат задължение да създадат условия за свободно оттичане на водите на реките в залива, за да се избегне заливането на площите, прилежащи към речните басейни. В споразумението са фиксирани основните параметри, при които се осигурява свободно оттичане на реките – широчина на реката 30 м, която трябва да се постигне след разчистването при кота +/- 3 м/.

На последния кръг от преговори /септември 2000 г. в София/ за изготвянето на съвместен инженерен проект за разчистването на устието на река Резовска в изпълнение на Споразумението за определяне на границите в района на устието ѝ и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море, българската страна предложи вариант за практическа реализация на очертаните от Споразумението параметри за разчистване на устието на реката и очаква покана от турските си колеги за поредния кръг от експертни разговори, домакин на които следва да бъде Република Турция.

Споразумението за частично изменение на граничната линия по река Тимок между Народна Република България и Федеративна Народна Република Югославия

Споразумението е подписано в Белград на 14 декември 1961 г., като в съответствие с член 10 от него то е било ратифицирано от българския парламент и е влязло в сила на 11.11.1963 г. Към настоящия момент между двете страни действа двустранен международен договор, ратифициран от парламентите на двете държави и пораждащ валидни международно правни права и задължения за страните. Следва да се отбележи, че двете страни констатираха на срещата на Смесената комисия за обновяване и обозначаване на държавната граница, 1-3 юли в Белград, че задълженията предвиждащи извършването на строително-корекционни работи по течението на реката, не са изпълнени нито от едната от двете страни. Независимо от това, в отношенията между двете страни действа Споразумението от 1961 г. и в съответствие с чл. 1 от него прохождението на границата е определена в проект 2б, който е неразделна част от него.

Разпоредбата на чл.5, ал.3 от Споразумението предвижда, че окончателното преместване на държавната граница ще се счита за извършено след цялостното завършване на корекцията на река Тимок, но понятието преместване следва да се

разбира като обозначаване и извършване на строително-корекционни работи, а не като определяне на държавната граница.

Ангажиментите на двете страни по Споразумението за частично изменение на граничната линия по река Тимок от 1961 год. бяха препотвърдени в чл. 21, параграф 2 на подписаната на 12 ноември 2003 год. в Белград Конвенция между Правителството на Република България и съвета на министрите на Сърбия и Черна гора за обновяване, обозначаване и поддържане на граничната линия и граничните знаци по общата държавна граница.

В момента от българска страна тече процедура по ратифицирането на Конвенцията.

С приемането на Рамковата директива за водите управлението на водните ресурси придобива ясни международни измерения. Това е една от областите, в която европейските интеграционни процеси в рамките на големите трансгранични речни басейни, като Дунав, Рейн, на практика изпреварват фактическото членство на страните от ЦИЕ в Европейския съюз. От друга страна, прилагането на басейновия подход в международен аспект отрежда на европейските страни водещо място в устойчивото управление и използване на водите за постигане на Целите на ООН на хилядолетието.

- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международни езера /Хелзинки, 1992 г./ - подписана през 1992 г. и ретифицирана през 2003 г.
- Протокол “Вода и здраве“ към Конвенцията от Хелзинки – подписан през 1999 г. Предстои ратификация.
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване – подписана и ратифицирана през 1992 г. В сила за РБългария от 1994 г. ; и протоколите към нея
- Изпълнение на Споразумението между РБългария и Турция за определяне на границата в района на устието на р. Резовска и разграничаване на морските пространства между двете държави в Черно море.
- Споразумение за частично изменение на граничната линия по река Тимок между Народна Република България и Федеративна Народна Република Югославия. Подписано в Белград на 14 декември 1961 г., като в съответствие с член 10 от него то е било ратифицирано от българския парламент и е влязло в сила на 11.11.1963 г.

Извършена е подготовка за създаване на органите на басейново управление:

- Със Сърбия - Трансграничните води между България и Сърбия са на реките Нишава, Тимок, Драговищица и Ерма, които са към Дунавския район за басейново управление. От сръбска страна партньор е Министерството на околната среда, но няма орган, съответстващ на българската басейнова дирекция. Досега по отношение на Сърбия не са правени стъпки, но и от сръбска страна има проявен интерес към подобна дейност и в бъдеще ще има такава. България, като страна намираща се на долното течение, е по-заинтересована.
- С Гърция - Съществува смесена комисия за река Арда, като МВнР не участва в нея. Водеща институция е НЕК. Съгласно спогодбата за използване на водите на река Места е формирана постоянна българо-гръцка комисия по водно стопанство. Водеща институция е МОСВ. Представител в нея на МВнР е Дирекция “Европа 1”. Представители в общия управляващ комитет по проекта по линия на ФАР-ТГС “Интегрирано управление на водите на река

Места”, водеща институция МОСВ, са представители на Дирекция “Европа-1”.

- С Румъния – в Румъния компетентен орган е администрацията “Апеле Романе”; изготвя се двустранно споразумение за сътрудничество в областта на управлението на водите.
- С Турция – от турска страна все още не са създадени органи, съответстващи на съществуващите в България басейнови дирекции.

4.2. Изводи

Анализа на отделните споразумения показва че:

- Република България е страна по глобални, регионални и двустранни договорености в областта на управлението на водите.
- Извършена е подготовка за създаване на органите на басейново управление.
- Висока оценка е дадена за изпълнението на международните ангажименти на РБългария по горепосочените конвенции, както и конструктивният принос на българските представители в работните и помощните органи на Конвенциите от чуждестранните ни партньори.
- Налице са многобройни междуправителствени споразумения със съседните страни, несъобразени с европейските принципи за басейново управление на трансграничните води.
- Действието на българо-гръцката комисия за управление на водите на р.Места е неефективно.
- Министерство на енергетиката е институцията която преговаря за водния оток в съседни държави.
- Липса на адекватна двустранна правно-нормативна база в областта на управлението на водите със съседните страни. Съществуващата уредба се нуждае от преразглеждане и актуализиране, с цел:
 - осигуряване на механизмите за управлението на водите на басейнов принцип, предвидени в Рамковата директива по водите
 - изпълнение на ангажиментите по многостранни международни договорености, като Конвенцията за опазване и използване на трансграничните водни течения и международни езера
 - по-добра защита на националните интереси по отношение на съхранение на водата като ресурс и на свързаните с нея екосистеми, включително екосистемата на Черно море
 - създаване на условия за интегриране на политиката в областта на управлението на водите в другите секторни политики
 - улесняване на достъпа на всички заинтересовани групи до информация и на участието на обществеността във взимането на решения.
- Необходимост от по-нататъшно институционално укрепване на администрацията и изграждане на капацитет за работа с други национални органи за управление на водите в рамките на международните речни басейни, част от които е и България, в това число чрез създаване на смесени двустранни комисии за управление на водите.

5. Финансиране на дейностите във водния сектор

5.1. Състояние

През 2000 г. е направена оценка на необходимите средства за постигане на съответствие с изискванията на европейското законодателство в областта на околната среда, която е осъвременена през 2003 г. по време на подготовката на Прилагащите програми за директивите на ЕС, за които България договори отлагателни периоди за прилагане, включително тези в областта на водите. Резултатите показват, че за постигане на съответствие до 2015 г. България трябва да инвестира 219 мил.евро/год. в областта на водите, а в случай че целим постигане на съответствие до 2020 г. – по 182 мил. евро/год.

Като потенциалните финансови източници за инвестиции в областта на водите са определени:

- Държавен бюджет
- Общински бюджети
- Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС)
- Фондове на ЕС
- Международни финансови институции
- Частни инвестиции
- Средства от търговски дружества предоставящи услуги на населението и бизнеса.

Анализът на направените разходи за води през последните 4 години показва ясна тенденция за намаляване на относителния дял на средствата, отпускани от ДБ за финансиране на екологични проекти /приложение №6 към Закона за ДБ/. С въвеждането на принципа за пълно възстановяване на разходите за водни услуги този източник на инвестиции няма да загуби своето значение. През наблюдавания период се запазва относителният дял на разходите, направени от общините за решаване на проблеми в областта на водоснабдяването и канализацията, но трябва да се отчете, че общинските средства са насочвани предимно за рехабилитация и дострояване на водоснабдителната мрежа. Традиционно висок е относителният дял на средствата от НФООС, сега ПУДООС за води – през последните 4 години той се движи между 40% и 50% от общите разходи на ПУДООС.

Поради известно забавяне на процеса на усвояване на средства през изминалия период е незначителен дела на средства от предприсъдинителните финансови инструменти на ЕС – ФАР и ИСПА. През следващите години обаче се очаква това забавяне на бъде компенсирано тъй като в периода 2000–2003 г. са представени и одобрени за финансиране от ЕС проекти от областта на водите на обща стойност надвишаваща 270 милиона евро. С приемането на страната ни за член на ЕС България се очаква че средствата от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС ще са няколкократно по големи.

На 10 февруари 2004 г. Европейската комисия одобри предложението за бюджета на Европейския съюз за периода 2007–2013 г. Във финансовата рамка е заложена възможността страни членки или региони от тях, с брутен вътрешен продукт на глава от населението по нисък от 75% от средния за общността БВП да могат да ползват

средства от Структурните фондове. За Кохезионния фонд границата е БВП на глава от населението по-нисък от 90% от средния за Общността.

Анализът на темповете на растеж в България и прогнозите за периода до 2015 г. показва, че България ще може да използва средства от тези фондове за проекти, разположени на цялата територия на страната до края на периода.

В съответствие с правилата на ЕС за реализация на проекти от областта на водите, средства ще могат да се използват от Кохезионния фонд – сектор околна среда и от Европейския фонд за регионално развитие.

Предварителната експертна оценка показва, че България ще може да разчита на около 250 милиона евро годишно за проекти от областта на околната среда. Приоритетите на ЕС ще са насочени към:

- Третиране на отпадъчни води
- Водоснабдяване
- Третиране на отпадъци
- Опазване и възстановяване на природата
- Инвестиции в екологични проекти от областта на енергийната ефективност и използването на възобновяеми енергийни източници.

Анализът на данни за изразходваните средства от Кохезионния фонд за околна среда от страните членки на ЕС /Испания, Гърция, Португалия и Ирландия/ показва, че средно около 28% от средствата за екологични проекти се насочват към такива от областта на водоснабдяването, а около 45% – към проекти от областта на третирането на отпадъчни води. За България това би означавало около 70 милиона евро годишно инвестиции за решаване на проблеми от областта на водоснабдяването и 112 милиона за събиране и третиране на отпадъчни води. Следва да се отбележи, че за периода 2007-2009 г. средствата които ще бъдат отпуснати от Кохезионния фонд представляват 38% от общата финансова помощ за същия период, от които 50% трябва да бъдат отпуснати за околната среда.

Необходимо е да се подчертае, че независимо от консервативната финансова политика на българското правителство по отношение на използването на заеми от международни финансови институции за реализация на екологични проекти, значението на този потенциален финансов източник ще придобива все по-голямо значение, поради ясно изказаното становище на Европейската комисия, че България не би могла да осигури необходимото съ-финансиране за проекти, получили финансова подкрепа от фондове на ЕС без съдействието на международни финансови институции.

Не трябва да се пренебрегва и значението на потенциалните частни инвестиции в областта на водния сектор, привлечени чрез концесии и дългосрочни договори за управление на водоснабдителни и канализационни системи.

При окончателното остойностяване на необходимите разходи трябва да се вземат предвид и следните обстоятелства:

- След приемането на страната ни за член на ЕС остойностяването на необходимите разходи за инвестиции ще се извършва на база на средни цени на съответните работи за общността.

- След 2007 г. страната ни ще продължи да бъде в условия на валутен борд.

5.2. Изводи

- Нараства делът на средствата от БВП, изразходвани за управление и развитие на водния сектор.
- Създадени са възможности за финансиране на проекти, свързани с водния сектор от ПУДООС чрез реинвестиране на събраните такси за водоползване и ползване на водните ресурси.
- Привличане на сериозен финансов ресурс от външни донори за реализация на политиката за ефективно, рационално и пестеливо използване на водните ресурси и опазване и подобряване на качеството им.
- Фактическа невъзможност България да покрие разходите по присъединяването към ЕС в областта на водния сектор без получаването на външно финансиране.
- Липса на ясно регламентиране на икономическия регулатор във водния сектор, осигуряващ пълна възвращаемост на разходите за водната услуга, включително разходите за ресурса и околната среда и използването му за достигане на екологичните цели.
- Тежестта на разходите, свързани с предоставянето на водните услуги, върху домакинските бюджети е по възможностите на българските домакинства с изключение на социално слабите домакинства.
- Липсва капацитет за изготвяне на достатъчно добри проекти на национално и общинско равнище, които да отговарят на приоритетите на страната и на критериите за максимална ефективност при разходването на средствата от вътрешните и външните източници.
- Тежко състояние на общинските бюджети и липса на възможности у общините сами да финансират проекти във водния сектор.
- Съществуването на редица пропуски в нормативната уредба и административната практика, водещи до противоречие на интересите на различните отрасли на водния сектор в разходването на средствата от различни източници.
- Недостатъчен финансов ресурс за решаване на проблемите, свързани със запазване на водните ресурси, с преодоляване на кризите в питейно-битовото водоснабдяване в много населени места в страната и с осигуряване на вода за напояване.
- Недостатъчно ефективна политика по отношение на определянето и събирането на таксите, свързани с ползването и опазването на водите от граждани и стопански субекти.

III. АНАЛИЗ НА ОТРАСЛИТЕ И ЕЛЕМЕНТИТЕ ВЪВ ВОДНИЯ СЕКТОР

1. Водоснабдяване и канализация

1.1. Състояние

Процесите на развитие на отрасъла ВиК в последните години изостават от развитието на отраслите, предоставящи подобни услуги в другите европейски страни. Все още не са окончателно решени основни проблеми, свързани със собствеността на активите на инфраструктурата, моделите за управлението на услугите и пътищата за развитието на отрасъла. Въпреки многобройните дискусии по тези проблеми, все още няма ясно формулирана политика за развитието и управлението на отрасъла, както и необходимата нормативна рамка, определяща основните правила и принципи на това развитие. Критериите за качество на тези услуги в европейските страни, залегнали в директивите на Европейския съюз, са изключително високи. Предстоящото членство на нашата страна в Европейската общност и задълженията, които тя поема в преговорния процес ни задължават в кратки срокове да постигнем съществен напредък в тази област.

Състояние на инфраструктурата

Само около 8-10% от използваемите водни ресурси на страната се използват за водоснабдяването на населените места с вода за питейно-битови цели.

В по-голямата част от населените места в страната има изградени централни водоснабдителни системи. Броят на водоснабдените населени места е 5 031 или 84,6%.

По процент на населението в селища с централно водоснабдяване България е на челно място в Европа - 98,6%.

Следва да се отбележи, че както процентът на водоснабдените населени места, така и процентът на водоснабдено население е по-висок, тъй като на много места населението по собствена инициатива или с подкрепата на общините са изградили водоснабдителни системи, които обаче не са включени в активите на ВиК дружествата. По този начин това население не заплаща за ползваната вода, но едновременно с това и не се полагат необходимите усилия за гарантиране на покриване на нуждите от достатъчно количество и качество на подаваните води.

В месеците на маловодие голям брой селища с изградени водоснабдителни системи (както в състава на ВиК дружествата, така и извън тях), към които няма изградени водосборници регулиращи водните обеми, се сблъскват с ограничение във водоснабдяването и не получават вода през цялото денонощие. В зависимост от влажността на годината и състоянието на водоизточниците с режим на водоснабдяване през летните месеци са от 10 до 25% от жителите на страната.

По данни от статистиката за периода от 1980 г. до 2001 г. се наблюдава трайна тенденция към намаляване на общото подадено количество вода за питейно-битови цели от 1 563 913 000 м³ на 1 141 162 000 м³ през 2001 г. Полезно използваната вода за същия период намалява от 1 327 898 000 м³ на 444 469 000 м³, т.е. относителният дял на полезно използваната вода намалява от 84,90 на 38,95%.

По-голямата част от съществуващите ВиК системи са изградени в периода 1945–1980 г. Общата дължина на водопроводната мрежа в България е 70 620 км, от които 51 771 км - от етернитови тръби, останалите са стоманени, чугунени, полиетиленови, PVC и др. За

водоснабдяване на населените места се ползват 15 язовира, за подаване на вода към населените места са изградени 3560 помпени станции с общ капацитет 768 219 000 м³, 6 087 водоеми с общ обем 2 613 735 м³, други съоръжения като шахти, спирателни кранове, водомерни устройства и други.

Подаваната вода за водоснабдяване се добива от повърхностни течащи води - 80 096 000 м³ или 7,02%; повърхностни води чрез язовири - 517 550 000 м³ или 45,35%; подземни водоизточници - 543 516 000 м³ или 47,63%.

Подобряване на качеството на водите до изискванията за питейни цели се осъществява чрез изградените 42 пречиствателни станции за питейни води. Те имат обща производителност 480 505 хил.м³/год., което представлява 42,1% от общото подавано във водоснабдителните системи количество вода. Общият разход на електроенергия за пречистване на водите за питейно-битово водоснабдяване е 30 584 хил.квтч/год.

Канализационните системи в населените места осигуряват отвеждането и пречистването на отпадъчните битови, дъждовни и промишлени (след предварително пречистване) води и заустването им в съответния водоприемник. Те имат важно значение за поддържането на благоприятна и здравословна жизнена среда, опазване на водните ресурси от замърсяване и поддържане на екологичното равновесие.

По степен на изграденост на канализационната мрежа в населените места и пречиствателни станции за отпадни води има значително изоставане спрямо развитието на водоснабдителните системи.

Общо за страната ни са изградени 9013 км канализационна мрежа и външни колектори. Изградени са 321 983 броя канализационни отклонения за включване на потребителите и отвеждане на отпадъчните им води.

Броят на населените места с изцяло или частично изградена канализационна мрежа е 277, от които 167 са градове. Делът на канализираните градове е 70,2%, а на селата - 2,1%. Броят на обхванатото с канализационна мрежа население е 3 800 216 жители.

Експлоатационното състояние на изградените канализационни системи не е добро. В част от по-малките селища канализационната мрежа се изгражда по стопански начин, без да се съобразява с нормативните изисквания. Над 20% от изградените канализационни мрежи са физически и морално амортизирани, и се нуждаят от реконструкция, а в някои случаи от цялостна подмяна поради невъзможност да се провеждат отпадъчните води на всички потребители. Неефективното функциониране на канализационните мрежи води до висока инфилтрация и ексфилтрация и замърсяване на водни обекти, както и до аварийни ситуации на наводнения на потребители.

Подобно е състоянието и при пречистването на отпадъчните води. Степента на изграденост на ПСОВ е ниска и това води до замърсяване на подземни и повърхностни водни обекти, нарушаване на екологичните стандарти и влошаване качеството на живот на населението. Към края на 2001г. са изградени и въведени в експлоатация 61 пречиствателни станции за отпадни води. От тях 50 работят с биологично пречистване, а останалите 11 само с механично пречистване на водата. Тези пречиствателни станции обслужват 63 населени места, в които живее 35,7% от населението на страната. Най-голям брой изградени пречиствателни станции има в Черноморския регион – Варненска област – 16, и в Бургаска област – 11. В области като Благоевград, Видин, Кърджали, Ловеч, Русе, Пазарджик, Търговище, Хасково и Ямбол няма изградени пречиствателни станции за отпадни води.

Управление на отрасъл ВиК

Съгласно Закона за водите отделните ведомства, които имат компетенции по водоснабдяване и канализация, са

- Министерът на регионалното развитие и благоустройството провежда цялостната политика по проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителните и канализационни системи в страната. Той представлява държавата в дружествата ВиК с над 50% държавно участие.
- Министерът на околната среда и водите отговаря за управлението на водните ресурси и разпределението им между отделните потребители. Министерът или директорът на басейнова дирекция издават разрешителните за водоползване и за заустване на пречистените води в съответния водоприемник.
- Министерът на здравеопазването отговаря за контрола върху качеството на питейните води.
- Експлоатационната дейност се осъществява от търговските дружества ВиК.

Към 2003 г. цялата инфраструктура за водоснабдяване и канализация на населените места, която е изградена преди 1998 г., е корпоративна собственост на търговските дружества ВиК. Тяхната структура включва 13 държавни ВиК ЕООД – 100% държавна собственост; 16 смесени ВиК ООД – 51% държавна и 49% общинска собственост; и 20 общински ВиК – 100% общинска собственост.

Изградената след 1998 г. ВиК инфраструктура е собственост на общините, на територията на която се намира, съгласно приетите тогава изменения в Закона за общинската собственост. Част от тези системи са актувани, като публична общинска собственост, а по-голямата част се използва без да е предадена за стопанисване и експлоатация.

Дейността на търговските дружества ВиК през последните 5 години показва, че качеството на предоставяните услуги и подобряване на управлението им се определя главно от следните фактори:

- осъществяване на действен контрол от собствениците на капитала за постигане на по-високи нива на обслужване от ВиК дружествата;
- създаване на подходящи системи от стимули или ограничения за дейността на дружествата и на техния мениджмънт с оглед постигане на определени цели;
- наличие на достатъчно водни ресурси в региона;
- технология на добиване и транспортиране на водата до потребителите, както и изграденост на инфраструктурата;
- квалификация на ръководния персонал на дружеството;
- големина на дружеството и брой на потребителите, обуславящи размера на приходите и способността за генериране на финансови ресурси, необходими за поддържане и реконструкция на съществуващата водна инфраструктура.

Общинските фирми ВиК извършват своята дейност на територията на съответната община и са на пряко подчинение на общинските власти. Мащабът на тяхната дейност е много малък, за да се направят основни изводи за управлението им, но основен недостатък при повечето от тях са сравнително малкия брой потребители, които те обслужват – в повечето случаи под приетият за еталон в напредналите страни брой

абонати за ефективно управление на ВиК системите – 50 - 60 хил. жители. Това не позволява те да формират достатъчно приходи с цел възвращаемост на необходимите за съответната инфраструктура инвестиции.

Търговските дружества ВиК с над 50% държавно участие предоставят водоснабдителни услуги в повече от 90% от общините в страната. Анализът на финансово-икономическото състояние на тези дружества показва, че до 2001 г. приходите и разходите нарастват, печалбата намалява след 2000 г., несъбраните вземания и задълженията трайно нарастват. В цените на услугите са включени пълните разходи за експлоатация, като за 2001 г. средната цена на питейната вода с пречистване варира между 0.36 – 1.22 лв., а средната цена на каналната вода с пречистване е от 0.04 – 0.67 лв. за различните дружества в страната.

Основни икономически показатели на държавните ВиК дружества за периода 1998-2002 г. (хил.лв.)

Показател	1998	1999	2000	2001	2002
Приход	182 016	210 500	231 724	254 848	242 042
Разход	173 423	199 369	221 575	249 872	238 404
Счетоводна печалба	8 593	11 131	10 159	4 976	3 638
Балансова печалба	5 342	7 269	6 342	2 135	1 486
Вземания	19 676	28 706	4 333	55 747	63 579
Задължения	20 233	22 788	32 165	48 149	56 076
Заети лица	15 335	15 314	14 849	14 208	13 551
Ср. месечна работна заплата	215	229	286	303	325

За периода 1998-2002 г. основните източници за финансиране във ВиК отрасъла са субсидии от републиканския бюджет, кредити с държавна гаранция, средства, вложени от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) за доизграждане на ВиК системи, както и сключените финансови меморандуми за изграждане на ВиК системи със средства на фондовете на Европейския съюз.

Субсидии от държавния бюджет и кредити с държавни гаранции за 1998-2001 г

Година	Общо	В т.ч.	
		Субсидия от РБ	Кредити с ДГ
1998	15 858 470	15 858 470	
1999	18 621 882	18 621 882	
2000	40 606 037	23 534 495	17 071 542
2001	148 785 769	131 785 175	17 000 594

Средства, отпуснати от ПУДООС през периода 1998-2003 г.

Средства, предоставени за реализация на инвестиционни екологични проекти /в хил. лева/	Година	Средства, предоставени за изграждане на канализационни колектори и ГПСОВ /в хил. лева/	Средства, предоставени за изграждане на канализационни колектори и ГПСОВ / в % /
40 308	1998	13 690	33,96
48 423	1999	27 072	55,91
49 591	2000	22 574	45,52
56 546	2001	19 173	33,91
24 655	2002	12 125	49,18
33 269	2003	17 655	53,07
ОБЩО			
252 792	1998 - 2003	112 289	44,42

Подписани финансови меморандуми за изграждането на ВиК системи от фондове на ЕС до момента

ИСПА мярка	Бюджет съгласно финансов меморандум Евро
2001/BG/16/P/PE/008 “ГПСОВ - Благоевград”	12 580 465
2001/BG/16/P/PE/006 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Пазарджик”	19 110 968
2001/BG/16/P/PE/005 “Канализационна мрежа и районна ГПСОВ – Горна Оряховица”	16 633 945
2002/BG/16/P/PE/009 “Канализационна мрежа и ГПСОВ на кв. Меден рудник в Бургас”	10 206 220
2002/BG/16/P/PE/010 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Търговище”	15 235 915
2002/BG/16/P/PE/011 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Ловеч”	18 396 575
2002/BG/16/P/PE/012 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Монтана”	16 741 237
2002/BG/16/P/PE/0014 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Севлиево”	13 987 623
2002/BG/16/P/PE/015 “Канализационна мрежа и ГПСОВ - Попово”	11 860 433
2002/BG/16/P/PE/013 – “Интегриран проект за доизграждане на водоснабдителната и канализационни системи на гр. Смолян”	24 471 021
2002/BG/16/P/PA/002 – Техническа помощ за подготовка на проект за рехабилитация на ВиК системите в гр. София	1 500 000
2002/BG/16/P/PE/016 – Интегриран проект за доизграждане на водоснабдителната и канализационни системи на гр. Варна	25 432 000
2002/BG/16/P/PE/017 - Интегриран проект за доизграждане на водоснабдителната и канализационни системи на гр. Балчик	21 589 225
2002/BG/16/P/PE/018 - Интегриран проект за доизграждане на водоснабдителната и канализационни системи на гр. Шумен	30 130 000

Включените средства за инвестиции от търговските дружества ВиК значително надвишават размера на годишните амортизационни отчисления за периода 1998-2001 г.

(хил.лв.)

Показател	1998	1999	2000.	2001
Дълготрайни материални активи	318 804	331 623	352 722	397 121
Амортизационни отчисления	14 043	19 379	21 466	25 231
Вложени инвестиции	16 034	22 328	32 465	54 548

Това се дължи основно на факта, че в този период 21 дружества са получили средства по проекта "Воден заем", които са вложени за реализация на доставки и водоснабдителни обекти. Общият размер на тези средства е около 36 милиона щ.долари. Въпреки това размерът на инвестициите за този период е недостатъчен за развитието и обновяването на отрасъла ВиК.

Обобщената писмена справка, изискана от МОСВ и попълнена от ВиК дружествата относно загубите на вода във водоснабдителните системи показва, че вложените инвестиции за периода 1998–2002 г. не са способствали за намаляване на процента на загубите на вода във водоснабдителните системи, експлоатирани от различните ВиК дружества в страната. За периода 1998–2001 г. общо вложените инвестиции (субсидии от републиканския бюджет и кредити с държавна гаранция) са в размер на 223 872 хил. лв. Необходимите инвестиции, съгласно приетата от Министерски съвет Програма за мерки в условията на тенденция към засушаване, включват общо необходимите инвестиции за реконструкция на водопроводната мрежа за дружествата - тръби и водопроводни отклонения - в размер на 3 378 306 хил.лв. Няма анализ (техничико-икономически одит) за състоянието на ВиК системите в България, приключил с предложения за технико-икономическо решаване на проблемите в сектора. Не са приложени данни за ефекта върху състоянието на ВиК дружествата, усвоили средства от Световната банка. Управлението на търговските дружества се извършва при липса на национална стратегия за развитие на отрасъла водоснабдяване и канализация и без ясни и конкретни цели, които да подобрят ефективността на работата и качеството на водните услуги. Едва в 2001 г. търговските дружества с държавно участие за първи път са разработили свои бизнес програми, за резултатите от изпълнението на които липсва информация. Последното не дава възможност основните проблеми в отрасъла да бъдат мотивирани и доказателствено определени с отчитане на резултатите от дружествата, след което да се набележат мерки и срокове за тяхното преодоляване.

В страната съществуват ВиК дружества, финансовият анализ на които показва, че те на практика са фалирали. В същото време в техните активи са включени водни обекти и водостопански съоръжения и системи, които са от решаващо значение за осигуряването на вода за населението и бизнеса. При съществуващата правна рамка, а в някои от случаите дружествата са обявени в ликвидация, това означава тези активи да бъдат продадени, за да се удовлетворят исканията на кредиторите, което би създавало изключителни правни проблеми по отношение обслужването на населението с вода.

Правната рамка, регламентираща дейността водоснабдяване и канализация, включва многобройни и различни по ранг нормативни актове. Особено място по йерархия сред тях заема Конституцията. Въз основа на нейните разпоредби се гарантира на всички граждани и юридически лица свободна стопанска инициатива, предотвратява се злоупотребата с монополизма, нелоялната конкуренция и защита на потребителите.

Многобройни закони и подзаконови нормативни актове уреждат отделни елементи от правната рамка, необходима за функционирането на отрасъла ВиК. Основните закони, имащи значение за дейността, са:

- Закон за водите - регламентира собствеността на водите и собствеността на водостопанските системи и съоръжения; определя приоритетите при задоволяване на исканията за водоползване, като извежда питейно-битовото водоснабдяване с най-висок приоритет; определя правилата и принципите за управление на водите, в т.ч. басейновия принцип за управление на водите.
- Закон за държавната собственост и Закон за общинската собственост - заедно със Закона за водите формират основни принципи за дефиниране собствеността на ВиК инфраструктурата.

- Закон за концесиите - определя правилата за предоставяне на концесии върху активите и дейността по водоснабдяване и канализация.
- Закон за обществените поръчки - регламентира дейностите, които търговските дружества ВиК извършват при сключване на договори.
- Закон за корпоративното подоходно облагане и други данъчни закони - определят правилата за данъчното облагане на търговските дружества.
- Закон за устройство на територията - определя основните правила за изграждане и стопанисване на ВиК системите.

Към тези закони съществуват редица подзаконови нормативни актове, които доразвиват и поясняват определените със законите правила.

Направеният анализ показва че правната рамка се нуждае от развитие и допълване с цел подобряване качеството на услугите, предоставяни на населението, както и за да подпомогнат ефективната работа на ВиК дружествата. В това отношение е наложително създаването на нормативна база за подпомагане на социално слабите слоеве на населението за заплащане на консумираната от тях вода.

Макар и да има пожелателни текстове, все още не са създадени условия за ефективно управление на отрасъла чрез прилагане на подход, отчитащ регионалното планиране.

Както поради недобрата правна рамка, така и поради липсата на опит и недобрите сигнали от случаите на прилагане на нови форми на управление в сектора – концесии и други публично частни партньорство, процесите на развитие на отрасъла изостават. Навлизането на частния сектор е слабо, а там където го има, то не отговаря на очакванията за свежи инвестиции и трайно подобряване на качеството на водните услуги.

1.2. Изводи

Направеният анализ за състоянието на отрасъла ВиК дава възможност да се направят следните основни изводи:

- Водните ресурси, формиращи се на територията на страната, като цяло са достатъчни да обезпечат нормалното водоснабдяване на населените места.
- Процесите на развитие на отрасъла ВиК в последните години изостават по отношение привличането на частни инвестиции в него.
- Не са създадени условия за ефективно управление на отрасъла чрез прилагане на подход, отчитащ регионалното планиране.
- Не е въведен интегриран подход при решаване на проблемите.
- Почти пълно покритие на населението с питейно водоснабдяване.
- Преобладаващата част от водоснабдителните системи са морално и физически амортизирани, с висока степен на аварийност, ниска ефективност при експлоатацията им и високи загуби.
- Макар и малко на брой, част от населените места са водоснабдени чрез изграждане на системи, които са извън обхвата на ВиК дружествата.

- Населените места, в които се налага развитие на водоснабдителните системи, са малко на брой и със затихващи функции, като в същото време необходимите средства за доизграждане на водоснабдителни системи са значителни.
- Съществуват голям брой започнати и незавършени обекти, които са финансирани със средства на държавния или общинските бюджети.
- Съществуват голям брой селища с изградени водоснабдителни системи без регулиращи обеми със сезонен и в малко случаи годишно денонощен режим на водоснабдяване.
- Голяма част от изградените канализационни системи на населените места са амортизирани и се нуждаят от реконструкция и разширение.
- Неефективно функциониране на канализационните мрежи, водещо до висока инфилтрация и ексфилтрация и замърсяване на водни обекти, както и аварийни ситуации от наводнения на потребители.
- Ниска степен на изграденост на пречиствателни станции за отпадъчни води, което води до замърсяване на повърхностни и подземни води, нарушаване на екологичните стандарти и влошаване на качеството на живот на населението.
- Не е въведен интегриран подход при управление на ВиК системите и контрол и санкции за решаване на проблемите на ВиК сектора.
- За доставяне до потребителите на вода с питейни качества и в количества, определени с нормите за водоснабдяване, е необходимо значително подобряване управлението на водоснабдителните и канализационните системи.
- Липсват адекватни стимули и санкции за рационално и икономично използване на водите.
- Наличието на многобройни законови и подзаконови нормативни актове, уреждащи отделни елементи от правната рамка необходима за функционирането на отрасъла ВиК, както и някои противоречиви текстове в тях, създават затруднения и двусмислия в тълкуванията по прилагането им.
- Наличието на важни водостопански съоръжения и системи в активите на ВиК дружествата създава предпоставка за нарушаване на обществения интерес, свързан с осигуряване на вода.
- Липса на достатъчно финансови средства за развитие на сектора.
- Липса на координация на инвестиционния процес в отрасъл ВиК, водещо до недостатъчна ефективност на вложените средства.

2. Балнеолечение и профилактика, туризъм, отдих и спорт

2.1. Състояние

България е страна, богата на минерални води. Установени са повече от 200 находища и проявления на минерални вода с температури от 20⁰С до >100⁰С, като са изградени 19 балнеолечебни курорта с национално значение и редица балнеолечебни курорти с местно значение.

Разнообразните геоложки условия, в които минералните води формират своя състав и температура, допринасят за обогатяването им с ценни компоненти - йод, бром, бор,

арсен, флуор, желязо, метасилициева киселина, азот, въглероден диоксид, сероводород, радон и други. Като резултат ресурсът на страната от минерални води предлага широко разнообразие от химичен състав, физични и лечебни качества. Поради това използването на минерални води намира място в сферата на лечебно-профилактичната и възстановителната дейност, в бутилирането на натурални минерални води и производството на напитки на хидроминерална основа, в екологично безконфликтен добив и използване на хидрогеотермална енергия, в добива на ценни елементи, вещества и деривати, за отглеждане на аквакултури, за водоснабдяване на разнообразни обекти с топла вода и за други цели.

Използваните високоефективни лечебни минерални води са въглекисели (“Рупите”, “Михалково”, “Стефан Караджово”, “Сливенски минерални бани”), сулфидни (“Благоевград”, “Кюстендил”, “Сапарева баня”, района на гр. Видин, района на гр. Плевен, района на “Русалка”-Тюленово), содоглауберови (“Меричлери”, Столична община), йодо-бромни (Долна Камчия), желязо-руднични (“Брезник”) и пр.

Със Закона за водите използването на минералните води за лечение и профилактика е прогласено като първи приоритет при предоставяне на права за ползване на минерални води. За това направление на ползване на минералните води са утвърдени преференциални такси за водоползване.

Материалната база на специализираните лечебни заведения и на заведенията за профилактика в курортите е остаряла и не отговаря на съвременните изисквания. Слабият мениджмънт не стимулира развитието на сектора. Финансовата недостъпност за гражданите, поради липса на финансиране на дейността на специализираните заведения от Националната здравно-осигурителна каса, също възпрепятства ефективното и пълноценно използване на минералните води като природно богатство и лечебно-възстановително средство. По отношение на профилактичната дейност, този въпрос е по-добре решен чрез механизмите на субсидиране и чрез по-добрия мениджмънт в заведенията на Националния осигурителен институт.

Налице са и добре замислени, проектирани и изградени обекти за курортна дейност в Северно-черноморската зона и в някои балнеолечебни курорти във вътрешността на страната - к.к. ”Албена”, к.к. ”Златни пясъци”, к.к. ”Св.Св.Константин и Елена”, Баня, Велинград, Сандански, Хисаря и други

Използването на минералните води за балнеопрофилактика, отдих и спорт на населението в градските и крайградските зони за отдих и спорт не отговаря на възможностите.

В същото време туризмът и отдихът са най-бързо развиващите се сектори в страната. Отбелязва се засилен инвестиционна активност и ръст в развитието на сектора.

България разполага с редица водни обекти/басейни както във вътрешността на страната, така и в Черноморската зона, които представляват изключителен интерес по отношение на развитието на туристически дейности, в това число и за екотуризъм. Разработена е подробна стратегия за развитие на екотуризма.

Към настоящия момент инфраструктурата около тези обекти не е достатъчно развита поради липса на финансови средства.

Неудовлетворително остава нивото на използваемост на минералните води за балнеотуризм.

В сравнение с туристическия сектор, спортният сектор изостава в оборудването на плувните басейни с инсталации за рециркулация и пестене на вода. Предлагащите

спортно-анимационни програми за занимания в плувни басейни, особено по Черноморското крайбрежие, не са богати и разнообразни и не съответстват на търсенето на туристите.

Осигуряването на достатъчно и с добро качество вода и на необходимото ниво на системите и съоръженията за отвеждане и пречистване на водите не се характеризира с изпреварващ характер на прогнозиране, планиране и изграждане като предпоставка за необходимото състояние на инфраструктурата, отговарящо на интензивна инвестиционна дейност в курортите и туристическите райони.

2.2. Изводи

- България е страна, богата на минерални води с широко разнообразие от химичен състав, физични и лечебни качества.
- Отбелязва се ръст в развитието на туризма в страната, които се базира на водни ресурси и водни обекти.
- Разработена е подробна стратегия за развитието на екотуризма в България.
- В повечето балнеолечебни курорти с национално значение са изградени и функционират специализирани болници за рехабилитация с основен лечебен фактор минералната вода.
- В балнеолечебните курорти с местно значение са изградени и функционират хигиенно-минерални бани (местни балнеолечебници), които задоволяват нуждите на местното население (населено място, община, регион) от профилактика с минерални води.
- Остаряла и не отговаряща на съвременните изисквания е материалната база на специализираните лечебни заведения за рехабилитация в курортите – сграден фонд, технологично и лечебно оборудване, което не позволява привличането на чуждестранни контингенти.
- Слаб менижмънт на звената, осигуряващи балнеолечение и профилактика.
- Финансова недостъпност за гражданите поради липса на финансиране на дейността на специализираните болници за рехабилитация в курортите от Националната здравно-осигурителна каса – утвърдени са само няколко клинични пътеки.
- Липса на ориентация към използване на високоефективни лечебни минерални води както за балнеолечение, така и в бутилиращата промишленост.
- Широкият спектър от качества на минералните води и съвременни технологии, които позволяват ефективно и рентабилно комплексно усвояване на минералните води.
- Липсата на стратегия за реструктуриране на балнеолечебния отрасъл в страната е пречка за развитието му.
- На ефективното управление и стопанисване на минералните води пречи неизпълнение на Решението на Министерския съвет за намаляване на капитала на търговските дружества “Специализирани болници за рехабилитация” със стойността на водовземните съоръжения, разкриващи минерални води, и предаването им на МОСВ за стопанисване и управление.

- Изграждането на туристическата база, особено в утвърдените курорти, не е съобразено с възможностите на изградената инфраструктура за доставка на питейна вода и за отвеждане и пречистване на отпадъчните води.
- Недостатъчно е развита инфраструктурата около редица водни обекти/басейни във вътрешността на страната, които са атрактивни за развитие на туристически дейности.
- Непълноценно е използването на възможностите за балнеотуризм, свързани с многобройните находища на минерални води със специфични балнео-профилактични свойства.
- Няма разработена стратегия за ефективно използване на минералните води в страната.
- Има недостиг на вода за задоволяване потребностите на увеличаващия се туристически поток в редица райони в страната, атрактивни от гледна точка на туризма.
- Липсват конкретни прогнози за необходимите количества вода в регионите с приоритетно развитие на туризма.
- Липсата на достатъчно средства за развитие на необходимата инфраструктура и за изграждане на пречиствателни станции е пречка за по-интензивно развитие на туризма и отдиха.
- Необходимо е създаване на условия за достъп за ползване на повърхностните, морските и минералните води за спорт и отдих на населението.
- Необходимо е осигуряване на баланс между ръста в туристическия сектор и свързаната с това инфраструктура за водоснабдяване, отвеждането и пречистването на отпадъчните води и осигуряване на добро качество на водите за къпане.
- Необходимо е оптимално използване на водната среда за подобряване на качеството и разнообразяване на туристическия продукт с цел развитие на екотуризма.
- Необходимо е адаптиране на природни водни обекти за превръщането им в цел на екотуризма.
- Необходимо е удължаване на туристическия сезон чрез оптимално използване на минералните води.

3. Селско стопанство

3.1. Състояние

Напояване

България е страна, относително бедна на водни ресурси в сравнение с други страни. Поради южното разположение и топлия климат през летните месеци напояването е много важно условие за продуктивността на земеделието. Към 1989 г. изграденият хидромелиоративен фонд е около 12 млн. дка поливни площи от общо 48 млн. дка обработваема площ в страната.

До 1989 г. напояването е било най-големият консуматор на вода (около 33-35%), което представлява около 4,0 млрд.м³/год. След 1989 г. размерът на реално полетите площи непрекъснато намалява, като през последните години е налице трайна тенденция за използване на по-малко от 10% от технически годните за напояване площи.

Висок е процентът на регулиране на оттока на вътрешните реки – изградени са 168 язовира за напояване и с комплексно предназначение (енергетика, промишлено водоснабдяване, води за рибарници и други консуматори) с общ завирен обем 3,14 млрд.м³, стопанисвани от “Напоителни системи” ЕАД, и 5 броя комплексни язовири с общ завирен обем 1,5 млрд.м³, стопанисвани от ЕП “Язовири и каскади” към НЕК-ЕАД. Съгласно РМС № 512/19.07.2000 година за баланса и предназначението на поливните площи в страната чрез изградените съоръжения се обезпечават с вода за напояване 5376 млн.декара поливни площи, от които 2474 млн.дка с гравитачна доставка на водата и 2902 млн.декара с помпена доставка на водата.

Изграден е голям за мащабите на страната хидромелиоративен фонд, състоящ се от 235 напоителни системи и редица отделни напоителни полета, които обхващат 7,406 млн.дка земеделски земи..

Освен държавен хидромелиоративен фонд, в страната има хидромелиоративни фондове, които са собственост на общините. Това са предимно микроязовири, малки напоителни мрежи и напоителни съоръжения, чието състояние в момента е много лошо.

Техническото състояние на голяма част от хидромелиоративната инфраструктура, включително главни съоръжения (язовири, водохващания, помпени станции), транспортните и разпределителните мрежи е изключително лошо. Липсата на охрана доведе до масово разрушаване и разграбване на цели съоръжения или части от тях, което възпрепятства тяхното нормално функциониране.

По експертни оценки около 40% от националната напоителна мрежа е с ниска ефективност, а 80% от вътрешноканалната мрежа е практически негодна.

Полетите площи през 1999 г. са 304 270 дка, което представлява само 5,7% от годните за напояване площи. Основната причина за ниския процент е икономическата конюнктура в селското стопанство, характеризираща се с ниски изкупни цени и липса на пазари.

Критичното състояние на част от съоръженията в напоителните системи и ниският процент на използваемост на съществуващите напоителни системи са сред основните проблеми в сектора. Не е извършена инвентаризация на част от съществуващата напоителна инфраструктура, изградена от бившите ТКЗС, и състоянието ѝ е неясно.

Очевидно е, че инвестициите в напояването не биха били оправдани за цялата поливна площ в страната, ако това няма да е свързано с нарастване на използването на вода за напояване на по-големи площи от земеделските земи. Следователно е целесъобразно обвързване на инвестиционната стратегия в тази област с общата селскостопанска политика на страната и по региони.

Установеният размер на годните за напояване площи представлява потенциалът, върху който ще се възстановява напояването, без да се извършва строителство на нови поливни площи. Прогнозата за възстановяване на напояването е представена с три варианта:

Годни за напояване площи и варианти за прогнози за нарастването им за периода до 2010 год.

№	Поречие	Годни площи	Вариант		
			Реалистичен	Оптимистичен	Максимален
		ha	ha	ha	ha
1.	Огоста и западно от нея	42 777	1 909	4 403	22 403
2.	Искър	19 120	8 467	18 978	18 978
3.	Струма	38 516	10 479	27 688	34 087
4.	Места	6 006	2 042	5 612	6 006
5.	Вит	27 077	5 515	11 264	24 094
6.	Осъм	9 236	1 878	3 835	8 203
7.	Янтра	45 587	12 257	28 284	37 951
8.	Русенски Лом	50 778	564	2 350	3 295
9.	Марица	130 653	43 346	109 225	109 225
10.	Арда	5 815	530	872	1 745
11.	Добруджански реки	3 551	347	534	534
12.	Провадийска	5 982	600	897	897
13.	Камчия	41 351	1 707	3 3370	14 877
14.	Тунджа	84 439	33 370	74 190	84 439
15.	Южни Черноморски пр.	24 051	1 816	3 674	3 674
Сума за цялата страна		534 929	125 400	296 716	371 981

Реалистичен вариант

С него е оценено възстановяването на напояваните площи в условията на провеждащото се реструктуриране на напоителните системи по отношение на собствеността и управлението. Предвижда се този процес да приключи до 2006 г., в резултат на което напояването ще бъде възстановено върху 125 400 ha. Това са 23,45% от годните за напояване площи, за които е доказано, че са икономически ефективни, въз основа на установената за всяко поречие максимална цена на водата, над която допълнителна печалба от напояването е невъзможно да се получи. Тази цена за различните райони в периода до 2006 г. е между 0,051 и 0,083 лв./m³.

Оптимистичен вариант

Отнася се за периода на прогнозиране до 2010 г. Предполага се, че новите структури на напоителните системи ще се стабилизират и ще подобрят икономическите им показатели. В интегрален вид се представят с максималната цена на водата, над която допълнителна печалба от напояването е невъзможно да се получи. За този период в зависимост от поречието тя е нараснала и е в граници от 0,080 до 0,189. Това е допринесло за нарастване на напояваните площи. Общият им размер за страната се увеличава на 296 716 ha, което е 55,5% от годните за напояване площи.

Максимален вариант

В този вариант са включени и всички потенциално ефективни площи. Това са тази част от годните площи, за които е необходимо едно нарастване на максималната цена на водата, в граници от 0,095 до 0,189 лв./m³, над която допълнителна печалба от напояването е невъзможно да се получи. Въз основа на анализа на макроикономическото развитие на страната е установена възможността да се получат тези цени. В зависимост от поречието това ще се реализира в периода след 2010 г. и най-късно до 2020 г. Размерът на площите на максималния вариант с възстановено напояване е 371 981 ha. Това е 69,5% от годните за напояване площи. Когато се издават разрешителни с по-продължителен срок и когато се разработват водостопанските планове, е необходимо тази площ да се разглежда като потенциален потребител с реален срок на възстановяване.

Направените изследвания и получените резултати за развитие на напоителните системи са съобразени с изискванията за постигане на екологосъобразно и пазарно ефективно поливно земеделие и с реализирането на новите организационно-управленски и финансово-икономически форми, което гарантира възстановяване на напояването в обосновани ефективни мащаби. Всичко това е една обективна основа за изчисляване на водните баланси и за разработка на водостопанските планове.

Животновъдство

Икономическите промени след 1989 г. оказаха драстично влияние върху животновъдния сектор. Основните направления на промяната за периода 1989-1999 г. се изразяват, първо, в драстичното намаляване броя на всички видове животни, и второ, прехвърлянето на собствеността на животните от държавния и кооперативния сектор към частния. Основното производство се извършва от частните стопанства, където са 98,5% от говедата, 99% от кравите, 99% от овцете, 99,9% от козите, 94,6% от свинете, 98% от кокошките-носачки.

Към настоящия момент българското животновъдство се характеризира с липса на изчерпателен списък на животновъдните стопанства, голяма динамика на създаване и ликвидиране на стопанствата, наличие на много на брой дребни стопанства и отглеждане на единични бройки животни за лични нужди.

Липсва достатъчно надеждна информация относно консумацията на вода от сектора.

За 2003 г. нормативно определените количества вода за фермите и преработващите животновъдна продукция предприятия са около 2,6 млн.м³, в т.ч. 2,1 за месопреработка и 0,5 за отглеждане на животните, което представлява 1,8 % от количествата вода за сектор Земеделие (146,6 млн.м³) и 0,169 % от цялото водопотребление за страната - 1537 млрд. м³ (без АЕЦ).

Съществен проблем е формирането на отпадъчни води. Липсва информация за количеството и качеството на образуваните и отведени отпадъчни води от двете дейности – отглеждане на животните и преработваща промишленост. Частични данни за отпадъчните води от преработващата промишленост може да се получат от досега издадените разрешителни за заустване за някои по-големи кланици, млекопреработвателни и месопреработващи предприятия. Общо са издадени 51 разрешителни, от които за ферми 10, за кланици 6, за млекопреработващи 12, за месопреработващи 4, и за други 19. В данните на НСИ за иззетата вода, полезно използвана и получените отпадъчни води по отрасли в раздел Околна среда, част Води за периода от 1998 до 2002 г. животновъдството не е отделено. Данните са за отрасъл Селско, ловно и горско стопанство, като има самостоятелен ред за вода за напояване,

която е голям консуматор. Образованите отпадъчни води за отрасъл селско, ловно, горско и рибно стопанство за 2002 г. са 3,4 млн. куб м при общо количество образувани отпадъчни води за страната 486, 2 млрд. куб. м. Това е относително малък процент - 0,7, но важно обстоятелство е, че част от водите се отделят в рамките на населените места от многобройните малки ферми. Вероятно част от отпадъчните води представляват точков източник. Като се има предвид структурата на животновъдството, по-голямата част от тях ще бъдат още дълго време разсредоточен източник. Данните показват намаляване на образованите отпадъчни води в сектора селско, ловно и горско стопанство за периода 1998-2002 г., като в същото време намаляват и заустваните отпадъчни води директно във водните обекти. От всички зауствани във водни обекти отпадъчни води само около 39% преминават през третиране и около 20% се заустват в обществената канализация, а останалите около 40% без пречистване се заустват във водните обекти.

Използвани води в областта на селско, ловно и горско стопанство (хил. куб.м)

	1998	1999	2000	2001	2002
Иззета прясна вода	800 863	759 453	1 184 559	865 194	743 041
Използвана вода по отрасли	230 849	124 715	234 738	184 828	157 853
в т.ч. за напояване	196 066	98 789	225 089	173 573	149 999
Използвана вода от собствено водоснабдяване	28 033	22 588	18 722	10 332	8 176
В т.ч. за напояване	10 589	8 188	12 464	4 256	3 669

Източник: НСИ

Образувани и отведени отпадъчни води от областта на селско, ловно и горско стопанство (хил. куб.м)

	1998	1999	2000	2001	2002
Отпадъчни води	14 495	10 156	5 572	5 090	3 442
Третирани отпадъчни води	5 170	3 457	1 899	1 787	1 310
Заустени след третиране във водни обекти	4 584	3 183	1 592	1 479	1 128
Заустени без третиране във водни обекти	8 854	6 062	2 737	2 566	1 739

Данни за зауствени отпадъчни води от селско, ловно и горско стопанство (хил. куб.м) през 2002 г.

Образувани отпадъчни води	3 442		
Заустени в обществената канализация	575		
Заустени във водни обекти	2 867	От тях третирани:	
		Общо	1 128

		Механично	53
		Биологично	1 075
		Други методи	0

Животновъдната дейност предполага също наличие на опасност от дифузно замърсяване на водите при неправилно ползване на пестициди и торове. В тази връзка най-голяма опасност представляват пунктовете за съхранение на пестициди на бившите ТКЗС. В момента те са неохраняеми и небезопасени и опаковките са с изтекъл срок.

Аквакултури

Рибарството и аквакултурите са специфичен подотрасъл в рамките на земеделието. Неговото участие в БВП е по-малко от 1,0 %. Както и в ЕС, този сектор и у нас е твърде чувствителен, тъй като осигурява заетост на големи групи от населението в много населени места по крайбрежието на р. Дунав и Черно море и в някои райони на вътрешността, където са разположени рибовъдните стопанства и язовирите.

Язовирите представляват прекрасна база както за производството на ценна белтъчна храна, така и за организирането на активен риболовен и агротуризм, което е от особена важност за планинските полупланинските и планинските райони на страната, където основно са разположени тези водоеми и където поминъка на местното население се нуждае от подкрепа и развитие, особено с ползването на наличните природни и стопански ресурси. В страната има над 250 броя големи (над 5 000 дка) и средни (над 1 000 дка) държавни язовири, както и над 2 200 броя малки и средни язовири собственост на общините.

В момента басейновите дирекции актуализират наличната информация за язовирите, по отношение на тяхното техническо състояние, дейността, за която се използват, разрешителният режим и др.

До март 2004 г. МОСВ е издало разрешителни за ползване на воден обект за риборазвъждане общо за 137 язовира, основно публична общинска собственост. В броя на издадените разрешителни влизат и 9 комплексни и значими язовира, в които се извършва риборазвъждане в садки. Общата водна площ на ползваните за риборазвъждане площи е 30 786 дка. В акваторията на Черно море за изграждане на мидени ферми са издадени 4 разрешителни за площ от 1292 дка. Разпределението на този сектор, съгласно издадените разрешителни по басейнови дирекции е както следва:

Басейнова дирекция	Ползвани площи за аквакултури - дка	Брой язовири
БД - Плевен	6600	53
БД - Варна	2829	23
БД - Пловдив	21264	56
БД-Благоевград	93	5
<i>Общо по БД</i>	<i>30786</i>	<i>137</i>
Черно море	1292	4
<i>Общо за сектора</i>	<i>32078 дка</i>	

Следва да се имат предвид и заявените водни маси на изградените рибарници, които съгласно издадените разрешителни до м. март 2004 г. са:

БД	ПОРЕЧИЕ	ВОДНИ МАСИ – м3/год
ДУНАВСКИ РАЙОН	Реки западно от Огоста	205 376
	Дунав	1 576 800
	Искър	4057280
	Вит	4417090
	Янтра	99842
ЧЕРНОМОРСКИ РАЙОН	Камчия	90000
	Черноморски реки	206365
ИЗТОЧНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН	Арда	3900000
	Марица	18964571
	Тунджа	830000
ЗАПАДНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН	Струма	1380720
	Места	200000

Необходимо е съгласуваност в структурите на МОСВ и МЗГ – ИАРА при издаване на разрешителни за дейността аквакултури. Голяма част от язовирите в страната се ползват без издадени разрешителни от МОСВ за дейността аквакултури.

Не е решен въпросът с §4, ал.1 от Закона за водите относно издаване на разрешителни за ползване на воден обект и по-точно за комплексните и значими язовири, съгласно чл.13, т.1 от ЗВ.

Стопаните по §4 определят такси за ползване, които не са регламентирани в законодателството и които допълнително натоварват рибопроизводителите.

Необходимо е да се направи прогноза за развитието на подотрасъла за периода след 2007 г.

Необходимо е да се оцени и факторът замърсяване на водната среда от дейността на този сектор във връзка с Методите за развъждане на аквакултури – начин на хранене, видове храни, използвани препарати за профилактика и лечение, по-скоро трябва да се развие система за мониторинг върху аквакултурното производство по отношение на степента, до която те замърсяват водната среда. Съгласно действащият ЗООС, риборазвъждането не подлежи на задължителен ОВОС, а инвестиционното предложение за дейността, подлежи на преценка за оценка от извършване на ОВОС, което е доста облекчен режим както за съществуващи садкови стопанства, действащи от дълги години, така и за въвеждане на нови.

Във връзка с изискванията на Рамковата директива за водите, задължително се въвежда принципът “замърсителят плаща”, в зависимост от количеството на въведените във водната среда вещества и степента, до която те замърсяват, при хранене и при употребата на препарати за профилактика и лечение.

Предприемат се мерки за целенасочено формиране на ихтиофауната с цел биоманипулативно въздействие за подпомагане на самопречиствателните процеси във водоемите.

Изостава съгласуваността в управлението на рибностопанската дейност с дейността хидромелиорации и енергетика, във връзка с комплексното ползване на водите, особено

в комплексните и значими язовири, предназначени за напояване и хидроенергетика. В тази връзка изостава въвеждането на съгласувателните мерки при зонирването на язовирите, във връзка с осъществяване на дейността по развъждане на аквакултури в големите язовири с комплексно предназначение.

Всички води и водни обекти на територията на страната, включително язовирите за питейно водоснабдяване на населението, са определени като рибно стопански обекти което не отговаря на обществения интерес в случаите на язовири за питейно водоснабдяване на населението.

3.2. Изводи

Напояване

- Изграден е голям за мащабите на страната хидромелиоративен фонд, състоящ се от напоителни системи и редица отделни напоителни полета, които биха могли да обслужват значителен дял от земеделски земи.
- Висок процент на регулиране на оттока на вътрешните реки – изградени са 168 язовира за напояване и с комплексно предназначение (енергетика, промишлено водоснабдяване, води за рибарници и други консуматори).
- Изградените напоителни системи дават възможност за преустройство и внедряване на съвременни технологии и модерна поливна техника за достигане на световните стандарти в областта на хидромелиорациите.
- Изключително нисък процент на използваемост на съществуващите напоителни системи през последното десетилетие.
- Несъответствие между начина на изграждане и ползване на хидромелиоративните системи.
- Критично физическо състояние на част от съоръженията за напояване, стари и амортизирани системи и технологии за напояване с големи загуби на вода.
- Липса на анализи за необходимите количества селскостопанска продукция, произвеждана в поливни условия по вид и региони.
- Необходимо е значително подобряване на състоянието на хидромелиоративните фондове.
- Необходимо е създаване на оптимално работещи и функционално стабилни структури и кадрова обезпеченост.
- Необходима е система от мерки за организирано водопотребление с пълно използване на капацитета на съоръженията, както и за окрупнено водоползване.
- Необходимо е стимулиране на водоспестяващите технологии за напояване.
- Необходимо е създаване на условия за учредяване, регистрация и функциониране на сдружения за напояване.
- Размерът на необходимите инвестиции за рехабилитация, реконструкция и изграждане на системите, раздробеното земеползване и липсата на подходящи кредитни, производствени и пазарни условия за производство и реализация на селскостопанска продукция от поливни култури са пречка пред развитие на поливното земеделие.

Животновъдство

- Липсва съгласуваност в действията при събиране на информация между МЗГ и НСИ, водещо до разминаване в пъти на подаваните данни.
- Липсва информация за ползването на вода от големи ферми, както и за количеството и качеството на образуваните отпадъчни води.
- Липсва концепция за прилагането на най-добрите налични практики за отглеждане на животни, включително оптимизиране на броя отглеждани животни с метода на отглеждане което да доведе до минимизиране на замърсяване на естествените водни течения.
- Липсата на информация за броя и вида на фермите, позволяваща оценка на състоянието и прогноза за образуване на отпадъчни води. Процесът е стартирал за някои големи ферми, които са кандидатствали за разрешителни за заустване на отпадъчни води от техните действия.
- Няма ясно виждане кои ферми ще се наблюдават като източници за голямо точково замърсяване и какво ще се предприеме за малките разпокъсани и лични стопанства, отглеждащи 1-2 или 5-10 животни.

Аквакултури

- Значителна стопанска инициатива, свързана с развъждането на аквакултури.
- В много от язовирите се развиват еутрофикационни процеси в резултат на това, че всички води и водни обекти на територията на страната, включително язовирите за питейно водоснабдяване на населението, са определени като рибностопански обекти.
- Изостава във времето зонирването на язовирите във връзка с осъществяването на дейността по развъждане на аквакултури.
- Липсва стратегия за развитие на отрасъла и ясен икономически анализ за водоползването и ползването на водите.
- Липсва информация за методите на развъждане на аквакултурите - начини на хранене, видове храни, използвани препарати за профилактика и лечение и в тази връзка въведените във водната среда вещества и степента, до която те замърсяват водната среда,
- Съществуват големи трудности и невъзможност за използване на едно и също водохранилище за развъждане на аквакултури и за водоползване за други цели от повече от един стопански субект предвид спецификата на дейността.
- Управлението на рибностопанската дейност и управлението на дейността по хидромелиорации са в различни структури (изпълнителни агенции към МЗГ) без съгласуваност помежду им във връзка с комплексното ползване на водите, особено в язовирите, предназначени за напояване.
- Необходимо е извършването на качествена и количествена оценка на запасите на стопански ценните хидробионти (риби, ракообразни, молуски, водорасли и др.)
- Необходимо е въвеждане на мерки за целенасочено формиране на ихтиофауната с цел биоманипулативно въздействие за подпомагане на самопочиствателните процеси във водоемите.

- Необходимо е създаване на условия за предоставяне на язовирите за комплексно използване от един стопански субект с оглед предотвратяване сблъсъка на интереси между различни ползватели на съоръжението.
- Необходимо е определяне на част от язовирите, предназначени за напояване (списък), които да се използват приоритетно за развъждане на аквакултури.

4. Промисленост

4.1. Състояния

Водополване

Промислеността като цяло е един от значимите водоползватели. За целите на статистиката водоползването в промислеността се разделя на водоползване от преработващата промисленост със съответните производства; водоползване от добивната промисленост; водоползване при производство и разпределение на газ, електро- и топлоенергия, в т.ч. и за охлаждане; и водоползване при строителство.

Общо използваната вода в промислеността през периода 2000-2002 г. е съответно 4 117 697 хил. м³; 4 426 815 хил. м³; 5 265 269 хил. м³

Наблюдава се спад в ползваната вода от преработващата промисленост, като от 527 149 хил.м³ през 2000 г. тя спада до 371 181 хил.м³ през 2002 г.

По отношение на източниците на водоползване водопотреблението от промислеността се разделя на:

- Използвана вода, доставена от общественото водоснабдяване
- Използвана вода от собствено водоснабдяване
- Използвана вода от други източници

Общо използваната от индустрията вода от общественото водоснабдяване за периода 2000-2002 г. е съответно 83 990 м³; 69 982 м³ и 70 183 м³. Най-голям консуматор тук е преработващата промисленост, като производството на хранителни продукти и напитки е водещо във водопотреблението в сектора преработваща промисленост. Следват производството и разпределението на газ и електро- и топлоенергия, в т.ч. за охлаждане.

Общото количество използвана вода от собствено водоснабдяване за периода 2000-2002 г. е съответно 3 963 853 м³; 4 257 629 м³; 5 098 693 м³. Явна е тенденцията към използване на собствени водоизточници, което е предпоставка за спестени водни количества от общественото водоснабдяване, но трябва да се има предвид натоварването на канализационната мрежа и начина на третирането на отпадъчните води, преди заустването им. Тук най-голям консуматор е производството и разпределението на газ, електро- и топлоенергия и охлаждане. Преработващата индустрия е на второ място, като най-голям консуматор е производството на кокс, рафинирани продукти и химични продукти.

От други източници за периода 2000–2002 г. в промислеността са използвани съответно 129 854 м³; 99 204 м³; 96 393 м³ вода. Най-голям консуматор е преработващата промисленост, като производството на кокс, рафинирани нефтопродукти, ядрено гориво и химични продукти са водещи. Следва производството

и разпределението на газ, електро- и топлоенергия, в т.ч. за охлаждане. Непосредствено след тях е водопотреблението от добивната промишленост. Водоползването от строителната промишленост и от производството на превозни средства без автомобили в сравнение с другите сектори е най-малко.

Отпадъчни води

По данни на НСИ общо формираните отпадъчни води от промишлеността през периода 2000-2002 г. са съответно 328 497 хил.м³; 274 475 хил.м³; 225 023 хил.м³. Най-голям принос във формирането на отпадъчни води имат следните сектори от преработващата промишлеността: производство на дървесна маса, хартия, картон и изделия от тях; производство на хранителни продукти; производство и леене на метали и др. От общо формираните 225 023 хил.м³ отпадъчни води от промишлеността през 2002 г., 53 127 хил.м³ са заустени в обществената канализация.

Има тенденция към намаляване на общото количество на генерираните отпадъчни води от промишлеността.

За същия период 2000-2002 г. заустените отпадъчни води във водните обекти след третиране са съответно 142 295 хил.м³; 106 748 хил.м³; 123 112 хил.м³. От общо третираните през 2002 г. 123 112 хил.м³, механично третираните са 88 713 хил.м³; биологично третираните са 24 723 хил.м³ и чрез други методи са третираните 9676 хил. м³.

Заустените във водните обекти отпадъчни води без третиране от промишлеността са 103 567 хил.м³; 105 904 хил.м³; 48 785 хил.м³.

За 2002 г. делът на заустените във водни обекти отпадъчни води след третиране е 54,71% от общо формираните от промишлеността отпадъчни води.

Опасни вещества в отпадъчните води

Във връзка с опазване на водите, особено важно място сред директивите на ЕС заема Директива 76/464/ЕЕС за замърсяването, причинено от някои опасни вещества, които се изпускат във водната околна среда. Основната цел на тази Директива е да се елиминира замърсяването на водите с някои опасни вещества от Списък I и да се намали замърсяването с опасни вещества от Списък II.

Изискванията на Директива 76/464/ЕЕС и “дъщерните” директиви са напълно транспонирани в националното законодателство чрез Закона за водите (в сила от 28.01.2000 г.), Наредба № 6 от 9 ноември 2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствени във водните обекти (ДВ, бр.97 от 2000 г.) и Наредба № 7 от 14 ноември 2000 г. за условията и реда за заустване на производствени отпадъчни води в канализационните мрежи на населените места (ДВ, бр.98 от 2000 г.). За ефективното прилагане на изискванията на директивата за опасните вещества и “дъщерните” директиви е разработена прилагаща програма (2003 г.) и програма за намаляване замърсяването на водите с някои опасни вещества - цинк, мед, никел, хром, олово и арсен - от списък II на Директива 76/464/ЕЕС.

За пълното прилагане на изискванията на тази директива към датата на присъединяване на Р.България към ЕС са предприети следните задължения и мерки:

- Издаване на разрешителни за заустване във водни обекти и/или договори за заустване в градските канализации на всички обекти, съдържащи в отпадъчните си води опасни вещества от Списък I на Директива 76/464/ЕЕС в

срок до 31.12.2003 г. Срок за постигане на индивидуалните емисионни ограничения (ИЕО) в разрешителните – 31.12.2004 г. Срок за постигане на нормите в договорите за заустване в градските канализации – 31.12.2005 г.

- Издаване на разрешителни за заустване във водни обекти и/или договори за заустване в градските канализации на всички обекти, които съдържат в отпадъчните си води опасни вещества от списък II на Директивата (цинк, мед, никел, хром, олово и арсен) в срок до 31.12.2004 г. Срокът за постигане на ИЕО и/или нормите в договорите за заустване в градските канализации е 31.12.2006 г.

Различните сектори на промишлеността, като добив и обогатяване на руди, металургична дейност, обработка на метали и галванизация и редица други в резултат на производствената си дейност изпускат с отпадъчните си води опасни вещества във водните обекти и/или в канализационните мрежи на населените места. Изпускането на отпадъчни води, съдържащи опасни вещества, се регламентира от посочените нормативни актове.

Под методическото ръководство на МОСВ, през 2002 г. РИОСВ в сътрудничество с промишления сектор извършиха на територията на цялата страна инвентаризация на точковите източници на отпадъчни води, в които се съдържат опасни вещества по Директива 76/464/ЕЕС. От списък I бяха идентифицирани източници на живак, кадмий и 1,2-дихлоретан. Инвентаризацията на източниците на опасни вещества от списък II обхваща най-често срещаните като цинк, мед, никел, хром, олово и арсен. Към списъка на инвентаризираните обекти периодично се добавят новоидентифицирани обекти или се заличават обекти, които са преустановили дейността си и/или поради промяна на технологията са преустановили изпускането на опасни вещества.

За опасни вещества от I списък, от общо 7 обекта, които съдържат живак в отпадъчните си води, 4 обекта са преустановили дейността си и/или са променили технологията си и не изпускат живак. От останалите 3 обекта един - “Кремиковци” АД - има издадено разрешително за заустване на отпадъчните води, “Бимак” АД с.Мирково е в процедура по издаване на разрешително, и “Радомир-Метали” гр.Радомир предстои да получи комплексно разрешително през 2005 г.

Обект “Полимери “ АД-Девня е единственият, в чиито отпадъчни води се съдържа 1,2-дихлоретан. Обектът има разрешително за заустване на отпадъчни води и спазва индивидуалните емисионни ограничения (ИЕО) в разрешителното.

От общо 40 идентифицирани обекта, които съдържат кадмий в отпадъчните си води, 7 са преустановили дейността си и/или са променили технологията и не изпускат кадмий. От действащите обекти 18 имат издадени разрешителни за заустване, 3 са в процедура по издаване на разрешителни, 4 нямат издадени разрешителни, 8 нямат договори със съответната ВиК за заустване в градска канализация. От направените досега емисионни контролни проверки е установено, че в 14 обекта концентрацията на кадмий в отпадъчните води е под ИЕО в разрешителните и/или под нормите, определени в договорите за заустване в канализационните мрежи на населените места.

За опасни вещества от списък II (цинк, мед, никел, хром олово и арсен), от общо 113 идентифицирани обекта, в отпадъчните води на които се съдържат опасни вещества от Списък II, 6 обекта са преустановили дейността си, а 31 от тях допълнително включени през 2004 г. Най-голям е броят на обектите от сектора обработка на метални повърхности и детайли чрез галванизация (галванични цехове). Общо 14 обекта имат разрешителни за заустване, а 20 обекта предстои да получат разрешителни. Общо 39

обекта имат договори с ВиК за заустване в канализациите, а 20 нямат договори. От направените досега контролни емисионни проверки е установено, че в 15 обекта се спазват ИЕО в разрешителните и/или нормите в договорите за заустване в канализационните мрежи на населените места.

4.2. Изводи

Водополване

- Българската промишлеността използва количества вода на единица продукция, далеч надвишаващи общоприетите норми, дължащо се на използваните технологии.
- Използването на вода с питейни качества от общественото водоснабдяване за промишлени нужди продължава, макар че се наблюдава известна положителна тенденция на спад, дължащо се на различни фактори, включително покачването на цената на питейната вода.
- Ясно изразена е тенденцията за ползване на собствени водоизточници, което облекчава водоподаването, но не намалява проблемите, свързани с натоварването на канализационната мрежа и начина на третиране преди заустване.
- В разрешителните за водоползване следва да се предвижда отпускането на количествата вода да е обвързано с внедряването на по-модерни водоспестяващи технологии и обратно водоснабдяване.
- В големите промишлени инсталации, които подлежат на комплексни разрешителни, още в началния етап да се търсят начини и средства за въвеждане на т.нар. най-добри налични техники, които използват водоспестяващи и/или водооборотни технологии

Отпадъчни води

- Наблюдава се тенденция към намаляване на общото количество на формираните от промишлеността отпадъчни води. Основният фактор за което е главно намаляването и преустановяване на производствената дейност на редица обекти от промишлеността и в много по-малка степен на въвеждането на по-съвършени производствени технологии.
- Делът на пречистените отпадъчни води от промишлеността нараства, но не с достатъчно бързи темпове.
- В общото количество на третираните отпадъчни води делът на третираните с биологични методи е сравнително висок.
- Съществуват проблеми с предварителното третиране на отпадъчните води от промишлените предприятия преди заустването им в градската канализационна мрежа. Натрупването на опит в договорните отношения между ВиК дружествата и промишлените предприятия следва да се използва за отстраняване на проблемите.

Опасни вещества в отпадъчните води

- Намалява броят на обектите, които формират отпадъчни води, съдържащи опасни вещества за населението и околната среда.
- Има известно забавяне по отношение издаването на разрешителни за заустване във водни обекти на отпадъчни води, съдържащи някои опасни вещества от Списък I.
- Забавяне съществува и по отношение сключването на договори между фирмите ВиК и промишлените обекти за заустване в обществената канализация на отпадъчни води.
- Издаването на разрешителни за заустване във водни обекти на отпадъчни води, съдържащи опасни вещества от списък II, се извършва със задоволителен темп и трябва да завърши окончателно до края на 2004 г. Същото се отнася и за сключването на договори между фирмите ВиК и промишлените обекти за заустване в обществената канализация на отпадъчни води, съдържащи опасни вещества от списък II.
- Броят на обектите, при които са постигнати ИЕО или нормите за заустване в обществената канализация, е сравнително малък. Има голям брой обекти - предимно малки галванични цехове, - за които не е ефективно да се изграждат модерни и скъпо струващи пречиствателни съоръжения. Следва да се намери икономически механизъм за реструктуриране на дейностите в по-големи и икономически мощни галванични предприятия, където има или ще се изградят модерни и ефективни пречиствателни съоръжения.
- Проблем представляват отпадъчните руднични води от обекти, които са преустановили своята дейност.
- Предприети са мерки за пълното прилагане на изискванията на Директива 76/464/ЕЕС по отношение на опасните вещества от Списък I и Списък II.
- За осъществяване на ефективен контрол за изпълнение на мерките и задълженията по прилагане на изискванията на Директива 76/464/ЕЕС е необходимо:
 - Басейновите дирекции съвместно с РИОСВ и с териториалните звена на главна дирекция "Лабораторно-аналитична дейност" към ИАОС да разработват годишни планове за инспектиране и лабораторен емисионен контрол на предприятията, заустващи във водните обекти отпадъчни води, съдържащи опасни вещества в обсега на тази програма, за спазване на индивидуалните емисионни ограничения и условията в издадените разрешителни за заустване;
 - Фирми ВиК да разработват годишни планове за инспектиране и лабораторен емисионен контрол на предприятията, заустващи в канализациите на населените места отпадъчни води, съдържащи опасни вещества в обсега на тази програма за спазване на емисионните норми в договорите. Басейновите дирекции съвместно с РИОСВ и с териториалните лабораторни звена на ИАОС да осъществяват контрол върху фирмите ВиК за изпълнението на годишните планове.

5. Транспорт

5.1. Състояние

Пристанищните съоръжения са построени в началото на миналия век, което дава отражение на тяхното техническо състояние, на технологичните им възможности и на опазването на околната среда и водите и налага извършването на рехабилитационни работи или строеж на нови модерни пристанища или терминали със съвременна техническа инфраструктура.

Организирано е поддържането на съществуващите и изграждането на нови подходни канали, пристанищни акватории, морски и речни депа за изхвърляне на драгажна маса.

Разработен е план за борба с аварийно нефтено замърсяване причинено от корабоплавателна дейност.

Наличен е специализиран кораб нефтосъбирач, извършващ приемането на нефтосъдържащите води от корабите и плаващите технически средства и участващ в обирание на нефтени разливи по р. Дунав.

След изграждането на хидровъзел “Железни врати” в българския участък на р. Дунав се установява регулиран режим - наблюдава се залпово изменение на водните нива, особено в западния ни участък, значително намаляване на твърдия отток, което води до интензивни хидроморфоложки промени, наблюдава се изостряне на ходовите криви на водните стоежи, което пречи на самопромиващата способност на течението при критичните за корабоплаването райони.

5.2. Изводи

- Възможностите на съществуващите депа за депониране на относително чисти драгажни маси от поддръжката на акваториите и подходни канали са на изчерпване.
- Липсва подробно прединвестиционно проучване за изграждане на адекватни пристанищни съоръжения в пристанищата за обществен транспорт за приемане на отпадъци резултат от корабоплавателна дейност и корабни товари, вкл. адекватно третиране на течните и твърдите отпадъци от корабите и пристанищните дейности.
- В резултат на глобалните климатични промени се установява трайна тенденция за намаляване на водния отток на р. Дунав.
- Наличие на плавателни средства регистрирани като кораби в комплексните и значими язовири, на опасно близко разстояние до язовирната стена.
- Необходимо е да се преосмисли идеята за подобряване на корабоплавателните условия чрез изграждане на нови хидровъзли в Долен Дунав.
- Необходимо е изграждане на опорна GPS геодезична мрежа по българския бряг, свързана с EUREF мрежата, доставка на проучвателни кораби, автоматични метеорологични станции по брега и лимниграфи за автоматично измерване на водното ниво в рамките на проект на “Интегрирана трансгранична система за мониторинг на р. Дунав”.
- Необходимо е подобряване на навигацията в българо-румънския участък на река Дунав от km 530 до km 520 - Батин и от km 576 до km 560 – Белене.

- Необходимо е създаване на звено “БУЛРИС” към ИА “ППД” с цел разработване, изграждане и въвеждане на системата за Речни информационни услуги (RIS) с цел повишаване безопасността и ефективността на корабоплаването по р.Дунав.

6. Енергетика

6.1. Състояние

Нарастващият интерес в световен мащаб към намаляване на вредните емисии на парникови газове и опазване на околната среда, както и практическата изчерпаемост на традиционните енергийни ресурси, поставя въпроса за използване и внедряване на енергоефективни технологии, базирани на възобновяеми енергийни източници /ВЕИ/, в съответствие с общата цел на ЕС за удвояване дела на ВЕИ до 12% към 2010 г.

Националните индикативни цели за потребление на електрическа енергия, произведена от възобновяеми енергийни източници, се определят като процент от годишното брутно потребление на електрическа енергия. Министърът на енергетиката и енергийните ресурси определя минимални задължителни квоти за производство на електроенергия от ВЕИ, като процент от общото годишно производство на електрическа енергия на всеки производител по години за срок от десет години, считано от датата на въвеждане на системата за издаване и търговия със зелени сертификати. Условието и редът за издаване на сертификатите за произход и за издаване и търговия със зелени сертификати се урежда в наредба.

През 2003 г. в резултат на производството на електроенергия от ВЕЦ са спестени 154 хил. тона серен диоксид, почти 2 хил. тона прах, 7 хил. тона азотни оксиди и близо 4 млн. тона въглероден диоксид. Това производство на енергия не натоварва околната среда с вредни емисии и би следвало изграждането на такива електроцентрали да бъде приоритетно. Съгласно българското законодателство, при проектирането на ВЕЦ се изисква изготвяне на доклад за ОВОС, в който се разписват мерки за екологосъобразно използване на водите при добива на електроенергия.

Геотермална енергия

Геотермалната енергия е резултат от извличането на топлината съдържаща се в разтопеното земно ядро, с радиоактивните процеси произтичащи в нея, с потенциалната и кинетичната енергия при тектонските процеси. Извличането ѝ на повърхността на земята може да стане чрез термалните води, чрез вулкани или чрез принудително вкарване и загряване на вода в нагорещени скални маси.

Ресурсите на геотермална вода могат да бъдат класифицирани според своята температура и област на приложение, както следва:

- Ниско потенциални източници на геотермална енергия (с температура от 20°C до 100°C) - използват се за отопление, оранжерийно производство, индустриални процеси и за бално-лечебни процедури. Към тази геотермална енергия могат да се причислят топлинните помпи, които използват подпочвени води с малка дълбочина.
- Геотермална енергия със “средна температура” – към този клас се причисляват находищата на подпочвени води под налягане с температура между 90°C–180°C. Могат да се използват за производството на електрическа

енергия, чрез пряко освобождаване на пара, която да задвижи турбина или ако температурата е под 140°C се използва тъй наречената бивалентна схема с вторичен органичен флуид.

- Геотермална енергия с “висока температура” – в този случай се използват находища на суха или наситена пара с температура между 200°C до 350°C за производство на електрическа енергия.

В страната има над 200 броя минерални източници с различен дебит и температура. Характерна особеност на термалните води в България е, че те са предимно слабоминерализирани, с малък дебит (от 0.5 л/сек. до 478 л/сек. или общо за страната 3934.7 л/сек.) и сравнително ниска температура, от 20°C до 101.4°C, със сумарен енергиен еквивалент около 0.3 ктое. Тези характеристики на потенциала предопределят начина на използване на геотермалната енергия у нас. Техническият потенциал на геотермална енергия ще намери реализация за здравно-хигиенни, комунално-битови, топлофикационни и промишлени нужди.

Водна енергия

Енергията за целите на износа се произвежда от централите, работещи в базовата и подвърховата част на товаровата диаграма на електроенергийната система - АЕЦ и ТЕЦ. Водните електрически централи се използват основно за покриване на неравномерността на товаровата диаграма в денонощен разрез, както и за балансиране на електроенергийната система в реално време.

Към днешна дата НЕК-ЕАД няма сключени договори за износ на електрическа енергия, които изискват ангажиране на водни ресурси.

Данните за хидроенергийния потенциал на страната (без р. Дунав) по райони за басейново управление на водите и по поречия към съответните райони сочат, че частта на застроения потенциал от технически използваемия потенциал е 26,32% за Дунавския район, 1,67% за Черноморския район, 61,22% за Източнороморския район, 16,29% за Западнороморския район и 42,05% общо за страната. Незастроеният потенциал на малките ВЕЦ е 757,5 GWh и представлява 11,89% от общия незастроен потенциал. С отчитане на възможностите за ползване и на р. Дунав техническият използваем потенциал в средновлажна година нараства на 14 400 GWh или около 1800 KWh на жител.

Сумарната инсталирана мощност на ВЕЦ и ПАВЕЦ при работа в турбинен режим е 2463,03 MW или 20,62 на сто от общите инсталирани мощности в страната – 11 946 MW /без изключените мощности в АЕЦ/. Проектното електропроизводство на ВЕЦ в експлоатация за средновлажна година е 4600 GWh, а средното годишно производство е 3427,67 GWh.

Общата инсталирана мощност на тринадесетте ВЕЦ от най-големите каскади “Белмекен-Сестримо”, “Баташки водносиллов път”, “Доспат-Въча” и “Арда” е 1640 MW. Тяхното средногодишно производство за периода 1971-1996 г. е 2601 GWh или 76 % от съответното производство за всички ВЕЦ в страната.

Разликата между проектното електропроизводство и средното годишно производство на ВЕЦ се дължи на комплекс от причини, по-важните от които са:

- настъпили изменения в хидроложката информация, въз основа на която са били определени проектните технически показатели; с увеличението и по време на периода на експлоатация тя в по-голяма степен отразява

изменението на основните параметри на оттока под въздействието на климатичните фактори и антропогенната дейност

- в периода на експлоатацията се наблюдава изменение на характера на водопотреблението от комплексните водностанопански системи; динамиката, характерна за водоползването в поливното земеделие и в промишлеността се отразява и на размера на енергийното водоползване
- под влияние на фактори от различно естество настъпва износване на хидроагрегатите и намаляване на КПД, което обуславя по-голям специфичен разход на вода за производство на 1KWh електроенергия.
- изменение на проектното предназначение на изградени хидроенергийни обекти, които в последствие се използват като комплексни.

В периода след 2000 г. се наблюдава повишен интерес към проектирането и изграждането на МВЕЦ.

**Мощност и енергиен потенциал на МВЕЦ,
за които са издадени разрешителни за водоползване до 31.03.2004 г.**

№	Басейнова дирекция	Брой МВЕЦ	Сумарна инсталирана мощност, MW	Сумарно производство на ел. енергия, GWh
1	Дунавски район	35	20,795	97,340
2	Черноморски район	2	0,690	1,755
3	Изтоно беломорски район	62	42,352	185,760
4	Западно беломорски район	54	47,639	302,880
	Сума:	156	115,476	592,735

Общо за страната, след изграждането на 156 МВЕЦ ще бъде усвоен енергиен потенциал от 592,7 GWh, което представлява 9,30 на сто от общия неусвоен енергиен потенциал.

По-нататъшното усвояване на оставащия технически използваем хидроенергиен потенциал чрез изграждане на водноелектрически централи, в т.ч. МВЕЦ, трябва да се предхожда от извършване на енергийно-водностанопански изследвания за целите водни течения, като се държи сметка за:

- настъпилите изменения в хидроложките условия, което се установява с използване на допълнително набраната информация;
- съвременните виждания за екологоцелесъобразно използване на водните ресурси;
- законово регламентирани приоритети за задоволяване на водопотреблението;
- съблюдаване на интересите на населението, обитаващо районите, в които ще се изградят обектите.

Особено внимание трябва да се отдели на изследването на големите реки в средните и долните им течения, където ще се изградят руслов тип ВЕЦ, за които у нас няма опит.

Посочените изследвания следва да се извършат в процеса на разработване на плановите за управление на речните басейни. Уместно е това да се извърши приоритетно, като се има предвид повишеният интерес на потенциални инвеститори за реализиране на хидроенергийни обекти.

Водосъбирателните системи, водохранилищата и машинно-електрическата част на ВЕЦ са в добро състояние, въпреки че при някои от тях амортизационните срокове отдавна са надхвърлени. Нито една ВЕЦ не е предложена за спиране по икономически съображения. Стабилна е основната икономическа особеност на водната ел. енергия - нейната себестойност да е три пъти по-ниска от средната за енергосистемата, а хидроенергетиката не зависи от непредсказуеми скокове в цената на енергоносителите, тяхната изчерпаемост и от валутно подсигуряване.

Главните цели на Програмата за развитие на електроенергетиката до 2010 г. са: рехабилитация на изградените ВЕЦ; опазване на околната среда; включване на частната инициатива в строителството на малки ВЕЦ и изкупуване на тяхната ел. енергия от НЕК; увеличаване на участието на българския промишлен потенциал в изграждането на ВЕЦ; застрояване на хидроенергийния потенциал до 50-60%.

В своите инвестиционни програми за нови хидро енергийни язовири НЕК ЕАД е предвидила изграждането на следните обекти:

- Язовир "Цанков камък". Проектът предвижда изграждането на бетонова язовирна стена на река Вьча с деривационна водно електрическа централа и нов път между гр. Девин и с. Михалково. Оползотворява хидроенергийния потенциал на реката в средното ѝ течение и е последното незастроено стъпало от каскада "Доспат-Вьча". С изграждането му се осигурява нова мощност за електропроизводство $N=80$ MW и средно годишно производство на върхова ел. енергия 185GWh. Предвидено е строителството да се извърши в периода 2004-2008 г. Общата стойност на обекта възлиза на 398 964 хил. лева. Финансирането на обекта е осигурено от НЕК ЕАД с банков заем.
- Язовир "Яденица". Представлява трети етап от изграждането на каскада "Белмекен-Сестримо-Чаира". От язовир "Яденица" с помощта на реверсивен тунел до язовир "Чаира" /долния изравнител на ПАВЕЦ "Чаира"/ ще се осигурява увеличаване на полезния обем на същият. Това ще позволи допълнително производство на електроенергия от централите на каскадата за средна година в размер на 20.58 GWh/год. Предвидено е строителството да се извърши в периода 2004-2008 г. Общата стойност на обекта възлиза на 165 758 хил. лева.
- Събирателна деривация "Барутин". Осигурява допълнително подаване на води към каскада "Доспат-Тешел". Събира водите от водосбора на река "Сърнена" в язовир "Сърнена река" и с помощта на помпена станция ги подава в главна напорна деривация след язовир "Доспат". Осигурява годишен допълнителен приток от 33 000 хил.м³ вода и годишно производство на 51 хил. KWh електроенергия. Предвидено е строителството да се извърши в периода 2004-2008 г. Общата стойност на обекта възлиза на 44 442 хил. лева.
- Каскада "Горна Арда". Изгражда се в горното не застроено течение на река Арда над язовирите Кърджали, Студен кладенец и Ивайловград. Годишната използваемост на централите е 2 800 часа, главно през зимния сезон, когато нуждите на електропреносната система са най-големи и се произвежда предимно върхова електроенергия. Необходимите капиталовложения от 220 млн.щ.д. или около 450 000 хил.лева. Каскада "Горна Арда" включва три язовирни стени и три водно-електрически централи, с обща инсталирана мощност 170 MW и годишно производство 454.5 GWh.

НЕК ЕАД към настоящия момент не планира изграждането на други хидроенергийни язовири в периода след 2008 г.

Водоползване в ТЕЦ и АЕЦ

ТЕЦ и АЕЦ са едни от големите потребители на вода, която се използва главно за охлаждане на кондензаторите на турбините; транспортиране и депониране на пепелина; топлоносител в парогенераторите и турбините.

Основните замърсявания на водите са свързани с топлинното замърсяване на водните басейни, в които се заустват охлаждащите води от централите с отворен цикъл на охлаждащата вода. Когато централите са разположени в близост до големи водни потоци, този проблем се решава с увеличаване на количествата проточна вода, с което се намалява нейното затопляне и топлинното замърсяване на околната среда.

Предприеманите модернизации на турбините на ТЕЦ водят до съществено повишаване на тяхната ефективност и намаляване на топлинното замърсяване.

В екстремни случаи на повишена температура през летния период следва да се прилага засилен контрол на температурата на заустваните води и, при недопустимо повишаване на температурата, мощността на централите да се ограничава до нейната нормализация. Всички електроцентрали, използващи отворена схема за охлаждаща вода, следва да имат програми за ограничаване на мощността при повишена температура на охлаждащата вода.

В случаите, когато топлинното замърсяване повишава недопустимо температурата на водоемите, следва да се пристъпва към изграждане на затворен цикъл на охлаждащата вода като стратегическо решение за намаляване на топлинното замърсяване.

Водата – топлоносител в парогенераторите и турбините – се подготвя в цеховете за химическо почистване на вода. Цикълът за използване на тази вода е затворен и основният проблем е свързан с неутрализацията и заустването на отпадните води от водоподготовката. Следва да се подобри и автоматизира контролът за качеството на тези зауствани води.

Хидротранспортът на пепелината е съществен потребител на вода. Прилагането на затворена схема по вода е масова практика в ТЕЦ. Само ТЕЦ “Варна” прилага отворена схема, при което се намалява замърсяването на водоема и подпочвените води.

Във връзка с налагащата се от ЕС забрана за хидротранспорт на отпадъци, постепенно ползването на вода за тези цели ще бъде прекратено. Преходните периоди достигат 2015 г.

Извършва се масово проектиране на малки ВЕЦ, които блокират водни ресурси и които впоследствие не се изграждат поради липса на инвеститор.

По силата на §4 от ПЗР на Закона за водите на НЕК ЕАД са предоставени права и са вменени задължения да ползва и поддържа някои от комплексните и значими язовири, включително водохранилищата им и събирателните деривации. Законът за водите определя комплексните и значими язовири, включително водохранилищата им и събирателните деривации, за публична държавна собственост и е предвидено задължение собствениците на дружествата, в чийто капитал са включени такива обекти, да предприемат действия по намаляване на капитала им със стойността на язовирите, водохранилищата им и събирателните деривации. След това тези обекти следва да им бъдат преотстъпени за стопанисване.

Основен проблем, който и досега не е решен, е че няма предвидена процедура за практическото изпълнение на разпоредбите на §4 ЗВ в частта им за преотстъпване на комплексните и значими язовири на дружествата, в чийто капитал са били последните. Липсващото звено в процедурата по цитирания параграф е относно органа, който следва да предостави за стопанисване водните обекти на едноличните държавни дружества след съответно намаляване на капитала им.

Изваждането им от уставния капитал без последващо преотстъпване за стопанисване прави невъзможно дружеството да поддържа обектите - такива разходи биха били извършени в нарушение на счетоводното законодателство и съответно във вреда на дружеството. По тази причина тези обекти все още са включени в уставния капитал на НЕК ЕАД.

6.2. Изводи

- Приети са редица основни документи, като Зелената книга за сигурност на доставките, Бялата книга за възобновяемите енергийни източници и други, с които да бъде достигнато балансирано развитие на общия енергиен пазар
- Поставена е ясна национална цел за определен процент на потребление на електроенергия от възобновяеми енергийни източници.
- Създадена е система за гаранции на произхода на електроенергията.
- Изградени са системи за подпомагане на производството на електроенергията от ВЕИ - специални инвестиционни помощи, данъчни облекчения, преференциални тарифи и системи за търгуеми зелени сертификати и определяне на минимални задължителни квоти за производство на електроенергия от ВЕИ.
- В енергийната стратегия няма посочено число за развитие производството на електроенергия от възобновяеми енергийни източници. През 2007 г. при присъединяване на страната ни към Европейския съюз българската страна ще посочи процента, към който ще се стреми към 2015 г.
- За България вносът на енергийни ресурси към момента е около 70%. Необходимо е повишаване на енергийната независимост чрез разнообразяване на външните ресурси, използване на местни енергийни източници и разумно увеличаване дела на енергията, добита от ВЕИ.
- Геотермалните водни ресурси са неперспективен източник за добив на електроенергия. Необходимо е пълно оползотворяване на тяхната топлинна енергия, особено в отраслите, свързани с оранжерийно производство, туризъм и балнеолечение.
- Към момента няма сключени договори за износ на електроенергия, които мобилизират допълнителни водни маси.
- Управлението на водите на комплексните и значими язовири се извършва в съответствие с ежемесечно определян график от министъра на околната среда и водите
- Необходимо е да се актуализират хидроложките и водностопанските изследвания за водностопанските системи, от които се ползва вода за производство на електроенергия, и да се разработят адекватни на изискванията планове за стопанска експлоатация.

- Необходимо е оползотворяване на хидроенергийния потенциал на р. Арда, на р. Въча в средното ѝ течение, увеличаване на полезния обем на язовир Чаира от каскада “Белмекен-Сестримо-Чаира”, осигуряване на допълнително подаване на води към каскада “Доспат-Тешел”.
- Не е осигурен инвеститор за изграждане на каскада “Горна Арда”.
- Необходимо е създаване на условия за генериране на енергия от системите за водоснабдяване, за напояване и от язовирите.
- Необходимо е изграждане на малки водоелектрически централи при спазване на изискванията за изпълнение на екологичните цели, включително минимално-допустимия отток в реката.
- При проектиране на ВЕЦ се изисква изготвяне на доклад за ОВОС или преценка за изготвяне на ОВОС, което предполага използване на водите при минимално въздействие върху околната среда
- Топлоелектрическите централи в България работят в огромната си част при напълно затворен цикъл на използване на водите.
- Качествата на повърхностните води в прилежащите към съответната ТЕЦ райони, както и качествата на отделните потоци, формирани отпадъчни води от централата и сгуроотвалите, са предмет на собствен мониторинг.
- Следва да се стартира процесът на използване на енергията от газовете, образувани от отпадъчни води.

ХИДРОЕНЕРГИЕН ПОТЕНЦИАЛ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ [GWh] Таблица ...

N	Поречие	Теоретичен потенциал на повърхностния отток	Теоретичен потенциал на речния отток	Технически използваем потенциал	Застроен потенциал	Незастроен потенциал	
						Общо	В т.ч. МВЕЦ
БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ ДУНАВСКИ РАЙОН							
1.	Огоста и западно от Огоста	2 283,00	1 267,00	480,3	103,9	376,4	197,4
2.	Искър	4 535,00	2 519,00	1 150,40	316,4	834	70
3.	Вит	998	549	82,5	18,3	64,2	36,2
4.	Осьм	821	456	115,3	25,2	90,1	28,1
5.	Янтра	1 989,00	1 104,00	139,8	63,7	76,1	32,5
6.	Русенски Лом	184	101	35,8	-	35,8	35,8
	Общо:	10 810,00	5 996,00	2 004,10	527,50	1 476,60	400,00
БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ ЧЕРНОМОРСКИ РАЙОН							
7.	Камчия	694	385	23,1	1,8	21,3	17,3
8.	Черноморски реки	592	326	84,7	-	84,7	19,6
	Общо:	1 286,00	711,00	107,80	1,80	106,00	36,90
БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ ИЗТОЧНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН							
9.	Тунджа	1 985,00	1 103,00	254,1	141,9	112,2	52,6
10.	Марица	8 265,00	4 587,00	4 130,30	2 838,30	1 292,00	18,00
11.	Арда	3 887,00	2 159,00	1 480,00	610	870	99
	Общо:	14 137,00	7 849,00	5 864,40	3 590,20	2 274,20	169,60
БАСЕЙНОВА ДИРЕКЦИЯ ЗАПАДНОБЕЛОМОРСКИ РАЙОН							
12.	Места	2 600,00	1 540,00	1 588,40	7,4	1 581,00	56,00
13.	Струма	6 706,00	3 725,00	1 413,60	481,6	932	95
	Общо:	9 306,00	5 265,00	3 002,00	489,00	2 513,00	151,00
	Сумарно за България:	35 539,00	19 821,00	10 958,30	4 608,50	6 369,80	757,5

7. Защита от вредното въздействие на водите и действие в аварийни ситуации

7.1. Състояние

Защитата от вредното въздействие на водите е уредено с глава IX от Закона за водите и включва защита от наводнения, от ледови явление, защита на руслата и бреговете на реките от ерозия и др. Оперативната защита се осъществява и ръководи от органите на Гражданска защита към Министерския съвет. Постоянната защита включва изграждане и поддържане на диги и други хидротехнически и защитни съоръжения, поддържане проводимостта на речните русла, провеждане на ежегоден преглед на язовирите и хидротехническите съоръжения за провеждане на водите от пролетното снеготопене. Прегледът се извършва по указание на Председателя на ПКЗНБАК към МС. По време на прегледа се проверяват анализите на контролно-измервателните системи на язовирните стени и наложените ограничения относно бъдещата експлоатация, както и аварийните планове за действие при екстремни ситуации. Комисии с представители на заинтересованите ведомства проверяват пропускателната способност на речните корита в населените места и извън населените места.

Органите на МОСВ следят стриктно за провеждане на високата вълна при строителство на нови съоръжения от инфраструктурни обекти, пресичащи речните корита. Особено внимание се отделя за защита на бреговете на Черно море и р. Дунав от водна ерозия и развитие на свлачищни процеси вследствие действие на водите.

Общо в страната са изградени 254 км Дунавски диги, 3044 км корекции на реки, 316 км предпазни диги, 16 ретензионни язовири, 86 отводнителни помпени станции и др. Значителна част от системите са изградени преди повече от 50 години. С тези съоръжения се предпазват от заливане населени места, пътища, ж.п. линии и земеделски земи с обща площ 1 418 551 декара. Унищожените площи от ерозионното действие на реките са рекултивирани и превърнати в първокласна земеделска земя. С изграждането на корекциите на реките са предпазени от ерозиране и удълбаване дъната им, което води до дрениране на напоителните и водоснабдителни кладенци.

С изграждането на отводнителни системи и полета са осушени трайно залети площи с вода и високите подпочвени води са понижени на около 1 874 787 дка, които са включени към земеделския фонд.

Опитът показва, че наред със законово допустимото изземване на баластра и пясък от реките, се осъществява и нерегламентирано изземване. Това доведе до нанасяне на вреди по реките в България. Затова е необходимо да се предприемат мерки по ограничаване на изземване на баластра от речните корита.

С изземване на наносите освен увеличаване на пропускателната способност на речните корита за поемане на високата вълна и защита от наводния, се получават и превишаване на полезните действия и се нанасят вреди.

7.2. Изводи

- С недостатъчна интензивност се развива процесът на допълнително оразмеряване на речните участъци, по които не са извършвани корекционни мероприятия, довело до образуването на буйна растителност, която пречи за нормалното провеждане на високата вълна.

- Налага се подобряване координацията между всички ведомства, имащи отношения към водите в частта му свързана със защита от вредното въздействие.
- Законодателството свързано с отговорностите на собствениците на ХТС следва да претърпи промени.
- Подобряване мрежата за следене на водния отток в реките, даващо възможност за по-добро прогнозиране на евентуални наводненията и засушаванията.
- Собствениците на ХТС да изграждат собствени системи за наблюдение на климатичните елементи за водосборните области над съоръженията, което да доведе до подобряване на управленските решения свързани с предотвратяване и намаляване вредното въздействие на водите и увеличаване на икономическата ефективност на изградените водостопански системи.
- Нормативно да се задължат собствениците на язовири и съоръженията към тях, да осъществяват технически обслужване, което осигурява периодична оценка на нивото на риска от компрометиране или разрушаване на язовирната стена, както и опазване и съхранение на водите.
- За ограничаване вредното въздействия върху естественото състояние на речните корита е необходимо да се ограничи изземването на инертни материали в определени участъци от реките.
- Необходимо е да се забрани добивът на инертни материали след съоръжения, които влияят върху твърдия отток и осигуряват подприщване на водните течения, като бент, яз, язовир.
- Биологичното укрепване на корекциите на реките да се съчетава с изграждането на благоприятна среда за развъждане и обитаване на различни видове птици и животни.
- Влошава се функционалното състояние на част от съоръженията и оборудването свързано със защита от вредното въздействие на водите и дължащо се на недостатъчни финансови средства за рехабилитация и възстановяване на проектното състояние на съоръженията;
- Несъгласуваност между институциите и ведомствата при осъществяване на стопанска дейност в коригираните участъци на реките.
- Неправомерно изземване на инертни материали в коригираните участъци на реките, което не е последвано от задължителното укрепване на тези участъци.
- Злонамерено увреждане на инженерната сигурност на съоръженията – направа на проходи през дигите и др.
- Бавно установяване и санкциониране на нарушителите.
- Да се проведе преглед на състоянието на реките за извършени незаконни строежи и съоръжения, които възпрепятстват провеждането на високата вълна.

8. Влажни зони

8.1. Състояние

На територията на Република България има относително малко на брой и малки по площ екосистеми на течащите и стоящите води и другите влажни зони.

Разпространени са неравномерно по цялата територия на страната, а разнообразието им е голямо. В тях влизат течащите сладки води (реки, речни устия, потоци и извори), стоящи води (високопланински, равнинни и крайбрежни езера, блатата, тузлии, солници, торфища, язовири и др.) и разнообразните крайводни екосистеми (тревиста растителност, ливади, алувиални и много влажни гори, мочурища, крайречни естествени и изкуствени гори и насаждения и др.).

Понастоящем в България има 10 влажни зони, признати от Рамсарската конвенция за "влажни зони с международно значение", с обща площ около 20 500 хектара, което е само 0.2% от територията на страната. Това са резерватите "Сребърна", "Атанасовско езеро", "Аркутино", езерото "Дуранкулак", защитена местност "Поморийско езеро", защитена местност "Пода", езеро "Вая", остров Ибиша, комплекс "Остров Белене".

Рамсарските места са приоритетни за включване в Общоевропейската екологична мрежа НАТУРА 2000, изграждането на българската част на която е един от приоритетите на МОСВ. Съгласно Закона за защитените територии, МОСВ поема отговорности за опазване на обявените Рамсарски места.

Съгласно Националния план за опазване на биологичното разнообразие в България, влажни зони с национално значение са Поморийско езеро, Блатото Малък Преславец, Блатото Гарван, устията на реките Велека и Силистар.

Основните международни, европейски и вътрешнополитически документи, свързани със защитените територии и влажните зони, са:

- Конвенция за влажните зони с международно значение, по - специално като местообитания на водолюбива птици (Рамсар, 1971)
- Рамкова конвенция на ООН за биологичното разнообразие (Рио де Жанейро, 1992)
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване
- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международни езера
- Конвенция за сътрудничество при опазване и устойчиво използване на р.Дунав
- Декларация за сътрудничество за създаване на Зелен коридор Долен Дунав
- Стратегически план за действие на р.Дунав
- Декларация за влажните зони в българската част на Дунавския басейн /1999г./
- Национален план за влажните зони (1993 г.)
- Закон за защитените територии

Приети са също:

- Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие (1995);
- Национален план за действие за опазване на биологичното разнообразие в България (1999 г.);
- Стратегия за опазване и възстановяване на заливните гори на българските дунавски острови –Световен фонд за опазване на дивата природа, МЗГ и МОСВ.

Стартирали са проекти, свързани с инвентаризация и управление на влажните зони:

- Проект за инвентаризация на влажни зони;
- Проект за инвентаризация на места, които да отговарят на изискванията на НАТУРА 2000, и изготвяне на списък за представяне пред ЕС.

Влошаването на състоянието на околната среда в басейна на Черно море води до значителни загуби за черноморските държави, като намаляване на приходите от туризъм и риболов, намаляване на биоразнообразието и нарастване на риска за човешкото здраве. Стратегическото партньорство в басейна на река Дунав и Черно море описва най-спешните приоритетни действия, които е необходимо да се предприемат от страните в региона за изпълнение на техните юридически задължения по Конвенциите за опазване на река Дунав и Черно море. Стратегическото партньорство предлага мерки с трансграничен ефект за намаляване на постъпващите товари от биогенни елементи (азот и фосфор) в реките, вливащи се в Черно море, и особено в река Дунав. В програмата за намаляване замърсяването на река Дунав се препоръчват за възстановяване 17 влажни зони, предвид на тяхната екологична значимост, капацитетът им за намаляване съдържанието на биогенни елементи и ролята им при предотвратяване на наводненията.

Дунавските влажни зони играят важна роля за поддържане на биологичното разнообразие в района. Различните местообитания, които те създават, поддържат голямото видово разнообразие. Международна комисия за опазване на р.Дунав (ICPDR) е изготвила Общ план за действие (JAP) за басейна на р.Дунав. Той е насочен към подобряване на екологичния и химичния статус на водата, предпазване от инцидентни замърсявания и намаляване на последиците от наводненията. Второстепенните цели включват подобряване на жизнения стандарт на популациите в басейна на р.Дунав и възстановяване на биологичното разнообразие. Постигането на тези цели зависи от възстановяването, опазването и управлението на влажните зони.

През юни 2000 г. Министрите на околната среда на България, Румъния, Украйна и Молдова подписват Споразумение за създаване на Зелен Коридор за Долен Дунав. Те се задължават да създадат коридор от защитени, възстановени и устойчиво управлявани влажни зони в района на Долен Дунав. От подписването на Декларацията за Зелен Коридор – Долен Дунав, Република България е создала 2 защитени влажни зони в Калимок-Бръшлен и Природен парк “Персина” с обща площ от 27 000 хектара.

Съгласно Закона за защитените територии Министерството на околната среда и водите и неговите регионални органи – Дирекциите на националните паркове и Регионалните инспекции по околната среда и водите, провеждат и осъществяват управлението и контрола на защитените територии, които са изключителна държавна собственост.

Министерството на земеделието и горите, както и физическите и юридическите лица и общините – собственици на гори, земи и водни площи в защитените територии извън тези, които са обект на изключителна държавна собственост, осъществяват тяхното стопанисване и охрана.

Част от влажните зони са изключителна държавна собственост и се управляват от МОСВ и неговите регионални структури. Останалата по-голяма част са общинска собственост, която трябва да се управлява от съответните общини. Необходимо е да се създаде механизъм за ангажиране на общините в опазване и управление на влажните зони.

Законът за защитените територии изисква управлението на влажните зони да се осъществява чрез Планове за управление. Не за всички защитени територии обаче има изготвени планове за управление.

Министерството на околната среда и водите създава специализирана карта, регистър и информационна система на защитените територии. Охраната на защитените територии – изключителна държавна собственост, и обектите по Рамсарската Конвенция и другите международни договори и конвенции се организира от МОСВ. Горите в останалите защитени територии се охраняват съгласно Закона за горите. Само в Рамсарските места има охрана. Необходимо е всички защитени територии по чл.67 от Закона за защитените територии да имат охрана.

Финансирането на дейностите в защитените територии се подпомага от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда.

Главна причина за унищожаването на влажните зони е нарастването на земеползването. Пресушаването и напояването частично допринасят за намаляване дълбочината на влажните зони.

Рамковата Директива за водите не поставя отделни екологични цели за влажните зони, освен когато те или части от тях са повърхностни водни обекти. Директивата обаче поставя цели за подземните води, които имат отношение към екосистемите на влажните зони. Съгласно практическото ръководство за ролята на влажните зони при прилагане на Рамковата Директива за водите, влажните зони са част от хидроложкия цикъл. Те включват части от други повърхностни водни обекти и могат значително да повлияят върху техния статус. Когато не са в съседство с повърхностните води, влажните зони са хидроложки свързани с тях. Те възникват най-често на границата между повърхностните води и агроекосистемите, и това дава възможност за използването на влажните зони за опазване на повърхностните води. Влажните зони могат да играят и роля при улесняване постигането на други изисквания на Рамковата Директива за водите, свързани със защитените територии, които не засягат пряко влажните зони. Например:

- Мерки за защита или възстановяване при управлението на зони, предназначени за питейно-битово водоснабдяване и за опазване на стопански значими видове;
- Мерки за защита или възстановяване при управлението на зони, предназначени за къпане в съответствие с Директивата за къпане 76/160/ЕЕС;
- Мерки за защита или възстановяване при управлението на чувствителни и уязвими зони, определени съобразно Директивата за пречистване на отпадъчни води от населени места 91/271/ЕЕС и Директивата за нитратите 91/676/ЕЕС.

Плановете за управление на защитените територии трябва да са в съответствие с Плановете за управление на речните басейни, които ще съдържат и изисквания по отношение на водните обекти и свързаните с тях влажни зони.

Съгласно Заданието за изготвяне Плановете за управление на речните басейни е необходимо да се извърши идентифициране и картиране на защитените територии. (съгласно чл. 6 и Приложение IV на РДВ)

- Идентифициране и картиране на всички територии, обявени за опазване на стопански значими водни видове;
- Идентифициране и картиране на всички територии от водните обекти по смисъла на РДВ, обявени за отдиш, включително териториите, обозначени като води за къпане съгласно Директива 76/160/ЕЕС;

- Идентифициране и картиране на всички територии, чувствителни към нитратно замърсяване, водещи до влошаване на качеството на хранителните съставки, включително територии, обявени за уязвими зони съгласно Директива 91/676/ЕЕС и територии, обявени за чувствителни територии съгласно Директива 91/271/ЕЕС;
- Идентифициране и картиране на всички територии, обявени за опазване на местообитания на биологични видове (резервати), за които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване, включително съответните обекти на Natura 2000, обявени съгласно Директива 92/43/ЕЕС и Директива 79/409/ЕЕС.

Резюмето на регистъра включва карти, указващи местонахождението за всяка защитена територия (съгласно РДВ): име на зоната; вид на зоната; басейнът, към който тя принадлежи; големина, вид на водния хабитат и зависимите от водата биологични видове.

8.2. Изводи

- Възстановяването и подобряване на условията на влажните зони може при подходящи обстоятелства да предложи устойчиви, ефикасни и социално-приемливи механизми за достигане на екологичните цели на Рамковата Директива за водите.
- Дейностите, свързани с влажните зони при българските условия, следва да се насочат основно към въпросите на биоразнообразието, както и към намаляване въздействията от наводненията и сушите, постигане на устойчиво управление на крайбрежните води и за възстановяването на подземните води.
- Възстановяването и подобряване на условията на влажните зони следва да заемат своето подобаващо място в Плановете за управление на речни басейни, както и Плановете за действие по Дунавската и Черноморската конвенции.
- Създаване на механизми за включване на общините и местната общественост в опазването и управлението на влажните зони е една от важните задачи на страната в работата с обществеността.
- Стартира изпълнението на ангажиментите, произтичащи от международни договorenости относно влажните зони.